Winddossier Zuid-Hollandse gemeenten

Op gebied het van beleid, houding bij windenergie en inwonerscoöperatie

Afstudeerder:	**Robbert Hol**
Studentnummer:	11097663
Opleiding:	Climate & Management
School:	Haagse Hogeschool
Onderwerp:	Stand van zaken windenergie Zuid-Hollandse gemeenten
Opdracht:	Onderzoek naar de stand van zaken van windenergie bij Zuid-Hollandse gemeenten
Opdrachtgever:	Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland
Afstudeercoach 1:	Bas Hilckmann
Afstudeercoach 2:	Marjakke van der Sluis
Bedrijfsmentor:	Jan Kastje
Datum:	13-9-2017
Versie:	1.7 Concept
Karakter rapport:	Vertrouwelijk

Begrippenlijst

Beleid:	Beleid is het stellen van doelen, middelen en een tijdpad in onderlinge samenhang. Liefst zijn plaats en tijd omschreven. Onder beleid wordt dus verstaan het aangeven van de richting en de middelen waarmee men gestelde organisatiedoelen wil gaan realiseren binnen de gestelde periode.
Co2 neutraal:	Situatie waarin evenveel CO2 wordt uitgestoten als dat wordt opgenomen, door bijvoorbeeld vegetatie.
Energieneutraal:	Evenveel energie gebruiken als dat men zelf opwekt.
Inwonerscoöperatie:	Inwoners vormen een gezamenlijke eenheid om een maatschappelijk doel op lokaal niveau te bewerkstelligen.
Inwonerinitiatieven:	Inwoners ondernemen gezamenlijk initiatieven om bepaalde doelen te bereiken.
Klimaatneutraal:	Situatie waarin geen broeikasgassen uitgestoten die bijdragen aan de klimaat verandering.
Plan-MER:	Plan waarin de milieugevolgen van het initiatief of de activiteit en reële alternatieven hiervoor systematisch, transparant en objectief in beeld worden gebracht. Ook worden daarin maatregelen beschreven om negatieve gevolgen op het milieu te voorkomen of te beperken.
Ongestructureerde interview:	Een interview waarin een vragenlijst leidraad is maar ruimte is voor verdiepende vragen die niet op de vragenlijst staan.
Windbeleid	Beleid dat in gaat op de ontwikkeling van windenergie.
Winddossier	Alle activiteiten, plannen en andere zaken wat met windenergie te maken heeft van de betreffende organisatie.
Windlocatie:	Aangewezen locatie voor het realiseren van windenergie.
Windopgave	Opgave van de gemeente om windenergie te gaan realiseren. De opgave is vanuit de provincie of rijk tot stand gekomen.
Windplan:	Plannen gerelateerd aan het ontwikkelen van windenergie.

Voorwoord

Dit onderzoeksrapport is opgesteld in opdracht van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland. De opdracht is uitgevoerd in het kader van het afstuderen van de opleiding Climate & Management aan de Haagse Hogeschool.

Figuur 1: Robbert Hol

Lezers die kennis willen opdoen over de stand van zaken van windenergie op land bij de Zuid-Hollandse gemeenten wat betreft hun houding, beleid en houding t.a.v. inwonerscoöperaties bij windenergie-ontwikkelingen, worden aangeraden om dit rapport door te nemen. Ik denk hierbij in het bijzonder aan provincie Zuid-Holland en beleidsmakers van Zuid-Hollandse gemeenten die windenergie in hun portefeuille hebben.

Windenergie op land is een essentieel onderdeel bij de energietransitie. Provincie Zuid-Holland heeft een provinciale doelstelling opgesteld om 735,5 [MW] aan windenergie op land te realiseren voor 2020. Dit komt voort uit de nationale energiedoelstelling van Nederland.

Ik wil mijn stagebegeleiders Marjakke van der Sluis en Bas Hilckmann bedanken voor hun hulp. Rens van de Peppel en Merel Eggenkamp voor de spelling- en grammatica controle, Robert Sluijter voor het reviewen van het onderzoeksopzet en Ariaan van de Vlugt voor het geven van een second opinion.

Graag wil ik mijn opdrachtgever; Jan Kastje, nog in het bijzonder bedanken voor zijn onvoorwaardelijke steun en het plezier dat ik bij het uitvoeren van deze opdracht heb beleefd.

Robbert Hol
Student Climate & Management aan de Haagse Hogeschool
Linkedin: https://www.linkedin.com/in/robberthol/

Leiden

13-9-2017

Samenvatting

Vanwege de door menselijke uitstoot van broeikasgassen veroorzaakte klimaatverandering is door een groot aantal van de landen het Parijsakkoord afgesloten om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Het Nationaal Energieakkoord speelt in op het terugdringen van broeikasuitstoot en geeft richtlijnen voor duurzame energieproductie. Windenergie draagt fors bij aan duurzame energieproductie waardoor er op provinciaal niveau doelstellingen zijn bepaald voor windenergie op land. Echter windenergie op land roept in toenemende mate weerstand op. Dat heeft verschillende oorzaken, zoals: de ontwikkeling op windlocatie in het verleden (van boven af, weinig inspraak). De Natuur en Milieufederatie wil hier graag een oplossing voor. Dit willen zij onder andere bereiken door inwonerscoöperaties vroegtijdig bij de ontwikkeling van windenergie te betrekken, zodat de lokale inwoners mee kunnen praten, denken en handelen over de komst van windenergie en een betere verdeling van de lusten en de lasten van windenergie.

De Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) wil inzicht krijgen in de houding en het beleid van Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling: 735,5 MW windenergie opwekken op land in 2020. Daarnaast willen ze kijken naar de mogelijkheden van inwonerscoöperaties die daarbij een rol kunnen spelen, zodat de NMZH daarop in kan spelen met hun beleid en activiteiten.

In dit onderzoek wordt antwoord gezocht op de onderzoeksvraag centraal: Wat is de houding en het beleid van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling om 735,5 MW aan windenergie op te wekken op land in 2020, welke rol kunnen inwonerscoöperaties daarbij spelen, en wat betekent dat voor beleid en activiteiten van de Natuur-Milieufederatie Zuid-Holland?

Er is een enquête afgenomen onder alle Zuid-Hollandse gemeenten met een respons van 80%. Er zijn verdiepende interviews gehouden met acht Zuid-Hollandse gemeenten, regio Holland Rijnland en met de provincie Zuid-Holland. Daarnaast is verbredend en aanvullend deskresearch uitgevoerd.

Uit het onderzoek blijkt dat een kwart van de gemeente een positieve houding heeft ten opzichte van windenergie met voornaamste reden dat windenergie bijdraagt aan de duurzaamheidsopgave. De helft van de gemeenten heeft een neutrale houding, voornamelijk omdat de houding onbekend of onduidelijk is. Een kwart van de gemeenten heeft een negatieve houding ten opzichte van windenergie voornamelijk vanwege het missende draagvlak op politiek of bestuurlijk niveau.

Het (wind)beleid van de Zuid-Hollandse gemeenten gaat voornamelijk in op het behalen van de duurzaamheidsopgave, waar windenergie een onderdeel van uitmaakt. Het lijkt erop dat de gemeenten die geen windbeleid hebben, niks met windenergie binnen de gemeente doen. Op regionaal niveau komt windenergie vaker aan bod en is vaak verwerkt in regionaal beleid.

Inwonerscoöperaties vertegenwoordigen de belangen van de lokale bevolking. Zij zorgen voor actief zeggenschap, handelen en eigenaarschap van de lokale inwoners bij windenergie-ontwikkeling. Windenergie-ontwikkelingen in samenwerking met inwonerscoöperaties kunnen rekenen op meer draagvlak. Er zijn geen gemeenten gevonden met een negatieve houding ten opzichte van inwonerscoöperaties, wel een paar met een neutrale houding en ervaring. Het blijft echter belangrijk dat de coöperatie professioneel blijft handelen en communiceert naar anderen. De gemeenten kunnen inwonerscoöperaties helpen door kennis, positie, vooronderzoek en door windlocaties aan te wijzen.

De NMZH kan aan de hand van het winddossier bij de Zuid-Hollandse gemeenten inspelen op:

- Het optimaliseren van wet- en regelgeving bij de provincie Zuid-Holland voor het creëren van ruimte voor windenergie ontwikkeling bij beschermde gebieden;

- Melding maken bij de provincie over de gang van zaken bij gemeente Binnenmaas en Korendijk waarin initiatiefnemers uit eigenbelang windenergie willen ontwikkelen zonder het hebben van degelijke;
- Actief communiceren en bemiddelen tussen partijen;
- Het herstel verbetering van groenwaarde in Zuid-Holland in combinatie met duurzame energieopwekking;
- Urgentie besef voor windenergie ontwikkelen bij burgers door informatie en campagne
- Waarborgen professionaliteit van inwonerscoöperaties, met name op het gebied van communicatie;
- Op de mogelijkheden van implementatie van inwonerscoöperaties bij een aantal windplannen bij gemeenten die een positieve houding bij inwonerscoöperaties hebben

natuur en milieu federatie zuid-holland

Inhoudsopgave

Begrippenlijst 2

Voorwoord 3

Samenvatting 4

1. Inleiding 9

1.1. Aanleiding 9

1.2. Doelstelling 10

1.3. Hoofdvraag & Onderzoeksvragen 11

1.3.1. Hoofdvraag 11

1.3.2. Deelvragen: 11

1.4. Bereik 11

1.5. Leeswijzer 12

2. Onderzoeksontwerp 13

2.1 Kwalitatief onderzoek 13

2.2 Deskresearch 13

2.3 Enquêtes 13

2.4 Half gestructureerde interviews 14

2.4.1. Keuze Respondenten 15

2.5 Validiteit & betrouwbaarheid 16

2.6 Analyseprocedure 17

3. Provinciale aanpak windenergie 19

3.1 Afspraak met het Rijk 19

3.2 Aanpak windenergie ontwikkeling 19

3.3 Rolverdeling bevoegd gezag bij realisatie windenergie 19

3.3.1 Kantekeningen provinciale aanpak windenergie door gemeenten 20

3.3.2. Casus geen opname in VRM van geschikte locatie gemeente Alphen 20

3.3.3. Verklaring provincie alternatieve locaties 20

3.4 Samenvatting provinciale aanpak windenergie 20

4. Zuid-Hollandse gemeenten bij Windenergie 21

4.1. Houding gemeente bij windenergie 21

4.1.1. Positieve houding 22

4.1.2. Neutrale houding 22

4.1.3. Negatieve houding 23

4.2 Gemeentelijk windbeleid 23

4.2.1 Beleid(s)(documenten) windenergie 24
4.2.2. Redenen geen beleid 26
4.2.3. Samenvatting beleid gemeente 26
4.3 Windplannen voor 2020 26
4.3.1 (Voorziene) belemmeringen bij windplan 28
4.3.2 Geen windplan 28
4.4. Behoefte Gemeente 29
4.5. Samenvatting Zuid-Hollandse gemeenten bij windenergie 31
5. Inwonerscoöperaties bij windplannen Zuid-Hollandse gemeenten 32
5.1. Uitleg inwonerscoöperatie 32
5.2. Houding gemeente bij inwonerscoöperatie 32
5.2.1. Toekennen houding van gemeente bij inwonerscoöperatie 32
5.2.2. Ervaring met inwonerscoöperaties bij het realiseren van windenergie 33
5.2.3. Plannen met inwonerscoöperatie bij het realiseren van windenergie 33
5.2.4. Hulp bij inwonerscoöperatie van gemeente 34
5.3. Samenvatting inwonerscoöperatie bij windplannen Zuid-Hollandse gemeenten 35
6. Conclusie & Discussie 36
6.1 Discussie & evaluatie 37
7. Aanbevelingen onderzoek 40
8. Het advies voor de NMZH 41
8.1. Activiteiten & rol voor de NNMZH 41
Bronnenlijst 44
Bijlage 1: Overzicht data herkomst Zuid-Hollandse gemeenten 47
Bijlage 2: Lijst respondenten met functie Zuid-Hollandse gemeente 48
Bijlage 3: Vragenlijst enquête Zuid-Hollandse gemeente 49
Bijlage 4: Vragenlijst ongestructureerde interview Zuid-Hollandse gemeenten 50
Bijlage 5: Vragenlijst ongestructureerde interview Provincie 51
Bijlage 6: Locaties ontwerp partiële herziening VRM-windenergie 52
Bijlage 7: Toelichting houding Zuid-Hollandse gemeente bij windenergie 53
Bijlage 8: Overzicht windbeleid Zuid-Hollandse gemeente 57
Bijlage 9: Houding Zuid-Hollandse gemeente over inwonerscoöperatie bij windenergie 58
Bijlage 10: Verkennend gesprek met coöperaties en de overheid over windenergie 60
Bijlage 11: Feitelijke weergave enquête 61
Bijlage 12: E-mail met de gemeente Katwijk 68

Bijlage 13: Interview gemeente Alphen aan den Rijn 69
Bijlage 14: Interview gemeente Bodegraven-Reeuwwijk 71
Bijlage 15: Interview gemeente Binnenmaas 74
Bijlage 16: Interview gemeente Dordrecht 76
Bijlage 17: Interview gemeente Goeree-Overflakkee 78
Bijlage 18: Interview gemeente Lansingerland 81
Bijlage 19: Interview gemeente Korendijk 84
Bijlage 20: Interview gemeente Rotterdam 87
Bijlage 21: Interview regio Holland Rijnland 90
Bijlage 22: Interview provincie Zuid-Holland 92
Bijlage 23: Onderzoeksopzet 95

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Klimaatverandering
De klimaatverandering is sinds de industriële revolutie gaande en vloeit voort uit de grootschalige uitstoot van broeikasgassen en de grootschalige ontbossing door menselijke activiteiten (Bijlo, 2017). De concentratie broeikasgassen in de atmosfeer stijgt, wat resulteert in een stijgende temperatuur op aarde. Bij het opwarmen van de aarde gaat de zeespiegel stijgen door smeltend landijs bij de Zuidpool en het uitzetten van zeewater bij hoger wordende temperaturen. Laaggelegen (ei)landen zullen moeten vechten tegen overstromingen. Er wordt verwacht dat er in 2040 ongeveer 150 miljoen klimaatvluchtelingen zullen zijn (NOS, 2016).

Parijsakkoord
Eind 2015 werd in Parijs het bindende klimaatakkoord gesloten met bijna 200 landen. Hierin is vastgesteld dat de uitstoot van broeikasgassen moet worden terug gedrongen om zo de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden Celsius (Klimaatconferentie Parijs 2015 (COP21), 2016). Eind 2013 werd het Nationaal Energieakkoord gesloten, waarin is vastgesteld dat er van alle energie in 2020 minimaal 14% duurzaam opgewekt moet worden (Windenergie, 2017). In 2023 moet dat oplopen tot 16% (Draijer, 2013).

Provinciaal doelstelling Zuid-Holland
Nu wordt er slechts 6% van de totale energie-in Nederland duurzaam opgewekt en daarom wil de provincie Zuid-Holland haar verantwoordelijkheid hierin nemen (Windenergie, 2017). Dit willen zij doen door onder andere 735,5 MW windenergie voor 2020 op te wekken. Dit is belangrijk omdat provincie Zuid-Holland kwetsbaar is voor de klimaatverandering (Hof, 2009). De stijgende zeespiegel vormt een bedreiging voor een groot deel van provincie Zuid-Holland en de alsmaar groter wordende regenwaterafvoer via rivieren. Grote delen van provincie Zuid-Holland gaan ook een watertekort ervaren tijdens de toenemende droge perioden in de zomer.

Windenergie
Windenergie heeft potentie om op korte termijn fors bij te dragen aan het aandeel duurzame energievoorziening. Het waait vaak en hard in Nederland en in tegenstelling tot fossiele brandstof raakt windenergie nooit op. Windenergie kan met minder ruimtegebruik voor meer energie zorgen dan bijvoorbeeld zonne-energie. Ter vergelijking; met 12 hectare zonne-energie wordt evenveel elektriciteit opgewekt als 2 hectare windenergie (1 turbine van 3 MW). Echter wordt hier nog geen rekening gehouden met de omgevingseisen van het plaatsen van een windmolen. Zoals de benodigde afstand met bebouwing en andere zaken.

Ontwikkeling windenergie
Windmolens worden vaak ontwikkeld zonder inspraak van inwoners. Bij sommige inwoners roept dat weerstand op. Windmolens van honderd meter hoog of hoger kunnen het uitzicht sterk veranderen (Brouwer, 2013). Ronddraaiende wieken kunnen slagschaduw veroorzaken, wat hinderlijk kan zijn voor omwonenden. Wanneer er weinig omgevingsgeluid is, kan een windturbine geluidsoverlast veroorzaken voor de directe omgeving. Kortom; er zal afstemming moeten zijn waarbij de weerstand bespreekbaar wordt gemaakt.

Oplossing van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland
De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland wil oplossingen voor het klimaatprobleem, natuurontwikkeling en zeggenschap van de inwoners beter combineren. De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) is een onafhankelijke stichting die staat voor de belangen van

natuur, landschap en milieu in de provincie Zuid-Holland. De NMZH werkt samen met 300 lokale en regionale organisaties aan een duurzame samenleving (milieufederatie.nl, 2017). Rondom natuur- en milieuproblematiek in Zuid-Holland hebben zij een verbindende rol. Zij brengen in het maatschappelijk speelveld verschillende partijen bij elkaar om duurzame ontwikkeling te stimuleren, te ondersteunen en te versnellen. Dit willen zij onder andere doen door oplossingen in samenspraak met inwonerscoöperaties te ontwikkelen. Nu de provincie Zuid-Holland nieuwe locaties heeft vastgesteld voor windenergie en werkt aan een breder ruimtelijk kader voor energietransitie, is het tijd om te bezien hoe men windenergie lokaal daadwerkelijk vooruit kan brengen.

Inwonerscoöperatie bij windenergie
Zuid-Hollandse gemeenten spelen een belangrijke rol in dit proces. REScoopZH is ondersteuner en begeleider van inwonersverenigingen in inwonerinitiatieven bij ontwikkelingen rondom windenergie coöperaties (RESinwonerscoöperatiezh, 2017). REScoopZH is onderdeel van de NMZH. REScoopZH zorgt ervoor dat actoren in een vroeg stadium zeggenschap krijgen in windenergieontwikkelingen en deelt haar ervaringen zodat continuïteit rondom windplan-ontwikkelingen kan worden gewaarborgd. REScoopZH is aan de slag gegaan met verkenning bij en het faciliteren van lokale inwonerscoöperaties rondom windenergie, om zo te zorgen dat inwonerscoöperaties vanaf het begin van de ontwikkelingen mee kunnen denken, praten en handelen. Daarom is er behoefte aan een analyse van waar gemeenten in Zuid-Holland op dit moment staan met betrekking tot windenergie.

1.2. Doelstelling

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) wil inzicht krijgen in de houding en het beleid van Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling: 735,5 MW windenergie opwekken op land in 2020. Daarnaast wil NMZH kijken naar de mogelijkheden van inwonerscoöperaties die daarbij een rol kunnen spelen, zodat de NMZH daarop in kan spelen met hun activiteiten en rol. Het uitgangspunt van het onderzoek is het afstemmen van de activiteiten en het beleid van NMZH betreffende de stand van zaken van het winddossier bij de Zuid-Hollandse gemeente, zie figuur 2: visuele weergave onderzoek

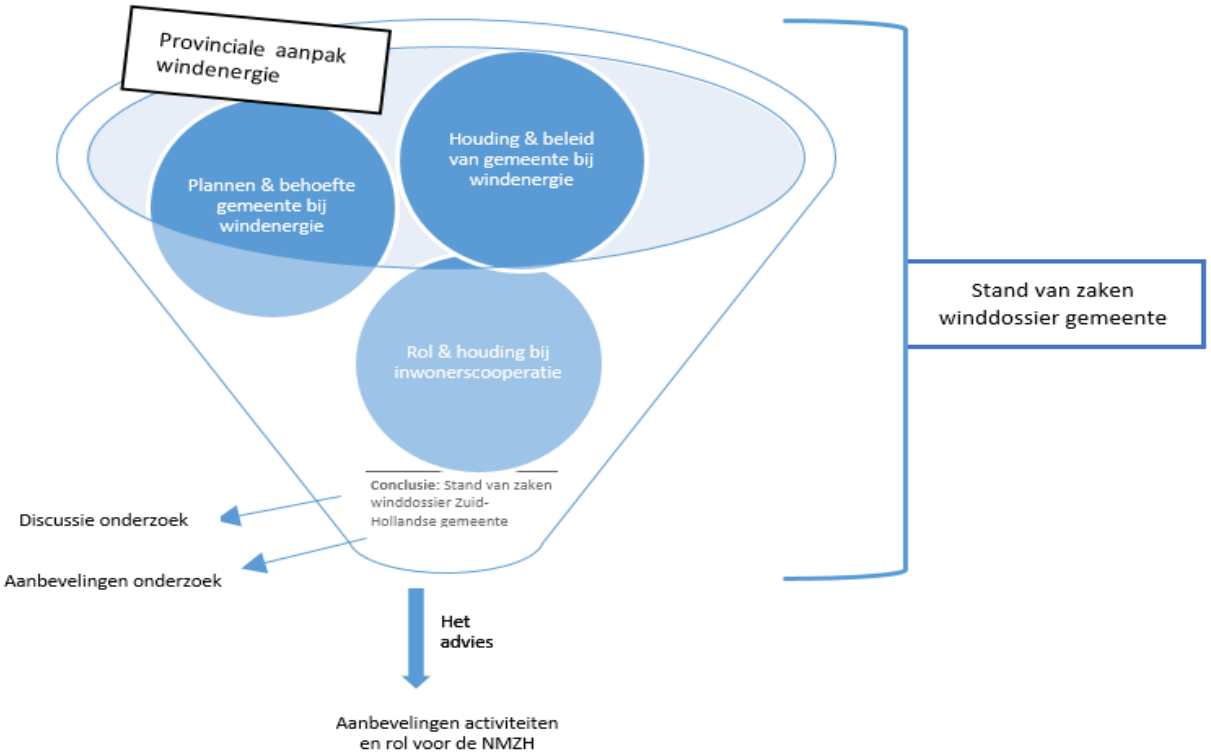

Figuur 2:Visuele weergave inhoud onderzoek

1.3. Hoofdvraag & Onderzoeksvragen

De volgende hoofd- en deelvragen staan centraal in dit onderzoek:

1.3.1. Hoofdvraag:

Wat is de houding en het beleid van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling om 735,5 MW aan windenergie op te wekken op land in 2020, en welke de rol kunnen inwonerscoöperaties daarbij spelen? *en wat betekent dat voor beleid en activiteiten van de Natuur-Milieufederatie Zuid-Holland?*

1.3.2. Deelvragen:

1. Waarom heeft de provincie Zuid-Holland deze provinciale doelstelling?
1.1. Op welke manier is dit vastgelegd?
1.2. Hoe wil de provincie dit behalen?
2. Wat is de houding van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling?
2.1. Waarom hebben zij deze houding?
2.2. Hoe is deze houding tot stand gekomen?
3. Welk beleid hebben Zuid-Hollandse gemeenten op gebied van windenergie op land?
3.1. Hoe ziet hun beleid eruit?
3.1.1. Of waarom hebben zij geen beleid?
3.2. Hoe is dat tot stand gekomen?
3.3. Wat is nodig bij Zuid-Hollandse gemeenten voor het realiseren van windenergie op land in zaken: beleid, kennis, financiën en overige zaken?
4. Wat is de houding van Zuid-Hollandse gemeenten bij inwonerscoöperaties?
4.1. Hoe is deze houding tot stand gekomen?
4.2. Hoe zouden gemeenten inwonerscoöperaties kunnen helpen?
4.3. Wat kunnen inwonerscoöperaties doen bij ontwikkelingen van windenergie op land?

Aanbeveling voor de NMZH (het advies):

5. Wat betekent de vragen 1 t/m 4 voor de opstelling van NMZH?
5.1. Wat betekent dit voor het beleid?
5.2. Wat betekent dit voor de activiteiten?

Het advies voor de Natuur en Milieufederatie

De betekenis van de stand van zaken van het winddossier voor de activiteiten en beleid voor de NMZH wordt na de conclusie, discussie en aanbevelingen van dit onderzoek beschreven in de vorm van aanbevelingen voor de organisatie, zie figuur 2.

1.4. Bereik

Het onderzoek beperkt zich tot de volgende aspecten:

- Beleid van de provincie Zuid-Holland;
- Beleid van Zuid-Hollandse gemeenten;
- Houdingen van Zuid-Hollandse gemeenten over windenergie op land;
- Inwonerscoöperaties bij windenergie op land ontwikkelingen;
- Beleid over windenergie op land;
- Beleid over inwonerscoöperatie bij windenergie ontwikkelingen;
- Windenergie op land;
- Activiteiten en rol toepasbaar voor NMZH op het winddossier van Zuid-Hollandse gemeenten en de provincie Zuid-Holland;
- Zuid-Hollandse gemeenten.

1.5. Leeswijzer

De opbouw van dit rapport is als volgt: Het onderzoeksontwerp is in hoofdstuk 2 weergegeven. De provinciale doelstelling en provinciale aanpak van windenergie staat in hoofdstuk 3 beschreven. Hoofdstuk 4 gaat in op de Zuid-Hollandse gemeenten en hun houding tegenover windenergie; windbeleid; windplannen en de behoefte bij windenergieontwikkelingen. Hoofdstuk 5 gaat in op inwonerscoöperaties; wat vinden Zuid-Hollandse gemeenten daarvan en hoe kunnen gemeenten inwonerscoöperaties kunnen helpen? Hoofdstuk 6 geeft de conclusie over de stand van zaken van het winddossier van de Zuid-Hollandse gemeenten weer, met een afsluitende discussie. Hoofdstuk 7 gaat in op de aanbevelingen voor nader onderzoek n.a.v. de resultaten. In hoofdstuk 8 staat het advies voor de NMZH omschreven, dat aan de hand van het winddossier bij de Zuid-Hollandse gemeente is opgesteld.

2. Onderzoeksontwerp

De volgende onderzoeksmethoden zijn toegepast bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen, met daarbij een bondige onderbouwing. In bijlage 23 is de basis van de onderzoeksopzet visueel te zien.

2.1 Kwalitatief onderzoek

De onderzoeksvragen zijn door middel van kwalitatief onderzoek beantwoord. Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek in tegenstelling tot kwantitatief onderzoek omdat er weinig bekend is met betrekking tot de vraagstellingen. Hoeveelheden zijn minder belangrijk in dit onderzoek en de onderzoeksvragen betreffen relatief kleine onderzoekseenheden aangezien er wordt gezocht naar een diepere verklaring. De volgende methodieken zijn toegepast in dit onderzoek om de hoofd- en deelvragen te beantwoorden:

- Deskresearch;
    - Internet;
    - Literatuur;
- Online enquête;
- Half gestructureerde interviews.

Bij elke methodiek zijn ook de gebruikte meetinstrumenten aangegeven.

2.2 Deskresearch

Er is in de gehele doorlooptijd van het onderzoek gebruik gemaakt van deskresearch. Beleidsstukken van Zuid-Hollandse gemeenten en provincie Zuid-Holland konden met deskresearch worden onderzocht. Deskresearch is ook toegepast voor het verbreden van het onderzoek. De volgende onderzoeksvragen zijn mede met deskresearch beantwoord:

- Waarom heeft de provincie Zuid-Holland de provinciale doelstelling om 735,5MW aan windenergie op te wekken op land in 2020?
- Hoe kan de provincie Zuid-Holland de provinciale doelstelling om 735,5 MW aan windenergie op te wekken op land in 2020 halen?
- Op welke manier is de provinciale doelstelling betreffende windenergie op land in de provincie Zuid-Holland vastgelegd?

Daarnaast is deskresearch ook toegepast voor:

- Aanvulling van data en het beantwoorden van andere onderzoeksvragen.
- Controle antwoorden enquête
- Opzoeken van beleidsstukken

De gebruikte bronnen zijn terug te vinden in de bronnenlijst van dit document.

2.3 Enquêtes

Er is een enquête geadresseerd aan alle 60 Zuid-Hollandse gemeenten met Surveymonkey. De geretourneerde enquêtes gaven vaak nieuwe aanwijzingen voor vervolgonderzoek. De enquêtes zijn per mail naar de respondenten gestuurd. Deze moest online worden ingevuld. De enquête had een doorlooptijd van ongeveer twee maanden. De enquête bestond uit ca. 15 vragen, zie bijlage 3. De enquête begon met een verificatievraag om te controleren of de juiste persoon het invulde. De vragen waren gestructureerd en gingen in op voorgaande antwoorden. Er is regelmatig een herinnering verstuurd naar de respondenten voor het verhogen van de respons van de enquête. De volgende onderzoeksvragen zijn beantwoord met behulp van de enquête aan de Zuid-Hollandse gemeenten:

Wat is de houding van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling?

- Waarom hebben zij deze houding?
- Hoe is deze houding tot stand gekomen?
- Welk beleid hebben Zuid-Hollandse gemeenten op gebied van windenergie op land?

        - Hoe ziet hun beleid eruit? Of waarom hebben zij geen beleid?
        - Hoe is dat tot stand gekomen?
    - Wat is nodig bij Zuid-Hollandse gemeenten voor het realiseren van windenergie op land in zaken: beleid, kennis, financiën en overige zaken?
    - Wat is de houding van de gemeenten t.a.v. inwonerscoöperatie
        - Hoe is deze houding tot stand gekomen?
    - Hoe zouden Zuid-Hollandse gemeenten inwonerscoöperaties kunnen helpen?
    - Wat kunnen inwonerscoöperaties doen bij ontwikkelingen van windenergie op land?
    - Wat zijn belemmerende factoren t.a.v. het ontwikkelen van windenergie op land.

In totaal hebben ~~er~~ van de 60 gemeenten die provincie Zuid-Holland rijk is, 46 gemeenten de enquête ingevuld. Twee gemeente gaven aan dat zij geen bijdrage wouden leveren aan het onderzoek. Dat betekend dat de response op $\frac{46}{58} * 100[\%] = 80[\%]$ ligt. In bijlage 1 is te zien welke gemeenten de enquête hebben geretourneerd. Echter, de kwaliteit van de antwoorden van de respondenten is wisselend. Niet alle geretourneerde enquêtes waren bruikbaar. Er is zorgvuldig omgegaan met de antwoorden die door de respondenten zijn gegeven.

2.4 Half gestructureerde interviews

Het afnemen van half gestructureerde interviews met open vragen gaf meer diepgang aan het onderzoek. De respondenten; beleidsadviseurs of medewerkers van ruimtelijke ontwikkeling of duurzaamheid bij Zuid-Hollandse gemeenten, geven vanuit hun eigen referentiekader en belevingswereld antwoord. De werkelijkheid wordt hiermee gereconstrueerd. Het uitgangspunt van de gehouden interviews was het verdiepen in bepaalde zaken, die in de enquête naar voren kwamen. De interviewer, in dit geval Robbert Hol was;

- Dagelijks bereikbaar op zijn mobiele nummer
- Formeel gekleed bij het afnemen van interviews
- Ruim op tijd voor een afspraak

Het afnemen van de interviews ging volgens de richtlijnen van “Wat is onderzoek” van Nel Verhoeven. De interviews zijn gericht op wat er allemaal speelt in het winddossier van de verschillende Zuid-Hollandse gemeenten. Dit dossier ziet er voor elk gemeente anders uit. Daarom is het interessant om dit van verschillende gemeenten te onderzoeken.

Er zijn in totaal 10 interviews gehouden; waarvan er acht met gemeenten, één met een regio en één met de provincie Zuid-Holland.
Vanwege de korte doorlooptijd van het onderzoek zijn er niet meer gemeenten geïnterviewd. De gemeenten die in aanmerking zijn gekomen voor een interview werden afgewogen aan de volgende drie criteria:

- Geografische spreiding over de provincie
- Spreiding in voor- en tegenstanders van windenergie
- Spreiding van gemeenten in ver of niet ver in de ontwikkeling van windenergie.

De gemeenten die in daadwerkelijk zijn geïnterviewd werden vooraf afgestemd met de opdrachtgever. Er is gewerkt met één leidende vragenlijst die is aangevuld met vragen die naar aanleiding van de geroutineerde enquête naar voren zijn gekomen. De interviews duurde ongeveer 45 minuten tot een uur. De respondenten hadden tijdens het afnemen van de interviews de gelegenheid om alles wat er binnen hun gemeente speelt op het gebied van windenergie op land uit te spreken. De gespreksverslagen zijn geretourneerd aan de respondenten voor op- en/of aanmerkingen aan het gespreksverslag. De gespreksverslagen zijn terug te vinden in bijlage 12 t/m 22 van dit rapport.

Tabel 1: Overzicht uitkomst criteria voor de interviews

Gemeente	Geografische ligging t.a.v. de provincie	Voor/tegen windenergie	Koploper/ geen ontwikkeling windenergie
Alphen aan den Rijn	Noord/midden	Voor	Niet ver
Binnenmaas	Zuid	Voor	Niet ver
Bodegraven-Reeuwijk	Noord	Voor	Niet ver
Dordrecht	Zuid	Voor	Ver
Goeree Overflakkee	Zuid/west	Voor	Ver
Korendijk	Zuid	Tegen	Niet ver
Lansingerland	Midden	Voor	Niet ver
Holland Rijnland	Midden/noord	Voor	Niet ver
Rotterdam	Midden	Voor	Ver

Deze lijst is voor de interviews opgesteld aan de hand van de uitkomsten van de enquête. Wegens gebrek aan respons van gemeenten met een negatieve houding bij windenergie, is er maar één gemeente geïnterviewd. De gemeente Korendijk leek voor het afnemen van het interview een negatieve houding te hebben. Uiteindelijk bleek de gemeente Korendijk bij het afnemen van het interview positief tegenover windenergie te staan.

De volgende onderzoeksvragen zijn mede met het afnemen van de interviews beantwoord:

Wat is de houding van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling?
Waarom hebben zij deze houding?
Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Welk beleid hebben Zuid-Hollandse gemeenten op gebied van windenergie op land?
- Hoe ziet hun beleid eruit?
  - Of waarom hebben zij geen beleid?
- Hoe is dat tot stand gekomen?
- Wat is nodig bij Zuid-Hollandse gemeenten voor het realiseren van windenergie op land in zaken: beleid, kennis, financiën en overige zaken?

Wat is de houding van Zuid-Hollandse gemeenten bij inwonerscoöperaties?
- Hoe is deze houding tot stand gekomen?
- Hoe zouden gemeenten inwonerscoöperaties kunnen helpen?
- Wat kunnen inwonerscoöperaties doen bij ontwikkelingen van windenergie op land?

Een opzet van de gebruikte vragenlijst is terug te vinden in bijlage 4 van dit document. Er is per gemeente bekeken welke vragen het meest relevant waren om bij het interview te stellen. Dit is aan de hand van de antwoorden uit de enquête & deskresearch gebeurd. Er is bij elke gemeente gelet op bijzondere omstandigheden.

De provincie Zuid-Holland is ook geïnterviewd voor dit onderzoek. De vragenlijst hiervan is terug te vinden in dit document, zie bijlage 5. De onderzoeksvragen die bij deze interview centraal stonden waren:

Waarom heeft de provincie Zuid-Holland deze provinciale doelstelling?

- Op welke manier is dit vastgelegd?
- Hoe wil de provincie dit behalen?

2.4.1. Keuze Respondenten

De respondenten zijn zorgvuldig uitgezocht. Per gekozen gemeente is gezocht naar de betreffende persoon die ruimtelijk ontwikkeling/duurzaamheid/energie en windenergie in zijn portefeuille heeft, zie bijlage 2. De respondenten zijn met een algemeen opgezette benaderingsmail benaderd.

De potentiële respondenten zijn geverifieerd met de vraag wat hun functie is. Zo werd er bevestigd dat de data bij de juiste mensen is opgehaald.

2.5 Validiteit & betrouwbaarheid

De volgende opmerkingen zijn er te maken over de validiteit en betrouwbaarheid over de meetinstrumenten en de gebruikte methodieken tijdens dit onderzoek:

Herkomst meetgegevens
De Zuid-Hollandse gemeenten die actief een bijdrage hebben geleverd zijn terug te vinden in bijlage 1 van dit document. Hierin is te zien welk gemeente de enquête heeft geretourneerd en bij welke gemeente een interview is afgenomen. In totaal hebben 46 van de 60 gemeenten respons geleverd aan de enquête. Er zijn bij acht gemeenten; regio Holland Rijnland en bij de provincie Zuid-Holland een interview gehouden. Drie gemeenten hebben aangegeven dat zij eerst inzage willen hebben in het stuk, dat naar hun gemeente herleidbaar is. Eén gedeelte van een interview is anoniem gemaakt vanwege mogelijke invloed op de windenergie-ontwikkeling binnen de betreffende gemeente.

Keuze respondenten Zuid-Hollandse gemeenten
De contactpersonen die benaderd zijn voor een bijdrage aan dit onderzoek zijn terug te vinden in bijlage 2 van dit rapport. In de bijlage zijn enkel de namen van de contactpersonen en hun functies beschreven. Zo zijn de contactpersonen niet herleidbaar naar de gemeente en kan de contactlijst niet door anderen gebruikt worden. De contactenlijst geeft aan wat voor functies de respondenten hebben. Dit verhoogt de validiteit van de geretourneerde enquêtes. Echter wist niet alle respondenten de stand van zaken rondom windenergie binnen zijn gemeente. Dus dat heeft invloed gehad op de bruikbaarheid van bepaalde geretourneerde enquête.

Bruikbaarheid data enquête
De kwaliteit van de respons van enquête was variërend. Niet alle respondenten hebben de (open) vragen (volledig) beantwoord. Hierdoor waren niet alle geretourneerde enquêtes even bruikbaar voor het onderzoek. Vooral de respons op de houding van inwonerscoöperaties was erg laag. Dat komt omdat de vragen over de houding van inwonerscoöperaties vervolgvragen waren bij de realisatie van windenergie en toekomstige plannen voor windenergie. Als de gemeente geen windenergie gerealiseerd heeft en geen windplannen heeft; dan is de vervolgvraag over de houding van inwonerscoöperatie niet aan de respondent gesteld. Hierdoor was bij ca. 20 gemeenten geen houding over inwonerscoöperaties te achterhalen met de enquête.

Vraagstelling houding bij windenergie & inwonerscoöperaties in de enquête
De enquête was opgesteld met vragen die ingaan op het gedrag van de gemeente bij windenergie-ontwikkelingen. Hier werd verondersteld dat aan de hand van de gegeven antwoorden, de houding van de gemeente kenbaar zou worden. Achteraf gezien zou een concretere vraag als: "*Wat is de houding van uw gemeente bij windenergie ontwikkeling in uw gemeente?"* met als vervolgvraag: "waarom?" duidelijker zijn geweest. Dit geldt ook voor de vraag over de houding van inwonerscoöperaties bij windenergie-ontwikkeling. De vragen die ingingen op houding bij inwonerscoöperatie bij gemeente waren vervolgvragen op windenergie realisatie en windplannen. Vandaar dat er relatief weinig over inwonerscoöperaties bij de gemeenten bekend is.

Gespreksverslag van de gemeente Goeree-Overflakkee niet geretourneerd.
Van de 10 gespreksverslagen is alleen het gespreksverslag met de gemeente Goeree-Overflakkee niet geretourneerd met op- en/of aanmerkingen. Dit betekent dat het gespreksverslag van dit interview een karakter heeft dat is gebaseerd op de interpretaties van de interviewer. Het kan zijn dat bepaalde zaken door de interviewer anders geïnterpreteerd zijn dan hoe de respondent ze bedoelde. Het zou mogelijk kunnen zijn dat daardoor bepaalde antwoorden verkeerd uitgewerkt zijn.

Opname (wind) beleid gemeente
Er waren respondenten die aangaven dat zijn/haar gemeente geen beleid had voor windenergie-ontwikkelingen. Dit, terwijl de betreffende gemeente wel in regionale samenwerking beleid hebben voor windenergie. Daarom is ervoor gekozen om de aanduiding. Regionaal beleid is echter wel op genomen in bijlage 8 waarin een overzicht te zien is van de gemeenten met windbeleid.

2.6 Analyseprocedure

Er is kwalitatief onderzoek toegepast om kennis op te doen over de situatie van de Zuid-Hollandse gemeenten wat betreft windenergie op land. Met situatie wordt beleid wat betreft windenergie, houding t.a.v. windenergie en de rol van inwonerscoöperaties bij windenergie bedoeld. Deze drie variabelen zijn naast het beleid van de provincie gelegd betreffende windenergie op land en daarmee konden de activiteiten en het beleid voor de NMZH worden vastgesteld. Uitgangspunt van dit onderzoek is dan ook; wat voor rol en welke activiteiten kan NMZH toepassen aan de hand van het beleid, de houding bij windenergie en de houding van inwonerscoöperaties van Zuid-Hollandse gemeenten. Dit alles, wetend dat NMZH graag de ontwikkeling van windenergie in de provincie Zuid-Holland wil optimaliseren.

Alle 60 Zuid-Hollandse gemeenten zijn onderzocht. Per gemeente verschilde de windenergie-opgave, de fysieke & politieke omstandigheden en andere zaken voor het ontwikkelen van windenergie op land. Alle aangedragen redenen uit de enquête zijn nader onderzocht door middel van het houden van interviews & deskresearch. Dit bracht diepgang en verbreding aan het onderzoek. Alle data zijn meegenomen in de analyse van het onderzoek., waaronder ook de vertrouwelijke data.

Alle verzamelde informatie is bijeengebracht. De data werd geordend op:
- (Wind)beleid gemeente, zie bijlage 8
- Feitelijke weergave enquête, zie bijlage 11
- Weergave houding gemeente bij windenergie, zie bijlage 7
- Feitelijke weergave houding gemeente bij inwonerscoöperatie, zie bijlage 9

De bruikbare informatie is bepaald door het bereik en de doelstelling van dit onderzoek.

Er is per gemeente beoordeeld wat de houding t.a.v. *windenergie* op land is en de houding bij *inwonerscoöperaties* bij windenergie op land ontwikkelingen. De houding van de Zuid-Hollandse gemeente bij *windenergie* is als volgt toe gekend:
Positief: de gemeente geeft in de vorm van een ambtelijke/gemeenteraad of bestuurlijk uitspraak aan dat de gemeente positief is bij windenergie.
Neutraal: er is geen standpunt bekend van de gemeente.
Negatief: de gemeente geeft in de vorm van een ambtelijke/gemeenteraad of bestuurlijk uitspraak aan dat zij negatief t.o.v. windenergie staan.

Bij gemeenten met een negatieve houding, is vooral gekeken naar de aanleiding van de negatieve houding. Aan de hand van hun ervaring zijn lessen getrokken die waarde hebben voor de NMZH.
Bij gemeenten met een neutraal of positieve houding is vooral gekeken naar wat nodig is om windenergie bij hun gemeente te kunnen realiseren. Aan de hand van het windbeleid bij de gemeenten kon de ambitie voor windenergie ontwikkeling worden herleid en de commitment van de gemeente voor het realiseren van windenergie worden bepaald. Daarnaast is er gekeken naar belemmeringen en barrières die bij windenergie-ontwikkelingen overbrugd moeten worden. Deze zijn vertaald naar de behoefte om optimaal in te kunnen zetten op de ontwikkeling van windenergie bij de gemeenten.

Deze gegevens zijn naast het provinciaal beleid gelegd, het beleid dat bij de betreffende gemeente wordt toegepast op het gebied van windenergie, en inwonerscoöperatie. Zo ontstond er een totaalbeeld van het winddossier (speelveld voor windenergie) bij de Zuid-Hollandse gemeenten.

Aan de hand van dit speelveld, de leerlessen en wat nodig is om windenergie bij Zuid-Hollandse gemeenten te realiseren zijn de activiteiten en rol voor de NMZH afgestemd. Dit is terug te vinden in de vorm van het advies dat na de conclusie van dit rapport is weergegeven. Het uitgangspunt van de NMZH wat betreft windenergie-ontwikkeling is; ervoor zorgen dat inwonerscoöperatie vanaf het begin mee kunnen denken, praten en handelen.

Opmerkelijke bevindingen in het winddossier van de Zuid-Hollandse gemeenten die niet direct bijdragen aan het uitgangspunt van dit onderzoek zijn in de discussie verwoord.

Het advies voor de NMZH gaat in op mogelijkheden die ontstaan uit het winddossier van de Zuid-Hollandse gemeenten.

3. Provinciale aanpak windenergie

De provincie Zuid-Holland heeft een provinciaal doel gesteld om in 2020 735,5 MW aan windenergie op land gerealiseerd te hebben. Waarom heeft de provincie deze doelstelling? Op welke manier is dat vastgelegd? En hoe wil de provincie dat behalen? Dat wordt in dit hoofdstuk weergegeven.

3.1 Afspraak met het Rijk

De provincies hebben met het Rijk afgesproken om 6000[MW] aan windenergie op land gerealiseerd te hebben voor 2020 ten behoeve van de duurzaamheidsopgave (Staten, 2017). Provincie Zuid-Holland moet hiervan 735,5 MW voor zijn rekening nemen (Geerders, 2017). Afspraken die de provincies met het Rijk gemaakt hebben zijn als volgt:

- De provincies hebben een resultaatsverplichting, tot uiterlijk 2014 moet de afgesproken opgave planologisch zijn vastgelegd in hun structuurvisie (Verordening ruimte) (RVO, 2016);
- Rijk en provincies hebben een inspanningsverplichting om op tijd alle procedures die nodig zijn voor het realiseren van windenergie, op tijd te starten, zodat de bouw van windmolens op 1 januari 2018 kan starten (RVO, 2016);
- Het Rijk moet in haar invloedsfeer alle knelpunten wegnemen in de vorm van een inspanningsverplichting (RVO, 2016);
- Het kernteam Wind op Land (provincies, Rijk, Vereniging Nederlandse Gemeente (VNG) en Nederlands Windenergie Associatie (NWEA)) bewaakt en stuurt de voortgang en lost knelpunten op (RVO, 2016).

3.2 Aanpak windenergie ontwikkeling

Het college van gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland is initiatiefnemer voor het plaatsen van windlocaties in de Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM). Locaties zijn aangedragen door de gemeenten en/of door initiatiefnemers die windenergie willen realiseren, bleek uit het interview met H. Geerders, senior-adviseur energie van de provincie Zuid-Holland (bijlage 22).
Er is een plaatsingsvisie voor windmolens opgesteld door de provincie Zuid-Holland (Zuid-Holland P. S., 2011). Hierin staat de basis van de plaatsingsstrategie voor de ontwikkeling van windenergie op land in de provincie Zuid-Holland. Locaties dienen daarna getoetst te worden op verschillende (milieu)functies om te kijken of de locaties daadwerkelijk geschikt zijn voor het ontwikkelen van windenergie. Dit gebeurt door het opstellen van het plan-MER. De locaties die geschikt zijn geacht, worden ter inzage gelegd en daarna opgenomen in de Visie Ruimte en Mobiliteit. Wanneer windlocaties opgenomen zijn in het VRM kunnen initiatiefnemers op de betreffende windlocaties die opgenomen zijn in de VRM windenergie gaan ontwikkelen. Op dit moment staan een aantal locaties op een partiele herziening VRM-windenergie, zie bijlage 5. Eind 2017 wordt duidelijk welke locaties precies van de partiële herziening in het VRM opgenomen gaan worden.

3.3 Rolverdeling bevoegd gezag bij realisatie windenergie

In de VRM staan alle geschikte locaties voor het realiseren van windenergie. Initiatiefnemers kunnen op deze locaties windturbines gaan ontwikkelen. Deze locaties dienen ook opgenomen te worden in het bestemmingsplan bij de betreffende gemeente.
De gemeente is bevoegd gezag bij windenergie realisatie tot 5 MW. De provincie heeft bevoegdheden vanuit de Wet ruimtelijke ordening en Elektriciteitswet inzake vergunnen en bestemmen van windparken van 5 MW tot 100 MW (Gedeputeerde, 2017). Vergunningen voor grotere windopgaven dan 100[MW] worden via het Rijk verleend. In provincie Zuid-Holland is vastgesteld dat er een opgave van 150 MW in stadsregio Rotterdam moet komen, 300 MW in het havengebied van Rotterdam en 225 MW op het eiland van Goeree-Overflakkee.
Echter streeft de provincie naar optimale invulling van de windlocaties die opgenomen zijn in het VRM. Als de gemeente meewerkt bij het ontwikkelen van de windlocatie dan krijgt de gemeente

bevoegd gezag over de verdere invulling van de windlocatie. Dit betekent dat de gemeente overeenkomsten kan gaan sluiten met de initiatiefnemer over de voorwaarden voor het realiseren van windenergie op de betreffende windlocatie.

3.3.1 Kantekeningen provinciale aanpak windenergie door gemeenten

Ontwikkeling windenergie zonder draagvlak
Uit een interview met gemeente Korendijk (Groeneveld, 2017) (bijlage 19) bleek dat er in de gemeente Korendijk een windplan gaande is met een inpassingsplan. Er is een initiatiefnemer zonder draagvlak voor de betreffende windlocatie naar de provincie gestapt voor een inpassingsplan. Vervolgens bleek er geen ruimte voor een alternatieve geschikte locatie, volgens de provincie. De gemeente Korendijk heeft afstand genomen van de mogelijkheid tot bevoegd gezag. Nu ligt het dossier met een aantal beroepsschriften bij de Raad van State. Eind dit jaar wordt er een uitspraak over gedaan.
Hier komt naar voren dat er een initiatiefnemer het voortouw heeft genomen voor het ontwikkelen van windenergie zonder een degelijk draagvlak te hebben voor het realiseren van windmolens.

Bij gemeente Binnenmaas is een soort gelijke situatie gaande. Uit het interview met gemeente Binnenmaas kwam het volgende naar voren (Stapel-Filak, 2017) (bijlage 15): *We zijn negatief over beleid van de provincie die zij hanteren voor het realiseren van windenergie op land bij Zuid-Hollandse gemeenten door locaties aan te wijzen zonder gezamenlijkheid.* Hier is ook gekozen voor een windlocatie waar niet veel draagvlak voor is. Er is een alternatieve locatie geopperd maar afgewezen door de provincie. Echter heeft gemeente Binnenmaas ervoor gekozen om de regie in handen te houden om afspraken te kunnen maken met de projectontwikkelaar.

3.3.2. Casus geen opname in VRM van geschikte locatie gemeente Alphen

Uit de enquête en het interview (Sedal, 2017) (bijlage 14) met de gemeente Alphen aan den Rijn is gebleken dat potentiele windlocaties in de gemeente, waarvan bekend is dat die geen schade doen aan het Groene Hart, niet zijn opgenomen in het VRM vanwege gevoeligheid over het behoud van het Groene Hart bij de provincie, zie bijlage 11.

3.3.3. Verklaring provincie alternatieve locaties

Uit een interview met H. Geerders, senior-adviseur energie van provincie Zuid-Holland, blijkt dat Zuid-Hollandse gemeenten niet met nieuwe windlocaties kunnen komen voordat de VRM is herzien (Geerders, 2017). Dat komt door de coalitie van de Gedeputeerde Staten, die niet meer ambieert dan de afgesproken doelstelling. Er worden niet meer locaties gezocht dan nodig voor het behalen van de provinciale doelstelling. In het coalitieakkoord staat dat er naast de provinciale doelstelling niet meer ruimte is voor het ontwikkelen van windenergie op land binnen de provincie Zuid-Holland (Hoofdlijnenakkoord, 2015).

3.4 Samenvatting provinciale aanpak windenergie

De provinciale doelstelling is voortgevloeid uit de nationale doelstelling voor het realiseren van windenergie op land. De provincie is verantwoordelijk voor het planologisch mogelijk maken van het realiseren van windenergie. Dat heeft ze gedaan door locaties op te nemen in de VRM. Gemeenten en initiatiefnemers locaties konden aanwijzen voor windenergie ontwikkeling. In de VRM-windenergie zijn de locaties te zien waar windenergie gerealiseerd kan worden. De gemeente kan bevoegd gezag worden indien zij mee werken aan het ontwikkelen van windenergie op de uiteindelijk aangewezen locaties. Echter lijkt er in gemeente Korendijk en Binnenmaas een initiatiefnemer voor zijn eigen belang windenergie te willen ontwikkelen zonder draagvlak van omwonende. Bij de gemeente Alphen aan den Rijn lijken locaties waarvan bekend zijn dat ze geen schade doen aan het Groene hart niet te worden opgepakt door de provincie.

4. Zuid-Hollandse gemeenten bij Windenergie

In het vorige hoofdstuk werd aangegeven dat de provincie initiatiefnemer is bij het planologisch mogelijk voor het realiseren van windenergie. Maar wat vinden de Zuid-Hollandse gemeenten van windenergie? Waar is hun houding op gebaseerd? Wat voor beleid hebben de gemeente voor windenergie op land, wat zijn de plannen? En wat is de behoefte van de gemeente voor het realiseren van windenergie? Deze vragen worden in dit hoofdstuk beantwoord.

4.1. Houding gemeente bij windenergie

Aan de hand van de enquête en aanvullend deskresearch zijn de volgende houdingen bekend van Zuid-Hollandse gemeenten ten opzichte van windenergie. Er is ook per gemeente aangegeven of zij een gemeentelijke opgave hebben voor het ontwikkelen van windenergie.

Er is per gemeente beoordeeld wat de houding is t.a.v. *windenergie* op land. De houding van de Zuid-Hollandse gemeenten zijn als volgt toegekend:
Positief: de gemeente geeft in de vorm van een politiek, bestuurlijk of ambtelijke uitspraak aan dat de gemeente positief is bij windenergie.
Neutraal: er is geen standpunt bekend van de gemeente.
Negatief: de gemeente geeft in de vorm van een politieke, bestuurlijk of ambtelijk uitspraak aan dat zij negatief t.o.v. windenergie staan.

Figuur 3: Plattegrond houding Zuid-Hollandse gemeente bij windenergie

In figuur 3 is te zien welke houding er bekend is bij de Zuid-Hollandse gemeenten over windenergie. Hier staan de groene labels voor een positieve houding, oranje labels voor neutrale houding en roze labels voor gemeenten met een negatieve houding. De uitspraken van de gemeenten over

windenergie zijn terug te vinden in bijlage 7 van dit document. De uitspraken in deze bijlage zijn afkomstig van de antwoorden van de enquête, tenzij anders vermeld.

4.1.1. Positieve houding

In totaal hebben 15 van de 60 gemeenten aangegeven dat zij positief staan tegenover windenergie op land, zie bijlage 7. De volgende redenen zijn geconstateerd:

Behalen duurzaamheid ambitie

De voornaamste reden was dat de gemeente windenergie wil gaan toepassen voor het behalen van de duurzaamheidsopgave. Korendijk, Binnenmaas en Leidschendam zijn positief mits de windturbines goed geplaatst worden. Een aantal gemeenten bij het Groene Hart willen ook graag windenergie oppakken om hun duurzaamheidsambitie uit te kunnen dragen. Zo zijn Bodegraven Reeuwwijk, Alphen aan den Rijn en Kaag en Braasem al bezig met een verkenning om te kijken waar zij mogelijk windenergie kunnen realiseren. Windenergie wordt bij deze drie gemeenten ook regionaal aangevlogen met de omliggende gemeenten. Dit doen zij met regionaal samenwerkingsverband Holland Rijnland.

Uit het interview met Holland Rijnland blijkt dat alle 14 aangesloten gemeenten positief over windenergie praten (Ververs, 2017). Besturen van de gemeenten zijn wel willend. Ze zijn nu bezig met het uitwerken van mogelijkheden van windenergie op regionaal niveau. Regio Holland Rijnland is in gesprek met de provincie en stakeholders over windenergie ontwikkelingen. Zonder windenergie is de doelstelling van het energieakkoord namelijk niet te halen. Bij het interview met gemeente Bodegraven werd dit nogmaals bevestigd (De Graaf, 2017) zie bijlage 15. De provincie wil niet dat er in het Groene hart windenergie gerealiseerd gaat worden. Tot in ieder geval eind 2020 zullen er naar verluidt geen nieuwe windmolens bij Bodegraven en Alphen aan den Rijn gerealiseerd worden (Opstal, 2017). De ambitie van deze regio gaat nog verder. De aangesloten gemeenten van Holland Rijnland zijn: Alphen aan den Rijn, Hillegom, Leiden, Hillegom, Kaag en Braasem, Katwijk, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude.

Hier komt naar voren dat de gemeenten bij het Groene Hart positief tegenover windenergie staan. De antwoorden die de respondenten van de gemeenten Noordwijkerhout, Teylingen, Katwijk en Kaag en Braasem in de enquête gaven waren onduidelijk. Er valt wel op te maken dat in regionaalverband positiever over windenergie wordt gesproken.

4.1.2. Neutrale houding

Bij 31 van de 60 gemeenten is een neutrale houding waargenomen bij windenergie, zie bijlage 7. De volgende redenen zijn geconstateerd:

Niets bekend bij de gemeente

Van de 31 gemeenten is bij 11 gemeenten niets bekend over windenergie bij de gemeente. De gemeente Oegstgeest heeft nog geen standpunt ingenomen voor windenergie binnen de gemeente. De gemeente Voorschoten is nog aan het onderzoeken welk duurzame energieopwekker het meest geschikt is voor in de gemeente.

Houding gemeente onduidelijk

Bij 18 gemeenten is de houding onduidelijk. Er is bij 9 gemeenten hiervan windenergie gerealiseerd of er zijn plannen voor. Echter was de houding/ervaring tegenover windenergie van deze gemeenten na de enquête, deskresearch en navraag nog steeds onduidelijk. Leiden, Oud-Beijerland en Noordwijkerhout gaven aan dat zij niks gerealiseerd hebben, geen plannen hebben, geen

windopgave, geen (wind)beleid en geen andere ontwikkelingen gaande hebben op het gebied van windenergie. Echter bleek de gemeente Leiden, Noordwijkerhout en andere gemeenten van regio Holland Rijnland wel een regionaal energieakkoord te hebben ondertekend.

Geen locatie in VRM

Strijen en Molenwaard volgen provinciaal beleid, wat voor hen inhoudt dat zij geen windenergie binnen hun gemeente mogen ontwikkelen. Deze gemeenten zijn onderdeel van een beschermd landschappelijk gebied. Leerdam heeft nog geen aanvraag voor windenergie binnen gekregen van een initiatiefnemer, maar zijn terughoudend vanwege hun positie bij het Groene Hart.

Grote voorziene opgave vanuit het Rijk

Alleen de gemeente Goeree-Overflakkee geeft aan dat zij een neutrale houding heeft vanwege de grote windopgave die zij van het Rijk binnen hun gemeenten moest realiseren. Als zij de opgave van 225MW niet hadden gekregen dan had Goeree-Overflakkee minder windenergie gerealiseerd (Moelker, 2017), zie bijlage 17.

4.1.3. Negatieve houding

Er is bij 14 van de 60 gemeenten een negatieve houding tegenover windenergie waargenomen, zie bijlage 7. De volgende redenen voor een negatieve houding zijn geconstateerd:

Gebrek politiek draagvlak

Bij de 14 gemeenten met een negatieve houding is een gebrek op politiek draagvlak geconstateerd voor het ontwikkelen van windenergie in de gemeente. De gemeenten Zwijndrecht, Westland, Zuidplas, Midden Delfland, Alblasserwaard, Papendrecht, Maassluis en Nissewaard gaven aan dat het gebrek aan politieke draagvlak voor het ontwikkelen van windenergie tot stand is gekomen door het gebrek aan geschikte windlocaties binnen de gemeente.

4.1.4. Samenvatting

Gemeenten met een positieve houding tegenover windenergie lijken vooral ambitie te hebben op het behalen van de duurzaamheidsopgave. Gemeenten met een neutrale houding hebben vooral een onbekende of onduidelijke beweegreden voor windenergie. Gemeenten met een negatieve houding hebben deze houding vaak vanwege het missen van draagvlak of een gebrek aan geschikte windlocaties. De verdeling van de houding bij de Zuid-Hollandse gemeenten is te zien in figuur 4.

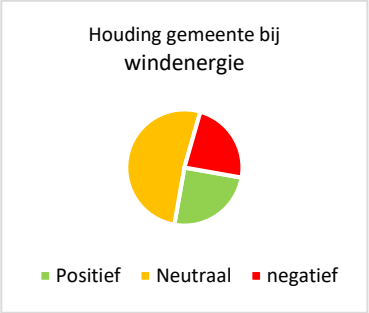

Figuur 4: Overzicht houding gemeente bij windenergie

4.2 Gemeentelijk windbeleid

Het is bekend dat bij 43 gemeenten iets bekend is over windbeleid, zie bijlage 8. Deze gegevens zijn afkomstig van de enquête, tenzij anders vermeld. Gemeenten die aangesloten zijn met bij een regionaal samenwerking, waarvan bekend is dat die windbeleid hebben, zijn ook opgenomen in deze bijlage.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft een convenant voor medewerking aan het realiseren van windenergie ondertekend namens o.a. de Zuid-Hollandse gemeenten (zaken, 2001). Het betreft het Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW). De Zuid-Hollandse gemeenten hebben een inspanningsverplichting om een bijdrage te gaan leveren voor het halen van de provinciale doelstelling. Er zijn ook overeenkomsten gesloten voor het realiseren van

windenergie met een aantal regio's: 150 MW in voormalig stadsregio Rotterdam, 225 MW op Goeree-Overflakkee en 300 MW in het Rotterdam havengebied.

Verantwoordelijkheid gemeenten

Aan de provincie Zuid-Holland (Geerders, 2017) is de vraag voorgelegd: "In hoeverre ligt er verantwoordelijkheid bij de Zuid-Hollandse gemeenten voor het behalen van de provinciale doelstelling van 735,5 MW aan windenergie gerealiseerd op land? Hierop was het antwoordt (Geerders, 2017), zie bijlage 22: *"De Zuid-Hollandse gemeenten zitten onder het energieakkoord wat door Vereniging Nederlandse Gemeenten is ondertekend. Daarmee zijn Zuid-Hollandse gemeenten verplicht (NB dit is geen harde juridische verplichting! Meer een bestuurlijk commitment) om iets te doen aan de duurzaamheidsopgave."* Hieruit komt naar voren dat de gemeenten een bestuurlijk commitment hebben om een bijdrage aan de provinciale doelstelling te leveren.

Duurzaamheidsopgave

De meeste Zuid-Hollandse gemeenten geven aan dat zij ambities hebben op het gebied van verduurzaming. Het verschilt per gemeente of zij klimaat-, CO2- of energieneutraal willen worden in 2040-2050. Het belang van duurzaam ontwikkeling komt aan bod en wat duurzaam ontwikkeling betekent voor de betreffende gemeente in de vorm van uitgangspunten. In een aantal gemeenten is het pad naar het behalen van de duurzaamheidsopgave omschreven in de vorm van een road-map of agenda, zie bijlage 8.

4.2.1 Beleid(s)(documenten) windenergie

Uit de enquête blijkt dat 19 van de 46 gemeenten die de enquête hebben ingevuld, (wind)beleid te hebben, zie bijlage 8. De meest relevante beleidsdocumenten, die zijn aangedragen voor windenergie op land, zijn hieronder weergegeven met een korte toelichting. De toelichting gaat in op de betekenis van het betreffende beleid(s)(document) voor windenergie op land:

Klimaatplan/duurzaamheidsplan

Het plan geeft aan hoe de gemeente zijn duurzaamheidsopgave lokaal gaat invullen. De uitgangspunten voor de beoogde duurzame ontwikkelingen, die in de gemeente toegepast gaan worden om de duurzaamheidsopgave te halen, staan erin beschreven. Het duurzaamheidsplan van gemeente Giessenlanden geeft aan dat zij minimaal één energiecoöperatie willen voor 2020 (Samenleving, 2016). In de planning staat dat zij kennis willen inwinnen bij andere gemeenten die ervaring hebben met dergelijke coöperaties. Echter is de gemeente Giessenlanden kritisch en terughoudend in het plaatsen van grote turbines binnen de gemeente. Mocht er een aanvraag binnen komen voor het ontwikkelen van een grote turbine, dan is de absolute voorwaarde dat de direct omwonenden voordeel hebben van het plaatsen van de windturbine.
Het klimaatplan van Leiderdorp gaat ook in op het ontwikkelen van windenergie om de duurzaamheidsopgave te halen. Schiedam wilt twee windmolens gaan plaatsen vanuit duurzaamheidsoverwegingen (Klimaatbeleidsplan Scheidam, met uitvoeringsprogramma 2016-2020, 2016).

Structuurvisie/bestemmingsplan

Gemeenten met concrete windplannen moeten de locatie(s) opnemen in de structuurvisie en het bestemmingsplan. Hierin staan de voorwaarden waar ruimtelijke ontwikkelingen, zoals het realiseren van windmolens, aan moeten voldoen. In het interview (Mank, 2017) met de gemeente Dordrecht werd aangegeven dat zij een structuurvisie hebben voor windenergie, zie bijlage 16.

Beleidskader/toetsingskader windenergie

In het beleidskader/toetsingskader windenergie zijn spelregels beschreven voor de projectontwikkelaar over het ontwikkelen van windenergie op de betreffende locatie(s). Daarnaast ook de locaties die binnen de gemeente geschikt zijn geacht voor het realiseren van windenergie en beleid op participatie van bewoners (Vlaardingen, Beleidskader windenergie, 2017) Echter, het beleidskader wordt ingevuld door de gemeenteraad. Invulling van de beleidskaders verschilt dus per gemeente. Het is bekend dat de gemeente Vlaardingen, Barendrecht en Rotterdam een dergelijk beleidskader voor windenergie hebben.

De Leidraad Windenergie 2016-2020 (gemeente Rotterdam)

Dit document omvat het volledige proces rondom nieuwe en lopende windenergie ontwikkelingen in gemeente Rotterdam. Bij het ontwikkelproces windenergie wordt aandacht besteed aan participatie met omwonende en belanghebbende. De gedragscode van Nederlands Windenergie Associatie (NWEA) wordt gehanteerd. De rol van diverse stakeholders bij de ontwikkeling is beschreven. Er zijn doelstellingen beschreven waaraan windenergie ontwikkelingen aan moeten voldoen. Zo wordt er rekening gehouden met omwonende en landschap om zo min mogelijk schade te maken. De

Regionaal beleid windenergie

Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020

De Hoeksche Waard heeft de ambitie om in 2040 100% energieneutraal te zijn (Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020, 2016). Er gaat ingezet worden op duurzame energie-opwekkers, onder andere windenergie. De voorkeur gaat uit naar duurzame energie-opwekkers die zo min mogelijk de kwaliteit van het landschap verstoren. Er is een voorkeur uitgesproken om naast de taakstelling van windenergie op land vooral naar andere duurzame energie-opwekkers te kijken.

Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025

Aangesloten partijen hebben de ambitie om in 2050 energie neutraal te zijn (Rijnland, 2017). Dat betekent dat er in ieder geval meer dan 80% van de benodigde energie uit eigen regio komt. Dit wordt regionaal aangepakt naast het gemeentelijk beleid. Regio Holland Rijnland ziet forse potentie in windenergie voor 2050. Ongeveer één derde van de voorzien maximale potentie in duurzame energie-opwekkers voor regio Holland Rijnland is afkomstig van windenergie. Hierbij is rekening gehouden met de ruimte die binnen Holland Rijnland beschikbaar is voor windenergie. In deze berekening is ook sprake van dubbel ruimte gebruik van land (Hocks, 2016).

Convenant realisatie windenergie Stadsregio Rotterdam

In dit document geven de aangesloten partijen aan dat zij de intentie hebben om een bijdrage te gaan leveren aan de opgestelde windenergie opgave van 150 MW in de Stadsregio Rotterdam. Het is een actief beleid dat oogt op het realiseren van 150 MW aan windenergie in de Stadsregio Rotterdam.

Opmerkelijke casus wet- en regelgeving realisatie windmolens

In het interview met gemeente Rotterdam kwam het volgende naar voren (SimonsM, Interview gemeente Rotterdam, 2017)*: "Er heeft zich in praktijk een situatie voorgedaan waarin de realisatie van de windmolens voldeed aan de Wet- en regelgeving. Toch zijn er in de loop van tijd 6.000 klachten gekomen van het dorp met 2.000 inwoners. Er zijn ook psychische klachten bekend bij de aanklagers. Dus wanneer de realisatie van windmolens voldoet aan wet- en regelgeving dan betekent dat niet dat het voor iedereen een succes is."* Hier wordt duidelijk dat de huidige wet- en regelgeving geen garantie kan bieden op het uitsluiten van de negatieve effecten van windenergie.

4.2.2. Redenen geen beleid

De volgende redenen om geen beleid voor windenergie te hebben, zijn waargenomen uit de enquête, zie bijlage 8:

Windenergie niet opgenomen in klimaatplan/energievisie
Een aantal gemeenten heeft windenergie niet opgenomen in hun klimaatplan. Deze gemeenten kiezen voor andere duurzame energie-opwekkers om hun duurzaamheidsopgave te halen.

Geen windopgave van provincie
Een aantal gemeenten geven aan dat zij geen opgave hebben voor het realiseren van windenergie binnen hun gemeente en dat ze daarom geen beleid hebben geformuleerd wat betreft windenergie-ontwikkelingen.

Geen beleid vanwege beperkt hoeveelheid windmolens binnen gemeente
Er zijn ook gemeenten die aangeven dat zij geen beleid hebben voor windenergie binnen hun gemeenten. Dat komt omdat ze maar één windmolen of windlocatie binnen hun gemeente hebben. De gemeente vindt het daarom niet nodig om alleen daarvoor een beleidskader op te stellen. De windmolen of windlocatie vormt een uitzondering op het beleid.

Geen geschikte locaties binnen de gemeente
Een aantal gemeenten gaf aan dat zij geen beleid hebben geformuleerd omdat zij geen geschikte locaties hebben binnen hun gemeente voor het ontwikkelen van windenergie.

4.2.3. Samenvatting beleid gemeente

Er is geconstateerd dat de gemeenten Bodegraven, Alphen aan den Rijn en Kaag en Braassem graag windenergie willen realiseren voor het behalen van de gemeentelijke duurzaamheidsopgave. Echter, dit kunnen zij niet vanwege het provinciaal beleid dat ingaat op het behoud van de landschappelijke kwaliteit van het Groene Hart.

Uit de regionale beleidstukken komt naar voren dat er ruimte wordt gemaakt voor het ontwikkelen van windenergie. Hoeksche Waard en Holland Rijnland zien mogelijkheden om windenergie in de regio in te zetten voor het halen van de duurzaamheidsopgave. Vooral regio Holland Rijnland ziet potentie in windenergie.

De redenen die uit de enquête naar voren zijn gekomen om geen beleid te hebben voor windenergie geven aan dat de betreffende gemeente niet actief met windenergie bezig is.

4.3 Windplannen voor 2020

In de enquête gaven 35 gemeenten aan dat zij wel, of geen plannen voor het realiseren van windenergie voor 2020 hebben, zie bijlage 10. Hiervan zijn er 15 gemeenten met een plan variërend van een verkenning van windenergie binnen de gemeente tot aan de realisatie van windenergie. 20 gemeenten van de 35 geven aan dat zij geen plannen hebben om windenergie te gaan realiseren.

In tabel 2 zijn de gemeenten weergegeven die een plan hebben voor het ontwikkelen van windenergie. Er is een toelichting bij het plan beschreven en er wordt aangegeven of het plan met of zonder coöperatie gaat plaatsvinden. De antwoorden komen uit de enquête, zie bijlage 10, tenzij anders vermeld.

Tabel 2: Overzicht gemeente met windplan

Gemeente	Plan	Toelichting	Met/zonder coöperatie
Bodegraven-Reeuwwijk	Windvogel gaat een initiatief starten	Gemeente heeft ambitie om in 2035 klimaat neutraal te worden, besef heerst dat dit niet gaat lukken zonder windenergie	Met coöperatie Windvogel
Dordrecht	Twee molens in havengebied	Plannen zijn afhankelijk van de aansluiting bedrijventerrein en rijksweg A27. RWS wilt A27 verbreden	Nog geen coöperatie maar wel beleid dat plannen zich aan bepaalde basis principes moet houden m.b.t. draagvlak proces en financiële participatie, Aldus (Mank, 2017), zie bijlage 16.
Giesenlanden	Er zijn plannen	-	Onbekend
Goeree-Overflakkee	In 2020 225 MW aan windenergie gerealiseerd te hebben	-	Coöperatie Deltawind is initiatiefnemer Volgens Moelker, J, zie bijlage 17
Gorinchem	Voorlopig twee molens aan de noordrand van bedrijventerrein Groote Haar	-	Plan is met coöperatie
Kaag en Braassem	Diverse zoekgebieden in de gemeente	Er moet nog gekeken worden naar beleidskaders (o.a. sociaal economisch), draagvlak, bestemmingsplanen, provinciale beleidskaders.	Uit interview met Holland Rijnland bleek een voorkeur te zijn om windenergie met coöperaties te ontwikkelen (Van der Vlugt, 2017), zie bijlage 21.
Katwijk	3 molens bij Valkenmeer	-	Plan is zonder coöperatie
Krimpen aan den IJsel	De gemeente wil dat er op locatie Stormpolder windenergie gerealiseerd kan worden	Nog geen initiatiefnemer gevonden	Onbekend
Lansingerland	12 MW	Hoogte district door nabijgelegen vliegveld. Eind dit jaar uitspraak of er een uitzondering wordt gemaakt	Coöperatie (Lansingerwind) is betrokken met het plan
Maassluis	Ja, op locatie Oeverbos	Locatie word samen met buurgemeente Vlaardingen ontwikkeld	Plan is met coöperatie
Nissewaard	Realisatie 18 MW	Belemmering: 1. Onduidelijkheid en onzekerheid over andere locaties. In het MER-onderzoek van de provincie zijn een aantal locaties binnen de gemeentegrenzen van Nissewaard onderzocht. Een deel daarvan is opgenomen in de ontwerp-VRM. Nissewaard heeft zich op het standpunt gesteld dat zij zich gebonden voelt aan de oorspronkelijke convenantsopgave van 12 MW + een extra opgave van 6 MW maar niet nog meer windenergie wenst te realiseren. Zolang de andere locaties nog niet uit	Plan is met coöperatie

		de VRM zijn geschrapt, worden er ten aanzien van de gemeentelijke opgave geen onomkeerbare besluiten genomen. 2. Onduidelijkheid over de technische haalbaarheid van de locatie (primaire waterkering).	
Ridderkerk	Drie windturbines bij bedrijventerrein Nieuw Reijerwaard	-	Onbekend
Schiedam	Twee windturbines	Er moet eerst belemmeringen wat betreft externe veiligheid overbrugt worden	Met coöperatie
Vlaardingen	Er komen in totaal 9 windmolens langs de Waterweg		Plan is met coöperatie
Westvoorne	Er zijn plannen	Inmiddels één initiatief	onbekend

Hier valt uit op te maken dat de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en Kaag en Braasem nog bezig zijn in de verkennende fase voor de ontwikkeling van windenergie. De gemeente Giessenlanden heeft plannen maar die zijn voor de rest onbekend. Bij de gemeenten Dordrecht, Lansingerland, Schiedam Nissewaard en Krimpen aan den IJsel moet nog een of meerdere belemmeringen overbrugd worden voor het realiseren van hun windplan.

4.3.1 (Voorziene) belemmeringen bij windplan

Er zijn diverse belemmering bekend bij de windplannen:

- Plan heeft te maken met een hoogte district vanwege nabijgelegen vliegveld (Lansingerland).
- Plan is afhankelijk van uitbereiding A27. RWS wilt A27 verbreden, dat is niet gunstig voor het windplan (Dordrecht).
- Plan heeft nog geen initiatiefnemer bij locatie Stormpolder (Krimpen aan den IJsel).
- Plan heeft is nog niet duidelijk wat betreft de locatie. En onduidelijk of het plan technisch haalbaar is van de locatie (primaire waterkring) (Nissewaard).
- Plan moet externe veiligheid overbruggen (Schiedam).

Van de 15 gemeenten met een windplan, geven er 8 aan dat zij een coöperatie betrekken bij hun windplan.

4.3.2 Geen windplan

De volgende 20 gemeenten gaven in de enquête aan dat ze geen plan hebben. De reden dat zij geen plan hebben wordt ook beschreven, indien het bekend is:

Tabel 3: Overzicht gemeente zonder windplan

Gemeente	Reden geen plan	Behoefte/belemmering?
Alblasserwaard	Raad staat windenergie niet toe	Politieke afweging
Barendrecht	Alleen als het past in toetsingskader windenergie en het VRM	Onbekend
Hendrik-Ido-Ambacht	College heeft besluit genomen: Geen geschikte locaties voor windenergie	Politieke afweging / locatie
Leerdam	Terughouden i.v.m. positie Groene Hart	Groene Hart
Leiden	Geen concrete visie, beleid, projecten	Ontwikkeling is niet ver
Midden-Delfland	Bescherm cultuur historisch landschapswaarde, prov. Staat het niet toe	locatie
Molenwaard	Geen voornemens, is in strijd met prov. Beleid (Groene Hart)	Groene Hart
Nieuwkoop	Politiek gevoelig, missend draagvlak.	Politieke afweging, missend draagvlak

Noordwijkerhout	Niets bekend	Onbekend
Oegstgeest	Geen standpunt over windenergie in de gemeenteraad	Ontwikkeling is niet ver
Oud-Beijerland	Geen ruimte, niet inpasbaar	Locatie
Papendrecht	Politiek standpunt, compacte gemeente met veel stedelijk gebied	Politieke afweging / locatie
Sliedrecht	Fysiek nauwelijks ruimte voor windenergie vanwege milieubelasting. Daarom is Sliedrecht ook niet opgenomen in het VRM	Locatie
Teylingen	Geen actief beleid voor windenergie vastgesteld	Geen actief beleid
Voorschoten	Nog bezig met de gevolgen van de energietransitie in kaart aan het brengen	Ontwikkeling is niet ver
Wassenaar	Geen bestuurlijk draagvlak	Politieke afweging
Westland	Plannen gestrand door weerstand lokale bevolking	Missend draagvlak bevolking
Zederik	In strijd met coalitie akkoord	Politieke afweging
Zuidplas	Geen meerderheid van voorstanders in het bestuur; i.v.m. ruimtelijk ontwikkeling	Politieke afweging / locaties
Zwijndrecht	Geen geschikte locatie	Locatie

Hieruit valt op te maken dat van de 20 gemeenten die aangaven geen windplan te hebben:

- Er vier gemeenten zijn de niet ver zijn met de ontwikkeling van windenergie (Oegstgeest, Leiden, Kaag en Braasem en Voorschoten). Zij hebben nog geen standpunt in de gemeenteraad over windenergie;
- Er acht gemeenten zijn die geen plannen hebben vanwege politieke afwegingen (Alblasserwaard, Hendrik-Ido-Ambacht, Nieuwkoop, Papendrecht, Wassenaar, Zederik Zuidplas en Wassenaar). Meerderheid van de gemeenteraad/bestuur is niet voor windenergie, waarvan er drie gebaseerd zijn in ongeschikte locaties voor windenergie binnen hun gemeenten (Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht en Zuidplas);
- Er zes gemeenten zijn met ongeschikte locaties (Oud-Beijerland, Leerdam, Molenwaard, Midden-Delfland, Zwijndrecht en Sliedrecht) (dit is exclusief de gemeenten met politieke afweging vanwege gebrek aan locaties);
- Er van twee gemeenten onbekende beweegredenen zijn opgemerkt (Barendrecht en Noordwijkerhout);
- Er bij de gemeente Westland missend draagvlak is bij de bevolking voor het ontwikkelen van windenergie.

4.4. Behoefte Gemeente

Er is gekeken naar wat de behoeften zijn van de gemeenten die windenergie willen gaan realiseren en er is gekeken naar belemmerende factoren bij het realiseren van windenergie op land. Er is gekeken hoe de belemmerende factoren ontnomen kunnen worden. Bij de interviews met de gemeente is gevraagd wat nodig is voor het realiseren van windenergie.

In de enquête is de vraag gesteld: *"Wat waren de belemmerende factoren bij de ontwikkeling van windenergie in uw gemeente?"* In totaal reageerde 14 gemeenten. Er is ook een vraag gesteld over belemmerende factoren van planvorming naar realisatie van windenergie op land. De antwoorden van beide vragen zijn in de tabel hieronder opgenomen. De redenen zijn onderverdeeld in vier categorieën:

Tabel 4: Belemmerende factoren ontwikkeling windenergie (bijlage 11)

Management	Locatie	Beleid	Technisch
Gebrek aan communicatie Onvoldoende draagvlak Expertise voor windenergie ontwikkeling	Externe veiligheid (nabijgelegen aardgasleidingen/ hoogspanningskabels Impact landschap Impact ecologie Bezwaar buurgemeente Bezwaar direct omwonende Flora fauna bescherming Omliggende bebouwing Geplande woningbouw Belangen m.b.t. recreatie Ondergeschikt ondergrond Eigendommen Verordening luchtruim Geluid Woningbouw (gepland of bestaand) Groene Hart, bescherm gebied Ruimtelijke ontwikkeling bij windlocatie die invloed heeft	Ontbreken beleidskader Ruimtelijke regels Politiek gevoelig Geen vergunning RWS Milieuregels Overige wet- en regelgeving Verordening luchtruim	Rendement windturbines Haalbaarheid windenergie

Aan de hand van deze belemmeringen kan er opgemaakt worden dat:

- Op gebied van management er behoefte is aan goede communicatie met betrokkenen, het hebben van expertise voor windenergie ontwikkelingen en het hebben van voldoende acceptatie.
- Op gebied van (wind)locatie is er behoefte aan zo min mogelijke impact op het landschap, ecologie en belangen recreatie. Ook moet de locatie niet in de buurt van aardgasleidingen of hoogspanningskabels gelegen zijn. De buurgemeente en omwonende moeten ook geen bezwaar hebben. Kortom, de windmolens moeten passen in de omgeving;
- Op gebied van beleid is er behoefte aan beleidskader, ruimtelijke regels, milieuregels en overige wet- en regelgeving;
- Op gebied van techniek is er behoefte aan economische haalbaarheid van de windturbines.

Uit het gehouden interview met de gemeente Binnenmaas bleek dat zij behoefte heeft aan een goed, kenbaar en objectieve fact-sheet over windmolens te hebben vanuit het Rijk voor inwoners (Stapel-Filak, 2017), zie bijlage 15. Dit komt voort uit uiteenlopende discussies bij een aantal informatieavonden over windmolens bij de gemeente met inwoners.

Uit het gehouden interview met de gemeente Rotterdam werd de vraag gesteld wat er nodig was aan kennis, financiën en/of andere zaken voor het realiseren van windenergie. De volgende antwoorden werden gegeven (Simons, Interview gemeente Rotterdam, 2017), zie bijlage 12:

- *Deskundigheid inhuren voor het opzetten van windmolens*
- *Inpassing zelf doen voor de realisatie van windmolens*
- *Juristen inhuren voor het beleid rondom windenergie*
- *Advocaat inhuren die strategisch, het juridisch aspect rondom windenergie bewaken en verdedigen.*

Hieruit komen een aantal zaken naar voren die bij de realisatie van windenergie van belang zijn. Deze zaken kunnen ook bij de realisatie van windenergie bij andere gemeenten een rol spelen. Daarom is dit ook meegenomen in de behoefte van de gemeente bij het realiseren van windenergie.

Er heerst ook een behoefte aan communicatie naar inwoners over windenergie ontwikkelingen. In de enquête, interviews en met deskresearch komt naar voren dat het hebben van degelijke draagvlak van omwonende essentieel is bij het succes van windenergie ontwikkelingen. De omwonende hebben vaak nog niet het besef dat windenergie essentieel is voor het behalen van de duurzaamheidsopgave.

4.5. Samenvatting Zuid-Hollandse gemeenten bij windenergie

Van 60 Zuid-Hollandse gemeenten is bekend dat 15 gemeenten een positieve houding hebben ten aanzien van windenergie met voornaamste reden bij te willen dragen aan de duurzaamheidsopgave. Er komt naar voren dat er 31 gemeenten een neutrale houding hebben, omdat er niks bij de betreffende gemeenten bekend is of dat de houding onduidelijk was. Er was slechts één geval bekend van een gemeente die een neutrale houding heeft ten aanzien van windenergie, vanwege de grote hoeveelheid aan windenergie die in deze gemeente moest worden gerealiseerd.

De Zuid-Hollandse gemeenten hebben een bestuurlijke commitment om een bijdrage te leveren aan de provinciale doelstelling. De meeste gemeenten gaven aan dat zij geen beleid hebben voor de ontwikkeling van windenergie vanwege politieke afwegingen of gebrek aan locaties. De gemeenten die wel beleid hebben voor windenergie hadden die vaak verwerkt in energievisies of duurzaamheidsambities. Op regionaal beleidsniveau werd windenergie vaak wel aangeduid voor het behalen van duurzaamheidsambities.

Vijftien gemeenten gaven aan dat zij bezig zijn met de ontwikkeling van windenergie waarvan er twee bezig zijn met een verkenning, en de rest met het realiseren van windenergie. Twintig gemeenten gaven aan dat zij geen windplannen hadden, vanwege gebrek aan draagvlak of politieke afwegingen.

Er is geconstateerd dat er behoefte is aan: professioneel management bij windenergie-ontwikkeling, passende (wind)locaties, mogelijkheden in beleid, technische haalbaarheid van windmolens en de urgentie van windenergie moet onder de aandacht gebracht worden bij inwoners bij windenergie ontwikkelingen.

5. Inwonerscoöperaties bij windplannen Zuid-Hollandse gemeenten

De provincie wil windenergie op land realiseren. De gemeenten hebben hier een bepaalde houding over. Windenergieplannen met inwonerscoöperaties kunnen rekenen op iets meer draagvlak. Wat vinden de gemeente van een inwonerscoöperatie bij windplannen? Wat kan de gemeente doen voor een inwonerscoöperatie? Dit hoofdstuk gaat in op deze vragen.

5.1. Uitleg inwonerscoöperatie

Een inwonerscoöperatie is een samenwerking van lokale burgers die initiatief nemen voor het bewerkstelligen van een maatschappelijk doel. Er worden bijeenkomsten gehouden, vergaderd en gecommuniceerd om gezamenlijk op één lijn te komen voor het bewerkstelligen van het maatschappelijk doel. Inwonerscoöperaties zijn van belang voor het vinden van draagvlak bij ruimtelijke ontwikkelingen. In dit geval betreft de ruimtelijke ontwikkeling het ontwikkelen van windenergie. Inwonerscoöperaties kunnen in praktijk nog weleens verschillen in de manier hoe zij windenergie ontwikkelingen aanvliegen. Dit zijn de meest gebruikelijke uitgangspunten van een inwonerscoöperatie bij windenergie ontwikkelingen:

Draagvlak creëren bij ontwikkeling windenergie
Door bewoners op tijd een belangrijke rol toe te kennen in de ontwikkeling van windenergie creëert men meer draagvlak (Harteveld, L. Arkesteijn, L. Milieudefensie, 2015). Echter moet het niet zo zijn dat de plannen voor het ontwikkelen van windenergie op een bepaalde locatie al beklonken zijn en dat de participatie van bewoners of andere betrokken partijen voor de sier is. De bewoners en betrokken partijen moeten actief mee kunnen beslissen over de inrichting van het plan.

Obligaties van windmolen(s)
Leden verschaffen een lening aan de coöperatie om te investeren in de windmolen(s). De opbrengsten van de windmolen(s) vloeien weer terug naar coöperaties. De coöperatie geeft de leden als vergoeding rente over de lening of gratis stroom van de windmolen (wiewezijn, 2017).

Zeggenschap creëren bij omwonende over de windmolen(s)
Leden krijgen zeggenschap over de komst en ontwikkeling van windmolens. Voor- en nadelen worden aangedragen door de leden. Er wordt samen met de initiatiefnemer en andere betrokken partijen gekeken naar wat het beste uitgangspunt is voor het realiseren van windenergie.

Eigenaarschap ontwikkelingen van de windmolen bij omwonende
Leden hebben inspraak in de ontwikkeling, investeren en krijgen er bepaalde dingen van windenergie voor terug. De leden zijn mede-eigenaar van de windmolen en hebben zeggenschap over de ontwikkeling en exploitatie van de windmolens.

5.2. Houding gemeente bij inwonerscoöperatie

In totaal hebben 36 respondenten gereageerd op de vragen die ingingen op de inwonerscoöperaties, zie bijlage 9.

5.2.1. Toekennen houding van gemeente bij inwonerscoöperatie

De houdingen van de Zuid-Hollandse gemeente t.a.v. inwonerscoöperaties bij windenergie ontwikkelingen zijn als volgt toegekend:
Positief: de gemeente geeft in de vorm van een politieke, bestuurlijk of ambtelijke uitspraak aan dat zij positief t.o.v. inwonerscoöperaties bij windenergie staan, de gemeente heeft een positieve ervaring met inwonerscoöperaties gehad, of de gemeente heeft windplannen met een inwonerscoöperatie.
Neutraal: er is geen standpunt bekend of het is niet duidelijk wat het standpunt is over inwonerscoöperaties bij de gemeente.

Negatief: de gemeente geeft in de vorm van een politiek, bestuurlijk of ambtelijke uitspraak aan dat zij negatief t.o.v. inwonerscoöperaties bij windenergie staan, of hebben een negatieve ervaring gehad met inwonerscoöperatie.

5.2.2. Ervaring met inwonerscoöperaties bij het realiseren van windenergie

Uit de enquête kwam naar voren dat bij 20 gemeenten windenergie gerealiseerd is, waarvan er één volledig door een inwonerscoöperatie is gerealiseerd, vier gedeeltelijk met een inwonerscoöperatie en 15 zonder inwonerscoöperatie, zie bijlage 11. Op de vraag: "*Hoe heeft u de inbreng van de inwonerscoöperatie bij het realiseren van windenergie ervaren?*" gaven drie gemeenten aan dat ze positief waren. Gouda en Binnenmaas gaven aan dat ze neutraal zijn over inwonerscoöperaties bij windenergie-ontwikkelingen. Echter bleek uit het interview met gemeente Binnenmaas (Stapel-Filak, 2017) dat zij uiteindelijk positief bij inwonerscoöperatie staan. Uit de enquête bleek dat de voornaamste reden om geen inwonerscoöperatie bij windenergie ontwikkeling te hebben is: De windmolens waren volledig particulier gerealiseerd op particulier terrein, of in de tijd dat de betreffende windmolens gerealiseerd waren was er geen sprake was van inwonerscoöperaties bij windenergie ontwikkelingen.

Verklaring positieve houding bij inwonerscoöperaties
De voornaamste reden dat gemeenten ~~die~~ positief zijn over inwonerscoöperaties ~~zijn~~ is dat inwonerscoöperaties voor iets meer draagvlak voor de ontwikkeling van windenergie zorgden.

Verklaring neutrale houding bij inwonerscoöperaties
Er werd geen duidelijk argument genoemd door de respondenten die aangaven een neutrale houding bij inwoners te hebben. Echter werd er bij een nader interview met gemeente Binnenmaas aangegeven dat zij positief t.a.v. inwonerscoöperaties bij windenergie staan (Stapel-Filak, 2017), zie bijlage 15. Dus er is één gemeente met een neutrale ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie ontwikkelingen.

Gemengde ervaring bij inwonerscoöperatie:
Uit een interview met beleidsadviseur duurzaamheid van gemeente Bodegraven-Reeuwwijk kwam het volgende naar voren (De Graaf, 2017): *"De gemeente heeft wisselende ervaringen opgedaan met een inwonerscoöperatie. De communicatie met de coöperatie was niet altijd even goed. Dit riep weleens negatieve gevoelens bij andere op. Er waren verschillende werkgroepen binnen de coöperatie die het niet altijd met elkaar eens waren. Zo heeft het zich een keer voorgedaan dat iemand uit zijn eigen werkgroep is gestapt omdat hij niet met iedereen op één lijn zat". Echter is de houding positief bij inwonerscoöperaties*

Uit de enquête bleek dat de gemeente Gouda ook een neutrale houding had tegenover inwonerscoöperaties. Er is echter geen nadere verklaring gegeven. De gemeenten Bodegraven-Reeuwwijk en Gouda hebben ervaring met dezelfde coöperatie.

Negatieve ervaring
Er is geen gemeente bekend met een negatieve ervaring met een inwonerscoöperatie uit de enquête en deskresearch.

5.2.3. Plannen met inwonerscoöperatie bij het realiseren van windenergie

Positieve houding inwonerscoöperatie
Uit de enquête komen 16 gemeenten naar voren met een windplan, zie bijlage 10. Hiervan geven 14 gemeenten aan dat ze plannen hebben met inwonerscoöperatie. Hieruit kan opgemaakt worden dat zij positief t.a.v. inwonerscoöperatie staan.

Uit interview met Holland Rijnland (Van der Vlugt, 2017) kwam bij de vraag wat hun houding is bij inwonerscoöperatie het volgende naar voren:
Holland Rijnland staat positief tegenover inwonerscoöperaties bij de ontwikkeling van windenergie. Met name draagvlak is de belangrijkste reden om een inwonerscoöperatie bij windenergie-ontwikkelingen te betrekken.

Hieruit kan worden opgemaakt dat de 14 aangesloten gemeenten van Holland Rijnland, die regionaal windenergie willen gaan aanvliegen, positief t.a.v. een inwonerscoöperatie staan. Echter zijn deze 14 gemeenten niet mee genomen in de lijst van positieve gemeenten bij inwonerscoöperatie.

Bij twee gemeenten zijn er plannen voor het realiseren van windenergie zonder coöperatie. Gemeente Krimpen aan den IJsel geeft in de enquête aan dat een inwonerscoöperatie bij het windplan nog kan komen. De gemeente Katwijk geeft aan dat de komst van een inwonerscoöperatie nog moet blijken uit de aanbesteding. De gemeente Katwijk staat wel open voor een coöperatieve aanpak (van Rijn, 2017), zie bijlage 12. Er moet dus nog blijken of zij een coöperatie aan hun windplan gaan toevoegen.

Neutrale houding inwonerscoöperatie
Gemeente Gouda en gaven aan dat zij een neutrale houding hebben tegenover inwonerscoöperaties, n.a.v. de ervaring die zij hebben bij een inwonerscoöperatie.

Negatieve houding inwonerscoöperatie
Uit dit onderzoek blijkt dat er geen Zuid-Hollandse gemeente is, die een negatieve houding bij inwonerscoöperatie heeft betreffende windenergie.

5.2.4. Hulp bij inwonerscoöperatie van gemeente

Uit het verkennende gesprek met coöperaties van windenergie en de overheid zijn een aantal punten waar te nemen waar de overheid een inwonerscoöperatie in kan steunen, zie bijlage 10. De belangrijkste punten van het gesprek zijn (Zuid-Holland v. v., 2015):

- De gemeente kan voorfinanciering voor de ontwikkeling van windenergie op zich nemen. De gemeente kan de financiering revolverend maken. Wanneer de molen uiteindelijk geld gaat opbrengen kan het worden teruggestort naar de gemeente. De gemeente kan met dit geld daarna weer opnieuw investeringen doen.
- De gemeente kan een positie creëren voor de coöperatie door middel van omgevingswet-instrumenten, het formuleren van uitgangspunten, en het beleid ernaar te sturen.
- Uitgangspunten voor windenergie-ontwikkelingen vastleggen door de gemeente/provincie, om een gelijkwaardig speelveld te creëren tussen coöperaties, ontwikkelaars en exploitanten. Hierbij kan gedacht worden aan maximaal terugvloeien van revenuen voor de omgeving/maatschappij. Zo ontstaat er actieve betrokkenheid van de burgers in het proces, de ontwikkeling en de exploitatie van het windpark.
- Betrek coöperaties zo vroeg mogelijk in het proces van de ontwikkeling van windenergie zodat zij actief inspraak hebben op de windenergie-ontwikkeling.

Revolverend fonds
Hieruit valt op te maken dat de gemeente een inwonerscoöperatie kan helpen door middel van een voorfinanciering met een revolverend fonds door de gemeente, het zo vroeg mogelijk betrekken van een coöperatie bij de windenergie ontwikkeling, het creëren van posities voor coöperaties d.m.v. overheidsinstrumenten en het vastleggen van uitgangspunten van windenergie ontwikkeling ten behoeve van de omgeving/maatschappij.

Er is bij een aantal interviews met gemeenten de vraag gesteld: "*Hoe zou de gemeente een inwonerscoöperatie bij windenergieontwikkeling kunnen helpen?"* De volgende antwoorden werden gegeven:

Kennis delen ontwikkeling windenergie
Uit het interview bleek dat gemeente Bodegraven-Reeuwwijk bezig is met een verkenning van windenergie binnen haar gemeenten met een coöperatie. De gemeente en de coöperatie zijn met elkaar in gesprek. Op de vraag werd geantwoord (De Graaf, 2017)*: "Geschikte locaties onderzoeken voor windenergie. De gemeente kan ook vragen beantwoorden van de inwonerscoöperaties voor het ontwikkelen van windenergie. De gemeente kan ook bewonersavonden organiseren over de plannen van windenergie en daar vragen beantwoorden van inwoners."*
Hier valt op te maken dat de gemeente inwonerscoöperatie kan helpen met onderzoek van locaties en communicatie kan doen over de windenergie ontwikkelingen met bewoners en kennis delen over windenergie ontwikkelingen.

Bij het interview met de gemeente Rotterdam kwam het volgende naar voren (Simons, Interview gemeente Rotterdam, 2017): "*Deskundigheid over de gang van zaken omtrent de ontwikkeling van windenergie bijzetten voor de inwonerscoöperaties".*
Hieruit valt op te maken dat de gemeente kan aangeven hoe het proces werkt bij het realiseren van windenergie binnen haar gemeente. Dit is voor de bewoners en inwonerscoöperaties interessant.

Inwonerscoöperatie opnamen in randvoorwaarden initiatiefnemer.
Bij het interview met de gemeente Korendijk kwam het volgende naar voren (Groeneveld, 2017): *De gemeente kan randvoorwaarden opstellen voor de initiatiefnemer van windenergie om inwonerscoöperaties te laten betrekken bij de ontwikkeling. Zo kan de gemeente de initiatiefnemer verplichten om een inwonerscoöperatie bij de ontwikkeling te betrekken. Dit kan worden vastgelegd in een overeenkomst met de initiatiefnemer en de gemeente.*
Hieruit valt op te maken dat een inwonerscoöperatie geholpen kan worden door deze op te nemen in de randvoorwaarden voor het ontwikkelen van windenergie bij de initiatiefnemer. Zo wordt een inwonerscoöperatie een verplicht onderdeel van de ontwikkeling van windenergie.

5.3. Samenvatting inwonerscoöperatie bij windplannen Zuid-Hollandse gemeenten

Windenergie-ontwikkelingen met inwonerscoöperaties kunnen rekenen op iets meer draagvlak omdat lokale inwoners mee kunnen denken, handelen en meeprofiteren van de komst van windturbines.

De gemeenten die een positieve houding hebben tegenover inwonerscoöperatie bij windenergie-ontwikkelingen gaven aan dat inwonerscoöperaties voor meer draagvlak zorgden.
Er kwam ook naar voren dat een inwonerscoöperatie, indien zij niet professioneel communiceren, ook voor negatieve gevoelens kon zorgen bij anderen. Er waren geen gemeenten met een negatieve houding tegenover inwonerscoöperaties geconstateerd.

Inwonerscoöperaties kunnen op diverse manieren geholpen worden door de gemeente, namelijk: Positie creëren voor de inwonerscoöperaties bij windenergie-ontwikkelingen, en ze zo vroeg mogelijk erbij betrekken; uitgangspunten vastleggen voor een gelijkwaardig speelveld tussen coöperaties en windenergie-ontwikkelaars; de komst van inwonerscoöperaties opnemen in de randvoorwaarden van overeenkomsten met gemeenten en initiatiefnemers, inwoners informeren over de windenergie plannen, informatieavonden organiseren over windenergie ontwikkelingen.

6. Conclusie & Discussie

Sinds de provincie Zuid-Holland nieuwe locaties heeft vastgesteld voor windenergie en werkt aan een breder ruimtelijk kader voor de energietransitie, is het tijd om te bezien hoe men windenergie lokaal daadwerkelijk vooruit kan brengen. De NMZH wil weten hoe de stand van zaken op dit moment is bij de Zuid-Hollandse gemeenten rondom windenergie.

Er is onderzoek gedaan naar de houding en het beleid van de Zuid-Hollandse gemeenten bij de provinciale doelstelling om 735,5 MW aan windenergie op te wekken op land in 2020, en welke de rol kunnen inwonerscoöperaties daarbij spelen, en wat betekent dat voor beleid en activiteiten van de Natuur-Milieufederatie Zuid-Holland.

Hiervoor is kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de huidige stand van zaken bij Zuid-Hollandse gemeente rondom windenergie.

De vraag: "*Waarom heeft de provincie Zuid-Holland deze provinciale doelstelling?"* kan als volgt worden beantwoord: uit het interview met de provincie is gebleken dat de provinciale doelstelling is voortgevloeid uit de nationale doelstelling voor het realiseren van windenergie op land. De provincie is verantwoordelijk voor het planologisch mogelijk maken van het realiseren van windenergie. In het Visie Ruimte en Mobiliteit-windenergie zijn de locaties te zien waar windenergie gerealiseerd kan worden. De gemeente kan bevoegd gezag worden indien zij mee werken aan het ontwikkelen van windenergie op de aangewezen locaties.

De vraag "Wat is de houding van de Zuid-Hollandse gemeente bij de provinciale doelstelling?" kan als volgt worden beantwoord: uit het onderzoek is gebleken dat een kwart van de Zuid-Hollandse gemeenten staan positief tegenover windenergie met als voornaamste reden dat windenergie bijdraagt aan de duurzaamheidsopgave. De helft van de gemeente heeft een neutrale houding omdat de houding van de betreffende gemeente onbekend of onduidelijk was. Een kwart van de gemeente had een negatieve houding bij windenergie vanwege missende draagvlak op politiek of bestuurlijk niveau. Dit kwam meestal tot stand vanwege de impact van windmolens op de identiteit van het landschap of gemeenten vinden dat er geengeschikte locaties zijn voor windenergie binnen de betreffende gemeente.

De vraag: *"Welk beleid hebben Zuid-Hollandse gemeenten op het gebied van windenergie op land?"* kan als volgt worden beantwoord: de resultaten van de enquête geven aan dat 19 gemeenten windenergie hebben opgenomen in hun beleid om daarmee de gemeentelijke duurzaamheidopgave te halen. Er zijn ook gemeenten die in regionaal verband windenergie beleid hebben opgesteld. Zo ziet Holland Rijnland veel potentie in windenergie om de regio uiteindelijk energie neutraal te maken. De voornaamste reden om geen beleid te hebben; is dat de betreffende gemeente negatief over windenergie is, of dat het windbeleid nog in ontwikkeling is of dat de prioriteit van de gemeente op andere zaken heeft gezeten.

Uit de enquête en interviews komt naar voren dat er behoefte is aan professioneel management bij de windenergie ontwikkeling met goede communicatie naar stakeholders voor het krijgen van acceptatie en expertise over windenergie ontwikkelingen. Er is behoefte aan passende (wind)locaties, mogelijkheden in beleid, technische haalbaarheid van windmolens en het aanwakkeren van het urgentiebesef wat betreft windmolens bij inwoners.

De vraag: "*Wat is de houding van Zuid-Hollandse gemeenten bij inwonerscoöperatie?"* kan worden beantwoord met: een inwonerscoöperatie verbindt bewoners met windenergie ontwikkelingen en daarmee creëert het draagvlak. Bewoners kunnen meepraten, beslissen en handelen bij windenergie

ontwikkelingen. Er zijn geen Zuid-Hollandse gemeente waargenomen die zich negatief over inwonerscoöperaties hebben uitgelaten. De gemeente Gouda heeft een neutrale houding. Helaas kon de respondent niet vertellen wat de achterliggende gedachte hiervan was. De Gemeente Bodegraven-Reeuwwijk heeft aangegeven dat zij wisselende ervaringen hebben gehad met inwonerscoöperatie. Jammergenoeg hebben de gemeente Gouda en Bodegraven-Reeuwwijk te maken gehad met dezelfde coöperatie. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het belangrijk is dat de inwonerscoöperatie zich professioneel opstelt en goed communiceert naar andere betrokkenen. Ook dient de coöperatie intern zijn zaken op orde te hebben voor een optimale omgang met de gemeente en andere betrokkenen.
De gemeenten gaven aan dat de gemeente inwonerscoöperaties kunnen helpen door inwonerscoöperaties op te nemen in de randvoorwaarden bij het realiseren van windenergie; vroegtijdig positie te geven; vooronderzoek te doen naar windlocaties, informatieavonden organiseren voor inwoners om te informeren over windenergie ontwikkelingen en windplannen en kennis te delen over de procedure rondom windenergie ontwikkeling.

De hoofdvraag kan als volgt worden beantwoord met de gevonden resultaten:

- Een kwart van de gemeente heeft een positieve houding bij windenergie, een kwart heeft een negatieve houding en de helft van de Zuid-Hollandse gemeenten heeft een neutrale houding bij windenergie.

- 19 gemeenten gaven aan dat zij (wind) beleid hebben, voornamelijk beleid waarin windenergie een onderdeel is voor de energietransitie. In het beleid wordt vaak aangegeven dat de gemeente windenergie willen gaan toepassen voor het behalen van de duurzaamheidsopgave. Gemeenten met een negatieve houding hebben beleid tegen windmolens in de vorm van een motie.

- Er is behoefte aan professioneel management bij windenergie ontwikkeling met goede communicatie naar betrokkenen, passende (wind)locaties, mogelijkheden in beleid en technische haalbaarheid van windmolens bij windenergie ontwikkelingen. Er is ook behoefte aan het creëren van urgentie besef voor windenergie bij inwoners.

- Windenergie ontwikkelingen met een inwonerscoöperaties kunnen rekenen om iets meer draagvlak. Bewoners kunnen mee praten, denken en handelen over de komst van windenergie. Er is één neutrale houding bij een gemeente geconstateerd, die deze houding heeft aangegeven. De rest van de gemeenten die hun houding over inwonerscoöperaties aangaven waren positief over inwonerscoöperaties.

Wat dit betekent voor de activiteiten en beleid voor de NMZH wordt, na de discussie en aanbevelingen voor nader onderzoek, in hoofdstuk 8 "Het Advies" beschreven.

6.1 Discussie & evaluatie

De volgende opmerkingen zijn over de gevonden resultaten te maken om de betrouwbaarheid & validiteit van het onderzoek te verhogen.

Toekenning neutrale houding gemeente bij windenergie
Een opvallend bevinding is het hoog aantal gemeenten met een neutrale houding (31 gemeenten). Deze gemeenten hebben een neutrale houding toegekend gekregen omdat er bekend is dat zij geen positieve of negatieve uitlatingen hebben gedaan omtrent windenergie. Echter is van een aantal van deze gemeenten bekend dat zij niks doen op het gebied van windenergie, niks gerealiseerd hebben en geen windbeleid hebben. Van 11 gemeenten is bekend dat zij geen bijdragen wouden leveren aan het onderzoek. Bij nader deskresearch was er ook niks te vinden over het winddossier bij de

betreffende gemeenten. Hiermee lijkt het erop dat 11 van de 31 gemeenten met een neutrale houding niet bezig is met windenergie. Wanneer de gemeente niet bezig is of is geweest met windenergie, zou de betreffende gemeente het label 'negatieve houding' hebben moeten krijgen. Wetend dat de gemeente een inspanningsverplichting heeft voor een bijdrage aan de provinciale doelstelling.

De gemeente Leiderdorp en gemeente Noordwijk gaven met persoonlijk contact aan dat zij geen bijdrage wilden leveren aan het onderzoek. Van gemeente Leiderdorp was er wel nog iets te vinden over het gemeentelijk winddossier. Van gemeente Noordwijk was er niks te vinden over het winddossier. Bij het persoonlijk contact met gemeente Noordwijk werd aangegeven dat er geen initiatiefnemers zijn geweest binnen de gemeente om windenergie te realiseren. Er is daarom nog geen windenergie gerealiseerd binnen de gemeente. Daarom is er ook geen windbeleid. Echter moet er eerst een geschikt windlocatie komen die is opgenomen in het VRM om windenergie te mogen realiseren. Hieruit lijkt het verhaal van de respondent van gemeente Noordwijk niet te kloppen. Zij geven aan dat er dus eerst een initiatiefnemer moet zijn om windenergie ontwikkeling aan te kunnen vliegen. Hier kan verondersteld worden dat gemeente Noordwijk geen neutrale houding bij windenergie heeft maar een negatieve houding. Wetend dat de gemeente een bijdrage moet leveren aan het provinciale doelstelling.

Opname windbeleid bij gemeente
Aan de hand van de resultaten van (wind)beleid bij de gemeenten en de reden dat gemeenten geen (wind)beleid hebben lijkt het erop dat gemeenten pas (wind)beleid hebben als zij daadwerkelijk bezig zijn met het ontwikkelen van windenergie. Gemeenten die niet bezig zijn met het ontwikkelen van windenergie lijken geen (wind)beleid te hebben of hebben een motie tegen windenergie ontwikkeling binnen de gemeente. Mogelijk wachten gemeenten de ontwikkeling van de omgevingsvisie af[1].

Regio Holland positief over windenergie, een aangesloten gemeenten van Holland Rijnland negatief
Opmerkelijk is dat Regio-verband Holland Rijnland positief spreekt over windenergie op land met de 14 aangesloten gemeenten. Echter geven de gemeenten Nieuwkoop en Wassenaar aan dat zij negatief zijn over windenergie.

Beoordeling Inhoud onderzoeksrapport met de praktijk
Er is aan de heer A. Van der Vlugt, Adviseur leefomgeving bij gemeente Kaag en Braasem en touwtrekker van regio Holland Rijnland, gevraagd of hij de inhoud van dit rapport kan toetsen aan de praktijk van de gemeente. De volgende punten kwamen bij de second opinion naar voren aan de hand van het concept rapport:

- Er heerst al natuurlijke weerstand tegen windmolens voordat überhaupt iets met windenergie wordt gedaan;
- Betere verdeling van de lasten en lusten bij windenergie lost niet alle weerstand op, afstemming waar weerstand bespreekbaar wordt lost meer op.
- Veel gemeenten wachten ook de ontwikkeling af van de omgevingsvisie voordat zij (wind)beleid gaan opstellen;
- In de huidig VRM staan 3 locaties benoemd in regio Holland Rijnland. De rest in Rotterdam, dit zorgt ervoor dat initiatiefnemers niet kunnen ontwikkelen. Initiatiefnemers kunnen alleen ontwikkelen wanneer er een windlocatie is opgenomen in het VRM.
- Advies aanvulling van: de aanleiding van de klimaatverandering in de achtergrondinformatie, behoefte naar actieve communicatie over de urgentie van windenergie naar burger bij windenergie ontwikkelingen, verdieping aanbrengen bij obligaties van inwonerscoöperaties;

[1] Visie over de gebiedsindeling die wordt bepaald door de gemeenten, provincie of het Rijk

Deze zaken zijn nader onderzocht en verbeterd.

Evaluatie van de resultaten methodologisch
Systematische fouten van het onderzoek zijn in hoofdstuk 2.5 besproken van dit rapport.

Er is een aantal keer voorgekomen dat de antwoorden van de enquête niet overeenkwamen met de antwoorden van het interview bij bepaalde gemeenten. Zo gaf gemeente Binnenmaas in de enquête aan dat zij neutraal bij een inwonerscoöperatie staan en bleek bij het afnemen van het interview dat zij positief tegenover inwonerscoöperatie zijn. Dit kan verklaard worden dat het interview door een ander respondent is gedaan dan de respondent die de enquête heeft ingevuld.

Een aantal geretourneerde enquête waren onduidelijk. Hier is terugkoppeling gevraagd om bepaalde zaken nader toe te lichten, zoals de houding van de gemeente bij windenergie, en waarom zij die houding hebben. Bij de terugkoppeling kwam vaak ook weer onduidelijk antwoord terug. Er is een geval bekend dat na drie keer vragen nog steeds een onduidelijk antwoord werd gegeven. Dit heeft geen bijdrage gehad aan het onderzoek.

Bij een aantal gemeenten was het niet mogelijk om met deskresearch bij bepaalde beleidsstukken te komen omdat deze niet toegankelijk waren voor externen.

7. Aanbevelingen onderzoek

Om een beter beeld te krijgen van het winddossier bij de gemeenten worden de volgende aanbevelingen gedaan voor nader onderzoek:

Er was niets bekend bij de gemeenten: Brielle, Hardinxveld-Giessendam, Hillegom, Krimpenerwaard, Lisse, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Delft, Zoeterwoude, Noordwijk over het winddossier. Hier wordt nader onderzoek aanbevolen

Gemeente Oegstgeest gaf aan dat zij nog in de gemeenteraad moesten discussiëren over het standpunt windenergie. Hier wordt aanbevolen om terugkoppeling te vragen bij de gemeente over de uitkomst van deze discussie. Hetzelfde geld voor de gemeente Voorschoten; zij zijn nog aan het kijken welke duurzame energieopwekker het meest geschikt is om in de gemeente toe te passen voor het behalen van de duurzaamheidsopgave. Hier wordt ook terugkoppeling aanbevolen om te kijken of zij uiteindelijk voor windenergie kiezen.

Bij de gemeenten: Capelle aan den IJssel, Waddinxveen, Giessenland, Gouda, Katwijk, Strijen, Molenwaard, Noordwijkerhout, Oud-Beijerland, Leiden, Teylingen Zoetermeer, Sliedrecht Hendrik-Ido-Ambacht, Den Haag, Westvoorne en Hellevoetsluis was de houding bij windenergie onduidelijk. Hier wordt nader onderzoek aanbevolen..

Opmerkelijk beroepschrift
Uit het interview met gemeente Korendijk kwam ook een opmerkelijk beroepschrift naar voren n.a.v. van de situatie die gaande is omtrent het inpassingsplan (Groeneveld, 2017): *Er is nu ook een beroepsschrift gaande van Stichting tegen windenergie. Het beroepsschrift oogt op het feit dat een aanbesteding van windenergie vaak alleen met een initiatiefnemer wordt gedaan. Een aanbesteding moet transparant zijn en voor meerdere partijen toegankelijk. In praktijk gebeurt dit vaak niet. Indien dit beroepsschrift gaat winnen kan het mogelijk invloed hebben om meerdere ontwikkelingen van windenergie op land.* Hieruit valt op te maken dat deze gang van zaken mogelijk in strijd is met de manier waarop de aanbestedingen gedaan is bij gemeente Korendijk. Aanbestedingen dienen toegankelijk te zijn voor meerdere partijen. Deze ontwikkeling kan invloed hebben op andere windenergie ontwikkelingen. Indien dit bezwaarschrift gegrond wordt verklaard.

8. Het advies voor de NMZH

Aan de hand van de stand van zaken van het winddossier bij de Zuid-Hollandse gemeenten, zijn een aantal activiteiten en rollen voor de NMZH gedistilleerd, die bijdrage aan het optimaliseren van de windenergie ontwikkeling bij de Zuid-Hollandse gemeenten.

8.1. Activiteiten & rol voor de NNMZH

Advies uitbrengen aan de provincie Zuid-Holland over het de stand van zaken van het winddossier
De NMZH heeft een kaart met daarin in één oogopslag de houding van Zuid-Hollandse gemeente bij windenergie liggen. Hierin is duidelijk welk gemeente positief tegenover windenergie staan en welke niet. De gemeenten met een positieve houding zijn interessant om de mogelijkheden van windenergie ontwikkeling nader te onderzoeken. De NMZH heeft dan informerende rol.

Optimaliseren wet- en regelgeving provincie
Verschillende gemeenten geven aan dat de huidige wet- en regelgeving onduidelijk is. Er zijn ook situaties bekend dat de huidige wet- en regelgeving alsnog voor (psychische) klachten zorgt bij omwonende door de komst van windmolens. Er zou meer maatwerk verricht moeten worden bij het realiseren van windenergie om dit soort klachten tot het minimum te kunnen beperken. Er is behoefte aan een overzichtelijke, eenduidige wet- en regelgeving rondom windenergie ontwikkeling. De NMZH kan hierover in gesprek gaan met de provincie met deze constatering. De NMZH heeft dan een informerende rol.

Wet- en regelgeving versoepelen bij het Groene Hart/groenwaarde
Uit het onderzoek komt naar voren dat gemeenten in de regio van het Groene Hart vaak windenergie willen ontwikkelen voor het behalen van de duurzaamheidsopgave. Er is geconstateerd dat er bij gemeente Alphen aan den Rijn geschikt geachte locaties zijn, waarvan het bekend is dat die geen schade doen aan het landschap volgens de gemeente, niet worden opgenomen in het VRM. Op deze locaties kan windenergie niet worden ontwikkeld. De NMZH kan hier met de provincie over in gesprek gaan om te kijken wat wel mogelijk is en of er uitzonderingen gemaakt kunnen worden. De provincie moet afwegingen gaan maken voor het behoud van het landschap of het behalen van de duurzaamheidsopgave. De NMZH kan de afgewezen geschikte locaties van de gemeente Alphen aan den Rijn opnieuw aankaarten voor mogelijkheden voor windenergie realisatie, indien deze locaties ook voor de NMZH acceptabel zijn. De NMZH heeft dan een informerend en bemiddelende rol.

Gemeenten negatief over provinciaal beleid
Een aantal opmerkelijke bevindingen van het onderzoek tonen aan dat er bij de gemeenten Binnenmaas en Korendijk initiatiefnemers zijn die windenergie willen ontwikkelen zonder degelijke draagvlak. Deze initiatiefnemers zijn naar de provincie gegaan voor de nodige vergunningen en kunnen mogelijk eind dit jaar aan de slag met de realisatie van windenergie zonder dat hier draagvlak van de omgeving is. Hier zou de NMZH een melding van moeten maken bij de provincie omdat dit haaks op het provinciale aanpak ligt. Het provinciale aanpak gaat in op optimale invulling van de windlocaties. Daar vallen deze twee gevallen bij gemeente Korendijk en gemeente Binnenmaas niet onder. Daarnaast zal de realisatie van windenergie bij deze twee gevallen alleen maar meer weerstand bij windenergie opwekken bij bewoners. De NMZH heeft dan een controlerende rol

Behoefte voorzien van gemeenten bij windenergie ontwikkelingen
- Op gebied van management er behoefte is aan goede communicatie met betrokkenen, het hebben van expertise voor windenergie ontwikkelingen en het hebben van voldoende sociale kaders.
- Op gebied van (wind)locatie is er behoefte aan zo min mogelijke impact op het landschap, ecologie en belangen recreatie. Ook moet de locatie niet in de buurt van aardgasleidingen of

hoogspanningskabels gelegen zijn. De buurgemeente en omwonende moeten ook geen bezwaar hebben. Kortom, de windmolens moeten passen in de omgeving;
- Op gebied van beleid is er behoefte aan beleidskader, ruimtelijke regels, milieuregels en overige wet- en regelgeving die voor iedereen overzichtelijk zijn;
- Op gebied van techniek is er behoefte aan economische haalbaarheid van de windturbines.

Urgentie besef voor windenergie creëren bij burgers
Het hebben van acceptatie is essentieel voor het succes van een windproject. De NMZH kan windenergie promoten en aangeven dat de komt van windenergie belangrijk is voor het behalen van de klimaatopgave. De NMZH heeft dan een informerende rol.

Inwonerscoöperatie implementeren bij windplannen
Bij gemeente Katwijk (windlocatie AKZO) is bekend dat daar windenergie gerealiseerd gaat worden nog zonder inwonerscoöperatie. Echter staat de gemeente positief bij een inwonerscoöperatie (bijlage 12). Er wordt geadviseerd om gemeente Katwijk te benaderen voor de mogelijkheden van de komst van inwonerscoöperatie met REScoopZH. De NMZH heeft dan een onderzoekende en bemiddelende rol.

Bij de gemeente Krimpen aan den IJsel is ook een windplan gaande zonder inwonerscoöperatie. Hier wordt ook geadviseerd om een inwonerscoöperatie bij het windplan toe te voegen. Echter is het onbekend hoever beide windplannen zijn en in hoeverre inwoners dan daadwerkelijk mee kunnen beslissen, denken en handelen over de invulling van het windplan. De NMZH heeft dan een onderzoekende en bemiddelende rol.

De gemeente Giessenland heeft in haar beleid opgenomen dat zij voor 2020 minstens één energiecoöperatie willen. Ze zijn positief bij inwonerscoöperatie. In de enquête hebben ze aangegeven dat zij windenergie plannen hebben. Details van het windplan zijn verder onbekend. Hier wordt geadviseerd om de mogelijkheden voor inwonerscoöperatie bij het windplan van gemeente Giessenland nader te onderzoeken. De NMZH heeft dan een onderzoekende en informerende rol

Inwonerscoöperaties scholen op professionaliteit
Uit het onderzoek is gebleken dat er negatieve gevoelens bij andere kunnen ontstaan wanneer een inwonerscoöperatie niet goed handelt en communiceert. Het is van belang dat een inwonerscoöperatie zich professioneel opstelt en handelt voor optimale invulling van de betreffende windenergie ontwikkelingen. Een inwonerscoöperatie die zich niet professioneel opstelt kan dus averechts werken en daarmee draagvlak bij betrokkenen verliezen. De NMZH kan workshops geven over het waarborgen van professionaliteit van de organisatie van de inwonerscoöperatie. De NMZH heeft dan een informerende rol.

Aanbeveling uit second opinion
Uit de second opinion van A. van der Vlugt kwam de volgende aanbeveling naar voren:
De NMZH kan herstel en verbetering van groenwaarde in Zuid-Holland in combinatie met duurzame energieopwekking op zich nemen. Daarnaast kan de NMZH actief communiceren en bemiddelen tussen partijen.

Overige activiteiten voor de NMZH die aan de hand van het winddossier zijn gedistilleerd:
- Partijen bij elkaar brengen voor het ontwikkelen van windenergie;
- Kennis overbrengen voor het ontwikkelen van windenergie bij stakeholders;
- Kennis overbrengen over participatiemogelijkheden bij gemeen (hier wordt inwonerscoöperaties bedoelt inwonerscoöperaties);

- Kennis overbrengen voor het vormen van inwonerscoöperatie samen met REScoopZH;
- Advies brengen aan de Zuid-Hollandse gemeenten over het afwegen van verschillende belangen bij windenergie ontwikkelingen.

Bronnenlijst

Alblasserdam te klein voor afzichtelijke windmolens. (2013, oktober 15). *Alblasserdamnieuws.nl*.

Alblasserdam te klein voor afzichtelijke windmolens. (2013, oktober 16). Opgehaald van www.alblasserdamnieuws.nl: http://www.alblasserdamsnieuws.nl/wordpress/2013/10/16/alblasserdam-te-klein-voor-afzichtelijke-windmolens/

Associatie, N. W. (2017). *Windkaart*. Opgehaald van http://www.nwea.nl: http://www.nwea.nl/

Barendrecht, G. (2015). *Windenergie*. Opgehaald van www.barendrecht.nl: http://www.barendrecht.nl/inwoners-bd/windenergie_49200/

Bosch, G. Dooper, J. van Rijn, R. (2018). *Projectenboek Windenergie.* Utrecht: Ministeries van VROM EZ en LNV.

De Graaf, J. (2017, juli 10). Interview gemeente Bodegraven-Reeuwwijk. (R. Hol, Interviewer)

Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020. (2016). Opgeroepen op augustus 12, 2017, van www.sohw.org: http://www.sohw.org/sohw/energie-en-klimaatduurzaamheid_41363/item/energievisie-hoeksche-waard-2016-2020_4789.html

Fractievoorzitters van SP, V. C. (2015, mei 1). Motie. *Windturbines in Brielle*. Brielle, Zuid-Holland, Nederland: Gemeente Brielle.

Gedeputeerde, S. (2017). *Ontwerp partiele herziening Visie ruimte mobiliteit windenergie.* Den Haag: Provincie Zuid-Holland.

Geen windmolens: 'soms moet je ergens voor staan'. (2017, Maart 19). Opgehaald van http://www.deschakelalbrandswaard.nl: http://www.deschakelalbrandswaard.nl/nieuws/algemeen/32143/geen-windmolens-soms-moet-je-ergens-voor-staan-

Geerders, H. (2017, 7 24). Interview provincie Zuid-Holland. (R. Hol, Interviewer)

Groeneveld, H. (2017, juni 21). Interview gemeente Korendijk. (H. R, Interviewer)

Harteveld, L. Arkesteijn, L. Milieudefensie. (2015). *Voor de Wind!* Amsterdam: DR&DV Media Service.

Hoofdlijnenakkoord. (2015). *Hoofdlijnenakkoord 2015-2019 Zuid-Holland: slimmer, schoner en sterker.* Den Haag.

(2016). *Klimaatbeleidsplan Scheidam, met uitvoeringsprogramma 2016-2020.* Schiedam: Gemeente Schiedam.

Maassluis.nu. (2016). *dossier windmolens*. Opgehaald van www.maassluis.nu: https://www.maassluis.nu/category/dossiers/dossier-windmolens-dossiers/

Mank, R. (2017, juni 20). Interview gemeente Dordrecht. (R. hol, Interviewer)

Marien. (2015, Augustus 28). *Duurzaamheidsambitie Zuidplas zonder windmolens ongeloofwaardig*. Opgehaald van www.omroepzuidplas.nl: https://omroepzuidplas.nl/artikel/2015/08/28/duurzaamheidsambitie-zuidplas-zonder-windmolens-ongeloofwaardig

Moelker, J. (2017, juli 5). Interview gemeente Goerree-Overflakkee. (R. Hol, Interviewer)

NOS (Regisseur). (2016). *Klimaatverandering en vluchtelingen | NOS op 3* [Film].

Opstal, V. (2017, mei 24). Provincie: Genoeg windmolens in regio. *AD*.

Provincie ziet af van gedwongen plaatsing windmolens in Alblasserdam. (2014, oktober 30). Opgehaald van www.alblasserdamsnieuws.nl: http://www.alblasserdamsnieuws.nl/wordpress/2014/10/30/provincie-ziet-af-van-gedwongen-plaatsing-windmolens-in-alblasserdam/

Rietveld, A. (2017, februari 14). *Raad wil windmolens in Leiderdorp*. Opgehaald van www.leidsdagblad.nl: https://www.leidschdagblad.nl/leiden-en-regio/raad-wil-windmolens-leiderdorp

Rietveld, A. (2017, februari 14). *Raad wil windmolens in Leiderdorp*. Opgehaald van www.leidschdagblad.nl: https://www.leidschdagblad.nl/leiden-en-regio/raad-wil-windmolens-leiderdorp

Rijnland, H. (2017). *Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025.* Leiden: Holland Rijnland.

RVO. (2016). *RVO Monitor WInd op Land 2015.* Utrecht: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Samenleving, A. (2016). *Duurzaamheidsplan Giessenlanden.* Giessenlandeb: Gemeente Geissenlanden.

Schiedam, G. (2016). *Klimaatsbeleidsplan Scheidam, met uitvoeringsprogramma.* Schiedam: Gemeente Schiedam.

Sedal, S. (2017). Interview gemeente Alphen aan den Rijn. (R. Hol, Interviewer)

Simons, M. (2017, juni 9). Interview gemeente Rotterdam. (R. Hol, Interviewer)

Stapel-Filak, M. (2017, juli 28). Interview gemeente Binnenmaas. (R. Hol, Interviewer)

Staten, C. v. (2017). *Nota van toelichting bij ontwerp partiele herziening Visie Ruimte en Mobiliteit.* Den Haag: Provincie Zuid-Holland.

Tamminga, E. (2017, juli 20). Interview Lansingerland. (R. Hol, Interviewer)

Van der Venne, I. (2017, juli 27). Persoonlijk Contact. (R. Hol, Interviewer)

Van der Vlugt, A. V. (2017, juli 11). Interview Holland Rijnland. (R. Hol, Interviewer)

van Rijkom, J. (2013, juli 3). *Leidschendam-Voorburg vecht tegen windmolen Den Haag*. Opgehaald van www.dichtbij.nl: http://www.dichtbij.nl/haaglanden-noord/regionaal-nieuws/artikel/2902135/leidschendamvoorburg-vecht-tegen-windmolen-den-haag.aspx

van Rijn, J. (2017, augustus 28). Vertrouwelijk contact. (R. Hol, Interviewer)

Ververs, J. V. (2017, Juli 11). Interview - Holland Rijnland. (R. Hol, Interviewer)

Vlaardingen, G. (2017). *Beleidskader windenergie.* Vlaardingen.

Vlaardingen, G. (2017). *Beleidskader Windenergie.* Vlaardingen.

Westlanders.nu. (2015, julie 7). *Gemeenteraad Westland wil geen grootschallige windturbines*. Opgehaald van www.westlanders.nu: http://www.westlanders.nu/nieuws/gemeenteraad-westland-wil-geen-grootschalige-windturbines-13596/

wethouders, B. e. (2014, December 17). Raadsinformatiebrief. *Windturbines in Alblasserdam en omgeving*. Alblasserdam, Zuid-Holland, Nederland.

wiewezijn. (2017, augustus 15). Opgehaald van www.windvolgen.nl: http://www.windvogel.nl/wiewezijn/

Wijsmuller, J. (2014). *Voortgangsnotitie Energievisie Den Haag 2040.* Den Haag.

Windenergie. (2017). Opgehaald van www.barendrecht.nl: http://www.barendrecht.nl/inwoners-bd/windenergie_49200/

Windenergie. (2017). Opgehaald van www.zwijndrecht.nl: https://www.zwijndrecht.nl/Inwoners/Afval_duurzaam_en_milieu/Windenergie

zaken, M. v. (2001). *Bestuursovereenkomst Landelijk Ontwikkeling Windenergie.*

Zuid-Holland, P. (2017, augustus 16). *Locaties windenergie Pijnacker-Nootdorp en Delft (herziening VRM)*. Opgehaald van www.zuid-holland.nl: https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/windenergie/locaties-wind/locaties-windenergie/

Zuid-Holland, P. S. (2011). *Nota: Wervelender.* Provincie Zuid-Holland.

Zuid-Holland, v. v. (2015, december 7). Verkennend gesprek Cooperaties windenergie, in het kader van de herziening Visie en Ruimte en Mobiliteit op het onderdeel windenergie. *Verkennend gesprek Cooperaties windenergie*.

Bijlage 1: Overzicht data herkomst Zuid-Hollandse gemeenten

Legenda:
Geel sticker: enquête geretourneerd
Blauw sticker: interview afgenomen
Oranje sticker: gemeente aanduiding
In totaal hebben 46 van de 60 gemeenten de enquêtes geretourneerd en er zijn 8 gemeenten geïnterviewd en regio Holland Rijnland in *Leiden*.

natuur en milieu zuid-holland federatie

Bijlage 2: Lijst respondenten met functie Zuid-Hollandse gemeente

Contactpersoon	Functie contactpersoon	Contactpersoon	Functie contactpersoon
Meike Kool	Coördinator energie	Achmed Achbari	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Henk van der linden	Bestuurlijk overleg windenergie	Anouk Schonau	programma coördinator duurzaamheid, duurzaam bouwen
Seda Dural	Duurzaamheid coördinator	Kirsten Zwitser	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Claudia van der Sluys-Speksnijder	Milieu/duurzaamheid coördinator	Patrick Verstoep	Afdelingshoofd verkeer ruimte milieu
Laurent de Jong	programmamanager duurzaamheid en milieu	l.moreauw	Beleidsmedewerker milieu
Arien van der maas	Adviseur duurzaamheid en energie transitie	Bart Boon	Beleidsmedewerker milieu bouwen handhaving
Joline Santen	Bestuurlijk overleg windenergie	Willem van Valen	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Moniek Stapel	Projectleider windenergie	Ruud Kwant	Beleidsadviseur duurzaamheid
Jurjen Verhage	Beleidsmedewerker economische zaken ene duurzaamheid	Heidi Rensen	Bestuurlijk overleg windenergie
Jody de Graaf	Adviseur en coördinator duurzaamheid	Wim Crama	windenergie - Projectleider
Paul rouing	Ruimtelijk ordening & duurzaamheid	Mvr van der kleij	Adviseur duurzaamheid
Gerdine Roskam	Bestuurlijk overleg windenergie	Debbie van Haastrecht	
Ed Weeder	Bestuurlijk overleg windenergie	Jolien Kamermans	Duurzaamheid en burgerparticipatie
Mevr. van der Venne	Coördinator ruimte en cultuur	Rieneke van der Waal	Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening
Maaike Kaiser		Anita Groffen	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Guus Moret	Milieucoördinator bij ruimtelijke projecten	Jan van Hemert	Afdeling ruimtelijk ordening
Claire van de Wal	Beleidsmedewerker duurzaamheid	Jory Rombouts	Duurzaamheid en windenergie
Rob Mank	Senior beleidsadviseur milieu	Shela savkoor	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Paul Bezemer	Adviseur ruimtelijk ontwikkeling	Michel Simons	Programma manager windenergie
Meneer Gisbergen	Adviseur duurzaamheid en omgeving zaken	Resumé Beulen	Beleidsmedewerker milieu, klimaat en duurzaamheid
Joost Moelker	Beleidsmedewerker ruimtelijke ontwikkeling	Dinand Roza	Ruimtelijke ordening beleid en milieu
Dick Rumpff	Beleidsmedewerker duurzaamheid	Ineke Verkerk	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Eline van Wel	Beleidsmedewerker milieuzaken	Arianne Rotscheid	Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening, milieu, afval
Evelien ten Cate	Beleidsmedewerker duurzaamheid		Beleidsmedewerker duurzaamheid
Johan Noordhoek	Projectleider energie visie 2050	Frank van Zelst	Bestuurlijk overleg windenergie
Henry Terlouw	Senior beleidsadviseur Stadsbeheer	Ferry Beerepoot	Duurzaamheid coördinator Rijnmond
Krijn Jansen	Afdeling duurzaamheid	Gerard Ankoné	beleidsadviseur milieu
Bauke Bruinsma	Duurzaamheidsregisseur	Marina Kampen	Beleidsmedewerker duurzaamheid
Janneke Petter	Beleidsmedewerker milieu	Marina	Beleidsmedewerker Duurzaamheid
R. de Mooij	Duurzaamheid coördinator	Angelique Martens	Junior beleidsmedewerker duurzame energie
Kirsten Zwitser	Beleidsmedewerker duurzaamheid	Ferdinand Boogert	Medewerker milieu
Ariaan van der Vlugt	Beleidsadviseur leefomgeving	Gerard Ankoné	Beleidsadviseur Milieu
Jaap van Rijn	Coördinator energietransitie	Arie van Blanken	Beleidsmedewerker ruimtelijk ordening
Henk Groeneveld	Projectleider windenergie 5 molens	Wim van der Spoel	Bestuurlijk overleg windenergie
Leendert Vermeulen	Beleidsmedewerker communicatie	Dhr. Opdorp	AdviseurDuurzaamheid
Jurian Hennip	Hoofd afdeling ruimtelijk ontwikkeling	Dhr. lako	Stadsontwikkeling, Allround medewerker milieu
Elske Tamminga	Bestuurlijk overleg windenergie / senior adviseur duurzaamheid	Ton Orleans	Beleidsmedewerker/ adviseur/regisseur regionaal beleid, milieu & duurzaamheid economische zaken
Jeannette bijkerk	Beleidsmedewerker duurzaamheid	Jolanda Joyce	Beleidsadviseur milieu
Boudewijn Kopp	Beleidsmedewerker energie & duurzaamheid	Inge van Diest	Beleidsontwikkelaar energie en duurzaamheid
		Melanie Morlog	Beleidsmedewerker Ruimtelijke Ontwikkeling

Bijlage 3: Vragenlijst enquête Zuid-Hollandse gemeente

Naam:
Voor welk gemeente werkt u?
Wat is uw functie?
E-mail:
Telefoon:

Gedrag windenergie
Is er binnen uw gemeente windenergie op land gerealiseerd?
Ja/nee
Is er binnen uw gemeente windenergie op land gerealiseerd door of in samenwerking met een inwonerscoöperatie?
· Ja in samenwerking met een inwonerscoöperatie, namelijk: (naam coöperatie)
· Ja (volledig) door een inwoners coöperatie, namelijk (naam coöperatie)
· Nee, er waren geen inwonerscoöperaties betrokken bij de realisatie
Hoe heeft u de inbreng van de inwonerscoöperatie bij het realiseren van wind op land ervaren?

- Positief
- Neutraal
- Negatief

Toelichting:
Houding windenergie
Heeft uw gemeente voornemens om windenergie op land voor 2020 te realiseren?
Ja: Wat zijn de plannen?
Nee: waarom niet? (Open vraag)
Wordt het project door of in samenwerking met een inwonerscoöperatie gerealiseerd?
· Ja in samenwerking met een inwonerscoöperatie, namelijk (naam coöperatie)
· Ja (volledig) door een inwonerscoöperatie, namelijk (naam coöperatie)
· Nee, er worden geen inwonerscoöperaties betrokken bij de realisatie
Nee: waarom niet? (Open of meerkeuze)
Beleid windenergie
Is er binnen uw gemeentebeleid geformuleerd m.b.t. windenergie op land? Ja/ nee
Ja: is er een document of URL beschikbaar van het beleid?
Nee, waarom niet?
Is in het geformuleerde beleid een onderdeel opgenomen over de inbreng van inwonerscoöperaties bij het realiseren van wind op land?
Ja
Nee, waarom niet?

Afsluiting
Indien u nog vragen heeft of opmerkingen n.a.v. deze vragenlijst horen wij die graag. Ruimte voor vragen/opmerkingen:
……
Informatie
Wilt u op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek?
Ja
Nee

Bijlage 4: Vragenlijst ongestructureerde interview Zuid-Hollandse gemeenten

Interview Zuid-Hollandse Gemeente

Naam:
Functie:
Telefoonnummer:
E-mailadres:

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?
    a. Waarom?
2. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?
    a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?
3. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?
    a. Wat was hiervoor de aanleiding?
    b. Wie zijn de initiatiefnemers?
    c. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?
        i. Wat was er nodig aan kennis, beleid, financiën en/of andere zaken?
4. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?
    a. Hoe gaat de gemeente dat doen?
        i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?
    b. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente in deze plannen?
5. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

<u>Bij ervaring met inwonerscoöperatie</u>:

6. Wat is de houding van de gemeente t.a.v. inwonerscoöperatie.
    a. Wat ging er goed?
    b. Wat kon er beter?
7. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?
    a. Hoe gaat de gemeente dat doen?
    b. Hoe zou de gemeente de inwonerscoöperatie kunnen helpen?

<u>Bij geen ervaring met inwonerscoöperatie:</u> Staat uw gemeente open voor een inwonerscoöperatie bij ontwikkelingen van windenergie op land?

8. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?
9. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?
    a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?
10. Wat zouden inwonerscoöperaties kunnen doen bij de ontwikkelingen van windenergie op land?
11. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Wat vindt u van de interviewvragen?

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?

Bijlage 5: Vragenlijst ongestructureerde interview Provincie

Naam:
Functie
E-mail:
Nummer:

1. Waarom heeft provincie Zuid-Holland de provinciale doelstelling: 735,5MW windenergie op land in 2020?
2. Hoe is het deel van Zuid-Holland tot stands gekomen?
3. Op welke manier is het winddossier vastgelegd?
4. Hoe wil de provincie de doelstelling van windenergie op land behalen?
5. Wat zijn de kaders/manieren van de provincie om de doelstelling te behalen?
6. In hoeverre ligt de verantwoordelijkheid bij de provincie voor het behalen van de doelstelling?
7. In hoeverre ligt er verantwoordelijkheid bij de Zuid-Hollandse gemeenten voor het behalen van de doelstelling?
8. Wat is de verwachting van de provincie bij de provinciale doelstelling?
9. Hoe zijn Zuid-Hollandse gemeente betrokken geweest bij het opstellen van de doelstelling?
10. Hoe wordt er met de Zuid-Hollandse gemeenten gecommuniceerd?
11. Wat kunnen de Zuid-Hollandse gemeenten doen om deze doelstelling te halen? (Naast de aangewezen locaties van VRM)
12. Wat zijn de leermomenten van Provincie Zuid-Holland bij deze opgave?
13. Wat is er tot nu toe nodig om de doelstelling te halen? Of bleken achteraf handig te zijn geweest voor het behalen van de doelstelling?
14. Welk belang vindt de provincie het belangrijkst bij de ontwikkelingen van windenergie?

Bijlage 6: Locaties ontwerp partiële herziening VRM-windenergie

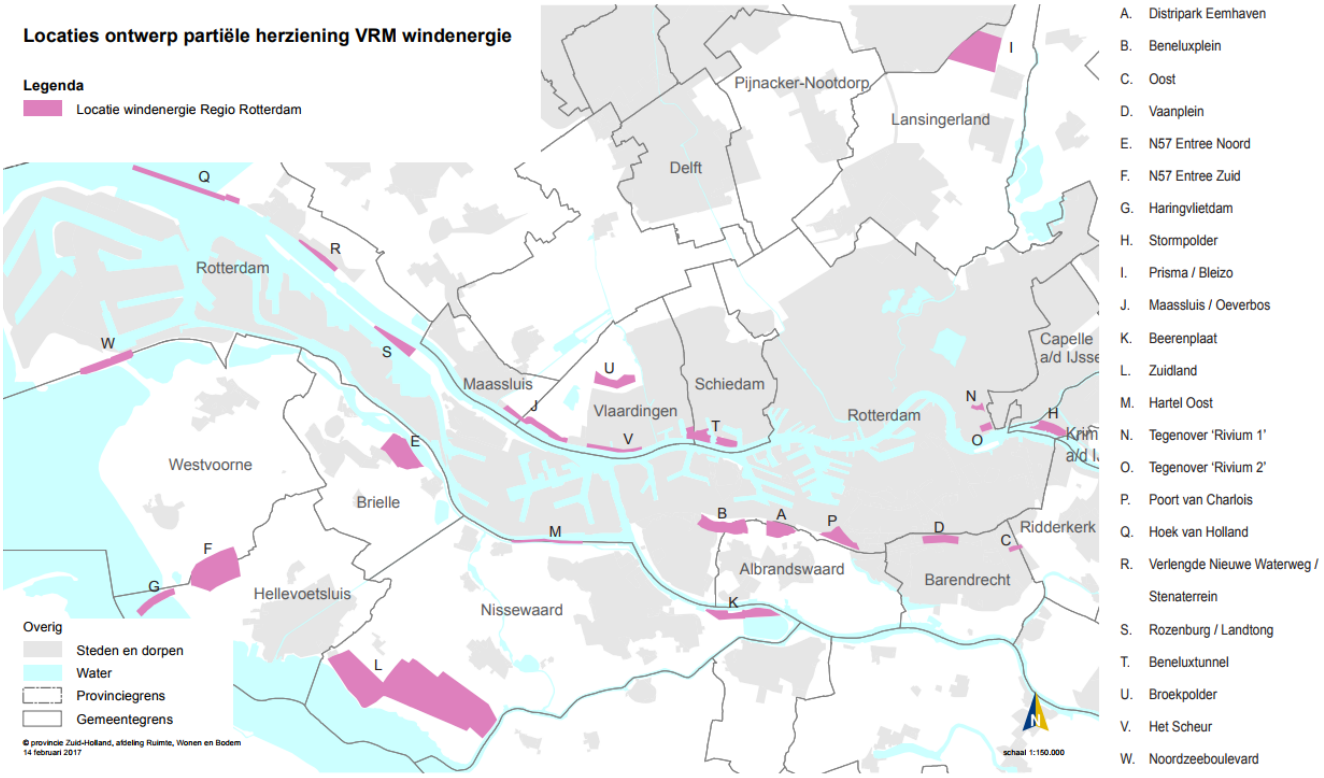

Bijlage 7: Toelichting houding Zuid-Hollandse gemeente bij windenergie

Feitelijke weergave enquête, tenzij anders vermeld

Bij de volgende 15 gemeenten is een positieve houding geconstateerd bij windenergie:

Reden	Gemeente(n)	Toelichting	Wind opgave
Positieve uitlating windenergie	Krimpen aan Den IJssel	Gemeente staat positief tegenover windenergie op locatie Stormpolder	1 locatie
	Binnenmaas Korendijk Leidschendam-Voorburg	Uit de interviews (Groeneveld, 2017) (Stapel-Filak, 2017) bleek dat de gemeenten positief zijn voor windenergie, mits de windmolens goed worden geplaats. Dit geldt ook voor Leidschendam-Voorburg (van Rijkom, 2013)	1 locatie 1 locatie geen
	Rotterdam	Uit het interview (Simons, Interview gemeente Rotterdam, 2017)bleek dat de gemeente positief t.o.v. provinciale doelstelling staat, vindt ook dat andere gemeenten hierin een bijdrage mogen leveren.	Meerdere
	Cromstrijen	Het gemeentebestuur heeft een positieve houding t.a.v. windenergie (Van der Venne, 2017), Er zijn plannen en er is windenergie gerealiseerd in Cromstrijen. (Rietveld, Raad wil windmolens in Leiderdorp, 2017)	Cromstrijen 1 locatie Leiderdorp geen
	Vlaardingen Gorinchem Schiedam Leiderdorp	Groot urgentie besef binnen de gemeente om de gemeentelijke klimaatdoelstelling te halen mede met windenergie (Vlaardingen, Beleidskader Windenergie, 2017) Gemeenteraad van Leiderdorp is ook positief over windenergie realiseren binnen de gemeente t.b.v. het halen van de duurzaamheidsopgave (Rietveld, Raad wil windmolens in Leiderdorp, 2017).	Ja Nee Ja Nee
	Ridderkerk	Het college van B&W-voorstander zijn voor windenergie voor het behalen van de duurzaamheidsopgave. Echter zijn alternatieve locaties voor het realiseren van windenergie binnen de gemeente uitgeput	Ja
	Dordrecht	Uit het interview (Mank, 2017), zie bijlage 16, is gebleken dat de gemeente positief t.a.v. windenergie staat. Echter is de realisatie van windenergie binnen de gemeente lastig vanwege beperkte ruimte.	1 locatie
Actief uitlating en actief bezig met windenergie	Alphen aan den Rijn, Kaag en Braassem, Bodegraven-Reeuwwijk.	Naar aanleiding van de gehouden interviews (De Graaf, 2017), bijlage 14 (Sedal, 2017), zie bijlage 13, hebben de gemeenten aangegeven positief te staan t.o.v. windenergie. Bezig met een verkenning,	Geen

zonder provinciaal opgave.		wetend dat nu nog niks mogelijk is vanwege provinciaal beleid, die geen windmolens bij het Groene Hart toestaat. Gemeente wel positief over windenergie	

Bij de volgende 31 gemeenten is een neutrale houding geconstateerd bij windenergie:

Reden	Gemeente(n)	Toelichting	Wind opgave
Houding onbekend	Brielle Hardinxveld-Giessendam Hillegom Krimpenerwaard Lisse Pijnacker-Nootdorp Rijswijk Delft Zoeterwoude Noordwijk	Na het houden van de enquête bleek dat deze gemeenten geen bijdrage hebben geleverd aan het onderzoek. Houding bij de betreffende gemeenten over windenergie op land was bij nader onderzoek nog steeds onduidelijk.	Locatie bij Delft en Pijnacker-Nootdorp zijn reeds ongeschikt verklaard (Zuid-Holland P. , 2017).
	Oegstgeest	De standpunt van de gemeente over windenergie moet nog besproken worden in de gemeenteraad	Geen
	Voorschoten	De gemeente is nog aan het kijken wat de meest geschikte duurzame energieopwekker is voor in de gemeente.	Geen
Houding onduidelijk	Capelle aan den IJsel (3MW) Waddinxveen (4 turbines) Giessenland Gouda	Windenergie wordt of is binnen de gemeente gerealiseerd. Onduidelijk wat de ervaring is van de betreffende gemeente bij de ontwikkeling van windenergie. Ook bij nader onderzoek	Capelle 1 locatie. Waddinxveen geen Giessenlanden geen
	Katwijk	Er zijn plannen voor het realiseren van windenergie. Het is echter onduidelijk wat houding t.a.v. windenergie is.	1 locatie
	Leerdam	Er is geen aanvraag voor windenergie bij de gemeenten binnen gekomen, De gemeente heeft een terug houdende positie voor windenergie i.v.m. Groene Hart	Geen
	Strijen Molenwaard	De gemeenten volgen het provinciaal beleid, in dit geval geen opgave voor de betreffende gemeenten.	Geen
	Noordwijkerhout Oud-Beijerland Leiden	Er is bij deze gemeenten niks gerealiseerd, geen plannen, geen windenergie opgave, geen beleid over windenergie, geen ontwikkeling op het gebied van windenergie.	Geen
	Teylingen	Er is geen urgentie voor windenergie naast andere duurzaamheidsonderwerpen. Het is	1 locatie

		nog onduidelijk of gemeente mee gaat werken met windlocatie bij Akzo.	
	Zoetermeer	Volgens J. Lako (persoonlijke communicatie, 27 juli 2017) is er binnen de gemeente weinig mogelijk vanwege geplande ruimtelijke ontwikkeling en het Groene Hart. Er wordt nu gekeken naar de mogelijkheden van een extra windmolen bij bestaand park.	1 locatie
	Sliedrecht Hendrik-Ido-Ambacht	Er is fysiek weinig ruimte bij gemeente Sliedrecht voor windenergie, dit geldt ook voor gemeente Hendrik-Ido-Ambacht	Geen Geen
	Den Haag	Gemeente Den Haag heeft een windmolen gerealiseerd vlakbij Leidschendam-Voorburg. Uit de energievisie is op te maken dat er rekening wordt gehouden dat verdere groei van windenergie door de provincie niet mogelijk maakt (Wijsmuller, 2014)	Geen
	Westvoorne Hellevoetsluis	Er zijn al windmolens gerealiseerd, er zijn plannen voor nieuwe windmolens. Maar onduidelijk wat de houding is t.o.v. windenergie.	Ja
Neutrale houding door grote (wind)opgave van het Rijk	Goeree-Overflakkee	Uit het interview kwam naar voren dat de gemeente een neutrale houding heeft bij windenergie (Moelker, 2017). Dit komt na aanleiding van de grote (wind)opgave die is opgedragen door het Rijk.	Meerdere locaties

Bij de volgende 14 gemeenten is een negatieve houding geconstateerd bij windenergie:

Reden	Gemeente(n)	Toelichting	Wind opgave
Weinig politieke draagvlak	Alblasserdam	5 van de 6 politieke partijen zijn tegen vanwege impact windmolens op landschap (Alblasserdam te klein voor afzichtelijke windmolens, 2013).	Geen
	Alblasserwaard	Gemeenteraad zegt geen windenergie binnen gemeente te willen (Geen windmolens: 'soms moet je ergens voor staan', 2017). Ook al is er een convenant realisatie windenergie ondertekend, maar toen was er geen sprake van een windenergie realisatie in Alblasserdam.	2 Windlocatie opgenomen in partiële herziening
	Barendrecht	B&W heeft uitgesproken dat ze geen voorstander zijn voor windenergie (Windenergie, 2017).	2 windlocatie in partiële herziening
	Midden-Delfland	Het College ziet af van windenergie vanwege cultuur historisch landschap binnen de gemeente.	Geen

	Wassenaar	Geen bestuurlijk draagvlak voor windenergie binnen de gemeente.	Geen
	Zederik	Windenergie binnen de gemeente is in strijd met huidig coalitieakkoord.	Geen
	Westland	Motie aangenomen in 2015 om windenergie op land niet op te pakken, vanwege ongeschikte windlocaties binnen de gemeente (Westlanders.nu, 2015).	Ja
	Maassluis,	Motie aangenomen om geen windenergie binnen de gemeente te realiseren vanwege gebrek aan geschikte locatie (Maassluis.nu, 2016). De windopgave die nog staat is een uitzondering.	1 locatie in partiële herziening
	Zuidplas	Meerderheid van het gemeentebestuur is tegen windenergie i.v.m. niet passende ruimtelijk ontwikkeling. Gemeente wil ook niet meewerken aan een verkenning van windenergie binnen de gemeente (Marien, 2015).	Geen
	Maassluis,	Motie aangenomen om geen windenergie in de gemeente te realiseren, vanwege diverse milieuvoorwaarden waaraan voldaan moet worden. Echter is de windopgave in de buurt van Vlaardingen een uitzondering.	1 locatie in partiële herziening,
	Zwijndrecht,	Gemeenteraad ziet geen enkele geschikte locatie binnen de gemeente (Windenergie, 2017)..	1 locatie in VRM
	Papendrecht	De gemeenteraad vind de gemeente dichtbevolkt en compact, daarom geen ruimte over voor windenergie ontwikkelingen	Al weg gehaald uit VRM
	Nieuwkoop	Geen plannen, weinig draagvlak, politiek gevoelig	Geen
	Nissewaard	Er wordt windenergie binnen de gemeente gerealiseerd. Echter vindt de gemeente windmolens in de polder onbespreekbaar	3 locaties

natuur en milieu federatie zuid-holland

Bijlage 8: Overzicht windbeleid Zuid-Hollandse gemeente

Feitelijke weergave enquête

Gemeente	Beleid windenergie	Geen beleid windenergie	Beleid inwonercooperatie	Geen beleid inwonercooperatie	Regionaal beleid
Alblasserdam		Geen			
Albrandswaard		Raadsbesluit: geenwindenergie		Geen windenergie mogelijk	Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Alphen aan den Rijn	Ja				Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Barendrecht	Toetsingskader windenergie			Geen onderscheid willen aanbrengen	Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Binnenmaas	Beleid voor windmolens tot 10meter hoogte. Windenergie komt terug in energiePlan van aanpak betreffend windlocatie				Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020
Bodegraven-Reeuwijk	1locatie in bestemmingsplan tot 34 hoogte				
Brielle					Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Capelle aan den IJssel		Geen beleid			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Cromstrijen					Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020
Delft					
Dordrecht	Structuurvisie windenergie 2016				
Giessenlanden	Duurzaamheidsplan Giesenlanden			Indirect opgenomen. Omwonenden moeten voordeel hebben bij het plaatsten van windenergie	
Goeree-Overflakkee	Windstructuurvisie			Geen specifieke reden	
Gorinchem					
Gouda	Bestemmingsplan			Klein stukje in opgenomen in bestemmingsplan	
s-Gravenhage	Energievisie			Het betreft een korte passage over het potentieel en de ruimtelijke mogelijkheden. Er is naast de gerealiseerde turbine geen extra tu	
Hardinxveld-Giessendam					
Hellevoetsluis	Regionaal beleid	Beleid opgesteld in samenwerking met de regio			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Hendrik-Ido-Ambacht	Energievisie			Geen geschikte locatie windenergie	
Hillegom					Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Kaag en Braassem		Ontwikkeling en urgentie windenergie recent ontstaan	Plannen met coop		Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Katwijk	ja, maar onduidelijk				Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Korendijk	Beleid voor windmolens tot 10meter hoogte				Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020
Krimpen aan den Ijssel		Is in ontwikkeling			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Krimpenerwaard					
Lansingerland		Wordt eind 2017 opgesteld			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Leerdam					
Leiden	Algemeen duurzaamheidsbeleid	Windbeleid is op regionaal niveau in de maak			Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Leiderdorp	Duurzaamheidsplan met windenergie				Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Leidschendam-Voorburg					
Lisse					Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Maassluis		Motie aangenomen om niet meer windenergie te ontwikkelen			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Midden-Delfland		Geen			
Molenwaard					
Nieuwkoop		Gebrek aan draagvlak, politiek gevoelig			
Nissewaard		nog niet ontwikkeld ivm drukte bij windprojecten			
Noordwijk					Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Noordwijkerhout		Geen			Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Oegstgeest		Geen standpunt gemeenteraad			
Oud-Beijerland		Geen			Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020
Papendrecht		Geen, vanwege beperkte ruimte voor windenergie binnen de gemeente, daarom geen prioriteit voor windenergie			
Pijnacker-Nootdorp					
Ridderkerk					Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Rijswijk					
Rotterdam	De Leidraad windenergie 2016-2020		Leidraad windenergie		Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Schiedam	Klimaatplan		Plan is samenwerking met coop		Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Sliedrecht		Fysiek weinig mogelijk in gemeente wat betreft windenergie			
Strijen		Volgen provinciaal beleid en regionale afstemminge anterieure overeenkomsten			Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020
Teylingen		Geen urgentie voor windenergie			Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Vlaardingen	Beleidskader windenergie				Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Voorschoten		Gemeente is aan het kijken welk duurzame energie bron het beste toegepast kan worden			
Waddinxveen		Geen gemeentelijk windbeleid			
Wassenaar		Geen bestuurlkijk draagvlak			
Westland		Geen		Gemeente wil geen windmolens	
Westvoorne		Nog in de maak			Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam
Zederik		Geen			
Zoetermeer		Geen vanwege beperkte ruimte binnen de gemeente voor windenergie			Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Zoeterwoude					Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
Zuidplas					
Zwijndrecht	Energiemonitor Zwijndrecht, toetsingskader voor Groot Lindt				

Bijlage 9: Houding Zuid-Hollandse gemeente over inwonerscoöperatie bij windenergie

Een feitelijke weergaven van de antwoorden uit de enquête, tenzij anders vermeld. Onbekend betekend geen enquête ingevuld en niks te vinden met deskresearch

Gemeente	Houding inwonerscoöperatie
Alblasserdam	Onbekend
Albrandswaard	Vraag overgeslagen
Alphen aan den Rijn	Positief voor in toekomstige plannen
Barendrecht	Vraag overgeslagen
Binnenmaas	Positief (Stapel-Filak, 2017), zie bijlage
Bodegraven-Reeuwijk	Lopende gesprekken met coöperatie
Brielle	Onbekend
Capelle aan den IJssel	Vraag overgeslagen
Cromstrijen	Vraag overgeslagen
Delft	Onbekend
Dordrecht	Maatschappelijk draagvlak, positieve ervaring (Mank, 2017), bijlage 16
Giessenlanden	Wens om er minstens 1 te hebben voor 2020
Goeree-Overflakkee	Draagvlak creëren
Gorinchem	Plannen met coöp.
Gouda	Neutrale ervaring met coöp., reden: was er destijds niet bij
‘s-Gravenhage	geen ervaring
Hardinxveld-Giessendam	Vraag overgeslagen
Hellevoetsluis	Geen
Hendrik-Ido-Ambacht	Onbekend, want geen positie windenergie
Hillegom	Onbekend
Kaag en Braasem	Plannen met coöp.
Katwijk	Plannen bij Valkenmeer, positief met coöp. (van Rijn, 2017). Nog geen coöp. betrokken
Korendijk	Positief bij inwonerscoöperatie
Krimpen aan den IJssel	inbreng inwonerscoöperatie wordt opgenomen in energievisie, is al opgenomen in regionaal energie strategie
Krimpenerwaard	Onbekend
Lansingerland	Er is een coöp. opgestart in de gemeente, nog geen beleid gevormd
Leerdam	onbekend, want geen positie windenergie
Leiden	Zijn er niet mee bezig
Leiderdorp	vanuit regionale aanpak coöp. wenselijk

Leidschendam-Voorburg	Onbekend
Lisse	Onbekend
Maassluis	niks opgenomen omdat er naast het huidig plan geen nieuwe plannen gemaakt gaan worden
Midden-Delfland	Vraag overgeslagen
Molenwaard	Vraag overgeslagen
Nieuwkoop	Vraag overgeslagen
Nissewaard	De wens van de gemeente is met coöp.
Noordwijk	Onbekend
Noordwijkerhout	Vraag overgeslagen
Oegstgeest	Vraag overgeslagen
Oud-Beijerland	Vraag overgeslagen
Papendrecht	Vraag overgeslagen
Pijnacker-Nootdorp	Onbekend
Ridderkerk	Plan is in samenwerking coöp.
Rijswijk	Vraag overgeslagen
Rotterdam	In Leidraad windenergie
Schiedam	Plan is in samenwerking coöperatie
Sliedrecht	Vraag overgeslagen
Strijen	n.v.t. Geen plannen
Teylingen	In gesprek met Coöp Lansingerwind, verloopt positief (Tamminga, 2017)
Vlaardingen	Plannen met inwonerscoöperatie
Voorschoten	Vraag overgeslagen
Waddinxveen	Vraag overgeslagen
Wassenaar	Nog niet bezig met windenergie
Westland	Geen windmolens binnen de gemeente
Westvoorne	Plannen zijn zonder inwonerscoöperatie
Zederik	n.v.t.
Zoetermeer	Bij bestaande windturbines waren nog niet veel coöp. actief.
Zoeterwoude	Onbekend
Zuidplas	Vraag overgeslagen
Zwijndrecht	n.v.t.

Bijlage 10: Verkennend gesprek met coöperaties en de overheid over windenergie

Bron: (Zuid-Holland v. v., 2015)

Coöperaties stuiten in de praktijk op een aantal belemmeringen bij het ontwikkelen van windenergie:

- Het ontbreken van grondposities;
- Hoge kosten in voortraject voor onderzoeken;
- Coöperaties kunnen maar beperkt financieel risico dragen voor onderzoeken (ze hebben niet een heel portfolio en werken met burgers die niet oneindig risico willen lopen);
- Organisatie van coöperaties;
- Frictie tussen overheidslagen: provincie – gemeenten;
- Politiek bestuurlijke wil (raad, B&W), ook medewerking ambtenaren;
- Georganiseerde weerstand;
- Huidige windontwikkelaars;
- De overheid is niet één partij en het is soms lastig te weten bij wie je moet zijn in het proces

Ook kwam er uit het gesprek een aantal suggesties naar voren hoe de overheid coöperatie kan faciliteren.

- Zorgen voor bestuurlijke besluiten, niet alleen ambtelijke goodwill;
- Bestuurlijke trekker;
- Betrek burgers en coöperaties vroeg in het traject op het moment dat er nog dingen te kiezen zijn;
- Voorfinanciering onderzoeken door gemeente. Revolverend maken zodat geld als de molen draait wordt teruggestort;
- Vastleggen uitgangspunten voor windenergie ontwikkeling door gemeenten/provincie. Met als doel een gelijkwaardiger speelveld tussen coöperaties en andere ontwikkelaars/ windexploitanten. Bijvoorbeeld: revenuen moeten maximaal terugvloeien naar de omgeving/maatschappij, actieve betrokkenheid van burgers in proces, ontwikkeling en exploitatie van het windpark etc.;
- Positie creëren voor coöperaties (bijv. via omgevingswet instrumenten, uitgangspunten formuleren, in beleid sturen).

De volgende ervaringen zijn er besproken bij dit gesprek

- DO: Heb als coöperatie de visie en straal deze uit dat de gemeenschap centraal staat en het uiteindelijke doel is om bij te dragen aan een duurzame samenleving (20 20 20 doelstelling is de basis). Tip: Haal windenergie ontwikkeling uit de discussie van winst en geld. Start communicatie met de vraag: Doet u mee aan iets dat goed is voor de gemeenschap;
- DO: Denk als coöperatie verder dan alleen de leden: meervoudige waarde creatie;
- DON'T: Windpark ontwikkeling is te complex en te investeringsintensief om dit alleen aan coöperaties over te laten. Co productie met professionals is nodig;
- DO: Het bestuur moet erachter staan. (doelen duurzaamheid en participatie).
- DO: REScoopNL faciliteert burgerinitiatieven, verenigt en versterkt burgerenergiecoöperaties. Ze hebben veel kennis in huis over bijv. het opzetten en organiseren van een coöperatie maar ook over het ontwikkelen van windenergie. Deze kennis zetten ze graag in voor andere coöperaties. Kennis wordt beschikbaar voor startende coöperaties door lidmaatschap van REScoopNL

natuur en milieu federatie zuid-holland

Bijlage 11: Feitelijke weergave enquête

Gemeente	Realisatie windenergie?	Plannen windenergie	Beleidswindenergie	Inwoners coöp.?	Behoefte Gemeente	Overig opmerking
Alblasserdam						
Albrandswaard	Nee	Nee, Raad staat windenergie niet toe (raadsbesluit)	Raadsbesluit: geen windenergie	Nee		
Alphen aan den Rijn	Ja, Ons gemeente bevindt zich in het Groene Hart. Het Groene Hart moet zoveel mogelijk beschermd worden. Hier zijn we het allen over eens. Ook ligt het Groene Hart gevoelig bij de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Eerder aangewezen locaties voor windmolens, waarvan bekend is dat deze geen schade brengen aan het Groene Hart zijn door deze gevoeligheid van de kaart.		Ja, programma duurzaamheid	Geen coöp. bij realisatie		
Barendrecht	Nee	Nee, alleen als het passend is in VRM en toetsingskader windenergie	Toetsingskader windenergie	Geen		Kwaliteit van de vragenlijst laat te wensen over, erg sturend qua vragen
Binnenmaas	Ja, belemmering: weerstand buurgemeente, landschapsoragnisaties, belangen met betrekking tot natuur en recreatie, kosten / haalbaarheid / rendabiliteit investering		Nee geen gemeentelijk beleid sec voor windenergie, wel een energievisie waar windenergie onderdeel van uit maakt. Veel meer projectmatige beleidsvoering	Realisatie met coöp., neutraal ervaren		
Bodegraven-Reeuwijk	ja, molen van 36 meter	Gemeente heeft ambitie om klimaatneutraal te worden in 2035. Besef dat dit niet lukt zonder grootschalige duurzame energieopwekking. Coöp. vereniging de Windvogel gaat initiatief starten.	Ja, https://www.zwijndrecht.nl/Inwoners/Afval_duurzaam_en_milieu/Windenergie	Verkenning met coöp., positieve houding		
Brielle						
Capelle aan den IJssel	Ja, belemmering: Beperkte locaties binnen de gemeente Capelle aan den IJssel. Door omliggende bebouwing was type belangrijk voor de opbrengst van de windturbine, zonder coöp.		Geen beleid, maar één locatie in gemeente met windenergie			
Cromstrijen	Ja, belemmering: bezwaar omwonende			Er is wel sprake van burgerparticipatie, maar in een andere vorm.	Eenduidige landelijke aanpak voor burgerparticipatie.	
Delft						
Dordrecht	Ja, belemmering: maatschappelijk weerstand	Ja, 2 molens havengebied zonder coöp. HVC bereid het voor. Belemmering: oor realisatie windmolens is een aansluiting van het	ja, structuurvisie wind	Drechtsstromenen - positief. Er is beleid opgenomen over Inwonerscoöperaties	Vereenvoudigde regelgeving	

		bedrijventerrein op de rijksweg A27 noodzakelijk. Hiervoor zijn wij afhankelijk van de planning van RWS voor de verbreding van de A27.				
Giessenlanden	Ja, met weerstand omwonende, geen coöp.	Ja	Duurzaamheidsplan Giessenlanden	Het is indirect opgenomen. Absolute voorwaarde voor het plaatsen van grote windturbines is dat omwonenden voordeel hebben bij de plaatsing.		
Goeree-Overflakkee	Ja, met belemmering: Geldt voor ieder windpark: met name ecologie, landschap, geluid spelen een belangrijke rol en zorgen er soms voor dat op bepaalde plekken geen windturbines gerealiseerd kunnen worden.	Ja	Ja	Ja, volledig door Deltawind		
Gorinchem	Nee	Ja, Voorlopig 2 windturbines van 3 MW elk aan noordrand nieuw bedrijventerrein Groote Haar.	Milieubeleidsplan	Plan met coöp.,		
Gouda	Ja, belemmering: beeldkwaliteitsplan, door coöp. gerealiseerd		Ja, bestemmingsplan	Neutraal bij coöp.		
's-Gravenhage	Ja, belemmering: overlast van windturbine in dichtbebouwd gebied		Ja, energievisie 2040	Geen		
Hardinxveld-Giessendam						
Hellevoetsluis	Ja, geen coöp.		Geen beleid, wordt opgesteld met regio			
Hendrik-Ido-Ambacht	, geen geschikte locatie	Nee	Ja, college heeft besluit genomen	Nee, geen geschikte locatie (we hebben wel een zon coöperatie)		Wilt niet op de hoogte gehouden worden
Hillegom						
Kaag en Braassem	Nee	Ja, diverse zoekgebieden binnen de gemeente, belemmering: - beleidskaders, o.a. sociaaleconomisch - draagvlak - bestemmingsplannen - Provinciale beleidskaders	Geen beleid, De ontwikkelingen en urgentie van windenergie is vrij recent ontstaan	Plan met coöp.,		
Katwijk	Nee, realisatie vertraagd	Ja, 3 molens Valkenmeer, gen coöp.	Ja	Niet betrokken bij plan, moet nog blijken bij aanbesteding		
Korendijk						
Krimpen aan den IJssel	Nee	Ja, De gemeente wil het in ieder geval mogelijk maken dat er windenergie op land kan worden gerealiseerd op een	Geen beleid, is nog in ontwikkeling	Plan zonder coöp., die kan misschien nog komen		

		plek in de gemeente (Stormpolder). Daarvoor is natuurlijk wel een initiatiefnemer nodig. De gemeente zelf gaat niets realiseren				
Krimpenerwaard						
Lansingerland	Nee,	Ja, 12 MW voor 2020, belemmering: hoogte districtje n.a.v. nabij gelegen vliegveld	Geen beleid, wordt eind 2017 vastgesteld	Coöp betrokken bij plannen		
Leerdam	Nee, We hebben nog geen aanvragen gehad en vanuit het Groene Hart beleid zijn we terughoudend hierin	Nee, i.v.m. terughoudende positie bij Groene Hart	Geen, In verband met de fusie Vijf heerenlanden plannen wordt dit in breder verband opgepakt			
Leiden	Nee	Nee, Geen plek, nog geen concrete visie en/of beleid, nog geen concrete projecten/aanvragen (en duurt toch snel wel 6-7 jaar voor realisatie)	Geen, alleen duurzaamheidsbeleid, niet specifiek voor windenergie. Wel bezig met regionaal beleid voor windenergie			
Leiderdorp	Telefonisch aangegeven niet mee te willen doen					
Leidschendam-Voorburg						
Lisse						
Maassluis	Nee	Ja, gezamenlijk locatie ontwikkeling met Vlaardingen op Oeverboslocatie met Coöp	Ja, motie aangenomen geen windturbines realiseren binnen de gemeente	Inbreng coöperatie verwerkt in plan		
Midden-Delfland	Nee	Nee, et Midden-Delfland gebied bestaat voor een groot deel uit een open veenweidegebied. Het is een beschermd gebied met grote cultuurhistorische-. Landschappelijke- en natuurwaarden. In de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit (verwachte vaststelling najaar 2017) en de nota Wervelender van de provincie Zuid-Holland is opgenomen dat het plaatsen van grote windturbines in ons gebied daarom is uitgesloten.	Geen			
Molenwaard	Nee, in strijd met prov. beleid	Geen voornemens, in strijd met prov. beleid				Wilt niet op de hoogte blijven van het onderzoek
Nieuwkoop	Nee	Geen, n principe hebben we (nog) geen plannen. We hebben veel mooi buitengebied (veenweidelandschap) en 1 en ander ligt politiek gevoelig en er is weinig draagvlak. Als regio hebben we wel	Geen, Vanwege eerder genoemd gebrek aan draagvlak en politieke gevoeligheid.			

		een opgave te realiseren en dus ontkomen we er mijns inziens op termijn niet aan om , bijv. langs infrastructuur toch windenergie te realiseren				
Nissewaard	Nee	Ja, Realisatie 18 MW binnen de gemeentegrenzen op een locatie die is opgenomen in het Convenant Windenergie van de voormalige stadsregio (12 MW) en een uitbreidingslocatie in het verlengde daarvan. Belemmering: 1. Onduidelijkheid en onzekerheid over andere locaties. In het MER-onderzoek van de provincie zijn een aantal locaties binnen de gemeentegrenzen van Nissewaard onderzocht. Een deel daarvan is opgenomen in de ontwerp-VRM. Nissewaard heeft zich op het standpunt gesteld dat zij zich gebonden voelt aan de oorspronkelijke convenantsopgave van 12 MW + een extra opgave van 6 MW maar niet nog meer windenergie wenst te realiseren. Zolang de andere locaties nog niet uit de VRM zijn geschrapt, worden er ten aanzien van de gemeentelijke opgave geen onomkeerbare besluiten genomen. 2. Onduidelijkheid over de technische haalbaarheid van de locatie (primaire waterkering).	Geen beleid, Laatste jaren vooral erg druk met reageren op/ participeren in windprojecten van buurgemeenten (locatie Hartelbrug II te Rotterdam en windpark Spui te Korendijk). Heeft heel veel tijd en (negatieve) energie gekost die niet in beleidsvorming gestoken kon worden.	Plan wordt met coöp. gerealiseerd		
Noordwijk	Telefonisch aangegeven niet mee te willen doen.					
Noordwijkerhout	Nee	Nee, niet bekend	Dat is niet bekend bij de correspondent			
Oegstgeest	Nee	Geen, geen stand punt windenergie in de gemeenteraad	Geen, eerst politieke discussie over voeren met de gemeenteraad			
Oud-Beijerland	Nee, geen Ruimte niet inpasbaar	Nee, geen ruimte niet inpasbaar	Nee, We hebben als gemeente binnen de gemeentegrenzen niet te maken met windenergie.			
Papendrecht	Nee,	Nee, politiek standpunt. compacte gemeente met veel stedelijk gebied,.	Geen, Door de beperkte ruimte in dichtbevolkt gebied heeft het geen			

			prioriteit om hier beleid op te maken.			
Pijnacker-Nootdorp						
Ridderkerk	Nee	3 windturbines bij bedrijven terrein Nieuw Reijerwaard	Geen, Het college van burgemeester en wethouders Ridderkerk is voorstander van het vergroten van het aandeel duurzame energie en realiseert zich dat, om de windenergiedoelstelling te behalen, meer plekken nodig zijn om windturbines te plaatsen. Hoewel het college constructief meewerkt aan het behalen van (regionale) ambities, zijn alternatieve locaties (naast Nieuw Rijerwaard) voor windturbines in Ridderkerk uitgeput.			
Rijswijk						
Rotterdam	Ja, diverse belemmeringen: 1) Wet- en regelgeving 2) Onvoldoende draagvlak/commitment 3)Tegengestelde belangen 4) Onvoldoende communicatie 5)Lange tijd ontbreken van beleidskader/handvat		Ja, Leidraad windenergie			
Schiedam	Nee	2 molens, maar moet eerst belemmering met externe veiligheid opgelost worden, met coöp.		Inbreng coöperatie verwerkt in plannen, er is beleid geformuleerd		
Sliedrecht	Nee,	Geen, fysiek is er nauwelijks ruimte voor windenergie vanwege milieubelasting. Sliedrecht is daarom ook niet opgenomen in provinciale ontwerpvisie ruimte en mobiliteit windenergie. Voor duurzame energie wordt vooral ingezet op zon en aansluiting op regionaal warmtenet	Geen			

Strijen	Ja, geen belemmeringen		Geen beleid, wij volgen het provinciaal beleid en hebben regionaal afstemming over de wijze van participatie en anterieure overeenkomsten	Geen coöp. bij realisatie, de realisering van windmolens heeft inmiddels circa 15 jaar geleden plaatsgevonden toen was dat nog niet aan de orde. De voorbereidingen lopen nu om deze windenergielocatie op te waarderen		
Teylingen	Nee	Geen, geen actief gemeentelijk beleid vastgesteld	Geen actief gemeentelijk beleid vastgesteld	Geen, geen urgentie gegeven naast andere onderwerpen in de duurzaamheidsagenda van de gemeente		
Vlaardingen	Ja, met belemmering Een goede ruimtelijke inpassing zonder overlast voor bewoners en met behoud natuur, recreatiewaarde	Ja, Komen tot totaal 9 turbines langs de Waterweg (incl. 2 bestaande)	Ja	Ja er is beleid coöp.	(Financiële) ondersteuning van energiecollectief bij realisatie windpark en kennis en advies bij keuze voor juridische vormen waarop grond van particulieren en gemeente beschikbaar kunnen worden gesteld aan windcollectief	
Voorschoten	Nee	Geen, zijn nog bezig met de gevolgen van energie transitie in kaar aan het brengen	Geen	-		
Waddinxveen	Ja, belemmering: - Politieke gevoeligheid - bezwaren van omwonenden - ruimtelijke regels/milieu regels		Geen			Coöp niet aanwezig bij realisatie, ontwikkeling door projectontwikkelaar gedaan
Wassenaar	Nee	Geen, geen bestuurlijk draagvlak	Momenteel aan het kijken welke energie mix nodig is om in 2050 energie neutraal te zijn			
Westland	Ja	Die waren er maar gestrand op weerstand bevolking	Gemeente wil geen grote windmolens	Waren niet bij de realisatie		
Westvoorne	Ja, vergunning RWS was een belemmering	Ja		Er is inmiddels één initiatief	Meer expertise van op het gebied van windenergie ontwikkelen	
Zederik	Nee, in strijd met coalitie akkoord	Nee	Geen			

Zoetermeer	Ja, belemmering: woningbouw en externe veiligheid (aardgasleiding, hoogspanningsleidingen)		Geen, Er is wel een programma duurzaam en groen waarin ambities op gebied van energiebesparing en opwek van duurzame energie is opgenomen. Beleid kun je wel formuleren maar het draait toch allemaal om de beschikbaarheid van locaties en dat is een ruimtelijke keuze die breder is dan alleen het belang van duurzame energie	Positief		
Zoeterwoude						
Zuidplas	Nee, Geen meerderheid van voorstanders in het bestuur in verband met ruimtelijke ontwikkelingen.	Nee	Geen			
Zwijndrecht	Nee	Geen, geen geschikte locatie	Ja, https://www.zwijndrecht.nl/Inwoners/Afval_duurzaam_en_milieu/Windenergie	-		

Bijlage 12: E-mail met de gemeente Katwijk

Beste Robbert,

Excuus voor de late reactie.

De gemeente Katwijk staat met haar energieambitie positief ten opzichte van wind op land. Net als met de windmolens op zee is het wel belangrijk waar en in welke hoeveelheden deze windmolens worden neergezet. Voor de bouw van de nieuwbouwwijk Valkenburg zijn we van plan drie windmolens bij het Valkenburgse Meer te plaatsen langs de A44.
Als deze op een coöperatieve wijze geplaatst kan worden, dan vinden wij dat prima.

Met vriendelijke groet,
Jaap van Rijn

Gemeente

Afdeling Ruimte en Veiligheid
J.M. van Rijn
Beleidsmedewerker Omgevingskwaliteit

Bijlage 13: Interview gemeente Alphen aan den Rijn

Naam: Seda
Functie: duurzaamheid coördinator
Telefoonnummer: 0646973045
E-mail: sdural@alphenaandenrijn.nl

Introductie:
Gemeente Alphen aan den Rijn heeft een faciliterende rol waar inwoners kunnen komen met ideeën en initiatieven. De gemeente pakt deze op. De gemeente werkt vooral vanuit de vraag binnen haar gemeente.

Alphen aan de Rijn ligt bij het Groene Hart wat concreet betekend dat er niet veel mogelijk is op het gebied van windenergie omdat de provincie geen medewerking verleend voor het verlenen van de benodigde vergunningen.

Alphen aan de Rijn is aangesloten bij twee regionale verbanden die de duurzaamheidsopgave op een regionaal niveau aanvliegen. Duurzaam Rijnland en Midden Holland. De regionale verbanden organiseren regelmatig werksessies voor het aanvliegen van de duurzaamheidsopgave. Er wordt nu op regionaal niveau naar mogelijke windlocaties gekeken.

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

De gemeenteraad van Alphen aan den Rijn is ambitieus op het gebied van Duurzaamheid. Alphen wilt in 2050 klimaatneutraal zijn.

Echter heeft Alphen aan den Rijn een neutrale houding t.a.v. windenergie binnen haar gemeente.

a. Waarom?

Er zijn veel geluiden voor windenergie binnen de gemeente en er zijn veel geluiden tegen windenergie binnen de gemeente.

Geluiden voor windenergie	***Geluiden tegen windenergie***
Voor duurzaamheidsopgave	*Negatieve impact landschap*
Klimaatverandering	*Oneerlijke verdeling lusten en lasten*
Samen bijdragen aan een duurzame wereld	*Bescherming groene hart*

2. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Ja; beleid energietransitie. Op dit moment wordt het uitvoeringsprogramma herzien. Windenergie krijgt hierin zijn eigen beleid. Daarnaast zijn de bestaande turbines opgenomen in het bestemmingsplan. De bestaande turbines zijn onderdeel van het beleid duurzaam energietransitie. Alphen aan de Rijn zit nu op 7% duurzame energieopwekking binnen haar gemeente. In 2050 wilt Alphen aan den Rijn klimaat neutraal zijn. Windmolens in Alphen moeten een deel van de opgewekte energie aan de lokale bevolking teruggeven om de lusten en de lasten eerlijk te verdelen.

a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Bestemmingsplan, duurzaamheidsagenda Rijnland 2017-2025

3. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

Er zijn vier windturbines gerealiseerd die gezamenlijk 12 [MW] produceren.

Er was een geschikt locatie in Alphen aan de Rijn (naast de N11). Deze kwam positief uit de bus aan de hand van de opgestelde plan-MER. De provincie heeft het uiteindelijk niet opgepakt. De locatie is niet meer in het VRM terug te vinden.

Er worden ook werksessie gehouden met de regionale verbanden waar Alphen aan den Rijn actief in is. Op dit moment zijn we de duurzaamheidsdoelstellingen aan het bepalen en het uitvoeringsprogramma wordt herzien. Uiteindelijk willen we tot een regionaal energieakkoord komen.

We zitten in een verkennende fase om draagvlak te creëren voor windenergie binnen de gemeente. Er wordt gekeken hoe windenergie in al zijn aspecten in de gemeente kan worden geïntegreerd.

We hebben als gemeente de opdracht om de energietransitie mogelijk te maken. De gemeenteraad als opdrachtgever is al bewust van de opdracht. Het bewustzijn ligt hem meer in het feit dat alle zeilen ingezet moeten worden, dus zowel wind als zonne-energie.

4. Wat zijn de behoefte bij het realiseren van windenergie binnen de gemeente?

Er is behoefte aan steun en een betere samenwerking met de provincie Daarnaast is er behoefte aan een betere samenwerking met de provincie om geschikte locaties op te nemen in het VRM. Daarnaast is er ook behoefte aan meer samenwerking in regionaal verband om de duurzaamheidsopgave uit te werken. Uiteindelijk willen we met regionaalverband tot een energieakkoord komen.

5. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Op dit moment is er niet veel mogelijk op het gebied van windenergie binnen Alphen aan den Rijn. Dat komt omdat de provincie niet wil dat er windmolens bij het Groene Hart gerealiseerd gaan worden. Alphen aan den Rijn is opzoek naar mogelijkheden

6. Wat is de houding van de gemeente t.a.v. inwonerscoöperatie bij windenergie.

Positief voor inwonerscoöperaties voor het aanvliegen van de ontwikkelen van windenergie. We hebben echter nog geen contact gemaakt met coöperaties aangezien er op dit moment geen windmolens binnen de gemeente van de grond komen. Dit heeft te maken met de provincie die geen windlocatie in Alphen aan den Rijn wilt toekennen in het VRM. Er is echter wel overleg met de provincie met Alphen aan den Rijn. Er is geen beleid voor inwonerscoöperaties bij windplannen.

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

Bijlage 14: Interview gemeente Bodegraven-Reeuwwijk

Naam: *Jody de Graaf*
Functie: *Coördinator duurzaamheid*
Telefoonnummer*: 0172-522066*
E-mailadres: *jdegraaf@bodegraven-reeuwijk.nl*

7. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Positief, echter wilt de provincie geen windturbines in onze gemeente.

a. Waarom?

Vanwege het landschap, het Groene Hart. De provincie wilt geen toestemming geven voor het plaatsen van windturbines in dit gebied. De gemeente en inwoners zien wel mogelijke potentie voor het plaatsen van windturbines binnen de gemeente.

8. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Er is beleid voor één locatie. Daar mag een windmolen staan met een hoogte tot 34 meter. Daar stond eerst ook een windmolen. Die is reeds verwijderd omdat de windmolen dreigde om te vallen. De windmolen was ontwikkeld uit initiatief van de energiecoöperatie Windvogel.

9. Wat doet uw gemeente aan windenergie op land?

Op dit moment hebben wij geen concrete plannen. Echter zijn wij wel bezig met een verkenning binnen de gemeente om te kijken naar de mogelijkheden voor windenergie. We zijn in gesprek met verschillende stakeholders. Het onderwerp windenergie wordt heel voorzichtig besproken. Windenergie is nodig voor het behalen van de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstelling.

Er wordt ook gekeken naar mogelijkheden voor de locatie waar een windturbine mag staan tot 34 meter hoogt. Hier wordt gekeken naar mogelijkheden voor een grotere windturbine.

10. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

Er heeft 20 jaar Eén windmolen van 34 meter binnen de gemeente gestaan. Deze is reeds verwijderd omdat hij dreigde om te vallen

a. Wat was hiervoor de aanleiding?

Het oude bestuur van de energie coöperatie de Windvogel woont in Bodegraven en Reeuwijk. Zij hebben dit initiatief ontwikkeld binnen hun eigen gemeente.

b. Wie zijn de initiatiefnemers?

Energie coöperatie de Windvogel

c. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Het proces voor windenergie goed inrichten. Windturbines zijn voor veel mensen een gevoelig onderwerp waarin veel uiteenlopende meningen over zijn. Kaart het voorzichtig aan met goede onderbouwing. Zo heb ik vier bijeenkomsten van windenergie voor inwoners bijgewoond. Ik heb vernomen dat risicozonering bij verschillende instanties, Bijvoorbeeld; RWS en Pro rail waren in gesprek voor de afstanden van bebouwing bij het rails. Er zijn hiervoor richtlijnen opgesteld maar bij een dergelijk gesprek kwam naar voren dat er van die richtlijnen kan worden afgeweken in bepaalde situaties. Er ontstond meer marge met het beleid en praktijk wat gunstiger is in bepaalde situaties.

11. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Nog geen concrete plannen i.v.m. tegenwerking provincie. Er wordt wel gekeken naar:

- *Uitgangspuntennotitie voor grootschalig energieopwekking binnen de gemeente. Windenergie is daarin essentieel. Echter wordt dit voorzichtig aangevlogen omdat.*
- *Een routekaart om de gemeente klimaatneutraal te maken. Duurzame energieopwekking is een essentieel onderdeel om de gemeente klimaat neutraal te maken.*

a. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Er wordt op het moment samengewerkt met de Windvogel, maar nieuwe coöperaties mogen ook mee doen.

12. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Ja, de windturbine die in de gemeente stond was met de Windvogel gerealiseerd. Het oude bestuur van Windvogel komt uit Bodegraven en Reeuwijk. Het nieuwe bestuur van de Windvogel is professioneler en zit in Utrecht.

a. Wat was de ervaring met de coöperatie?

Wisselende ervaringen met coöperatie: slechte communicatie en verschillende werkgroepen binnen een coöperatie zijn soms niet over bepaalde dingen eens. Er heeft zich een keer voorgedaan dat iemand uit zijn eigen werkgroep is gestapt omdat hij niet met iedereen op één lijn zat.

13. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Er zijn geen plannen. Echter wordt er wel gekeken naar inwonerscoöperatie voor de aanpak van windenergie binnen de gemeente. Bewoners worden in de komende maanden middels een participatief traject betrokken.

a. Hoe gaat de gemeente dat doen?

Samen met De Windvogel een participatief traject vormgeven met bewonersbijeenkomsten.

b. Hoe zou de gemeente de inwonerscoöperatie kunnen helpen?

- *Geschikte locaties onderzoeken voor windenergie.*
- *De gemeente kan ook vragen beantwoorden van de inwonerscoöperaties voor het ontwikkelen van windenergie.*
- *Bewonersavonden organiseren over de plannen van windenergie en daar vragen beantwoorden van inwoners.*

Staat uw gemeente open voor een inwonerscoöperatie bij ontwikkelingen van windenergie op land?

Ja

14. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Nee

15. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief maar ook negatieve ervaringen. Sluit een bij het uitgangspunt dat wij van buiten naar binnen werken.

a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Wisselende ervaringen met coöperatie: slechte communicatie en het bestuur en een werkgroep zijn het soms niet over bepaalde dingen eens. Er heeft zich een keer voorgedaan dat iemand uit zijn eigen werkgroep is gestapt omdat hij niet met iedereen op één lijn zat.

16. Wat zouden inwonerscoöperaties kunnen doen bij de ontwikkelingen van windenergie op land?

Draagvlak creëren voor windenergie ontwikkelingen. De lokale gemeenschap kan op deze manier in één lijn komen over de komst van windenergie in hun regio. Ook kunnen inwonerscoöperaties ideeën opperen waar draagvlak voor is m.b.t. de ontwikkeling van windenergie.

17. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Lastig te beantwoorden. Deze vraag kan beter gesteld worden aan Windvogel; Inge Verhoef - Verhoefinge@gmail.com

Wat vindt u van de interviewvragen?
Vraag 11 was lastig te beantwoorde als gemeente zijnde. Voor de rest goede vragen.

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

natuur en milieu federatie zuid-holland

Bijlage 15: Interview gemeente Binnenmaas

Naam: Moniek Stapel-Filak
Functie: Projectleider windenergie
Telefoonnummer: 088-6471421/ 0620459079
E-mail: Moniek.stapel@binnenmaas.nl

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

We staan positief tegenover duurzame energieopwekking. We staan positief tegenover windenergie, mits dit goed is afgestemd met de directe omgeving en de locatie geschikt en gewenst is en dit past binnen het landschap. We staan negatief in het beleid van de provincie die zij handteren voor het realiseren van windenergie op land bij Zuid-Hollandse gemeenten door locaties aan te wijzen zonder gezamenlijkheid.

a. Waarom?

De provincie wil windmolens aan weerzijde van de Heinoordtunnel aan de Oude Maas. In eerste instantie wou de gemeente geen windmolens n.a.v. de impact die windmolens hebben op het landschap. Gemeente Binnenmaas zit voornamelijk in het polderlandschap wat toeristen aantrekt. De gemeente heeft toen een alternatieve locatie voorgesteld voor de windmolens bij De Wacht in 's-Gravendeel. De provincie keurde dat af omdat daar aan de overkant ook al een windpark gerealiseerd gaat worden bij een andere gemeente. Wat is opgenomen in het VRM.

Gemeente Binnenmaas heeft veel discussie gevoerd met de provincie over de locatie bij de Heinoordtunnel. De gemeente Binnenmaas is geen voorstander om op deze locatie windmolens te plaatsen. Uiteindelijk heeft de gemeente Binnenmaas besloten om de regie voor het ontwikkelen van de windenergie op deze locatie zelf in de hand te houden. De provincie heeft de bevoegdheid voor de procedure van het windpark aan de gemeente Binnenmaas overgedragen. Als de gemeente niet zou meewerken dan zou de windturbines met een inpassingsplan door de provincie gerealiseerd worden. De Crisis en herstelwet kan dan van toepassing zijn waardoor de provincie bevoegd gezag krijgt over de betreffende windlocatie. Dat is iets waar de gemeente niet achter staat, omdat er dan geen voorwaarde met voornamelijk de directe omgeving en de projectontwikkelaar gemaakt kunnen worden. De gemeente kan nu nog sturen en afspraken maken met de projectontwikkelaar over de randvoorwaarden voor de plaatsing van windturbines. De Gemeenteraad is geen voorstander van een inpassingsplan

2. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Geen beleid voor grote windturbines. Wel voor kleine windturbines tot 10 meter hoogte.

- *Er is een regionale energievisie Hoeksche Waard opgesteld met de vijf gemeente in de Hoeksche Waard + een uitvoeringsprogramma om onze energiedoelstelling te halen. Er is in 2014 een plan van aanpak opgesteld voor de betreffende windlocatie bij Heinoordtunnel*

3. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

Er zijn nog geen windturbines binnen de gemeente gerealiseerd. Wel een lopende procedure rondom Heinenoord locatie bij de Oude Maas. De aanvraag omgevingsvergunning en ontwerp bestemmingsplan liggen ter inzage tot 7 augustus 2017. Er is een lopende procedure rond de windlocatie bij de Heinenoordtunnel. De gemeente heeft een anterieure overeenkomst gesloten met de projectontwikkelaar en daarin onder andere opgenomen dat alle woningen in een straal van 1500 meter van de turbines geen slagschaduw gaan ondervinden. Wettelijke norm is 5:40 uur slagschaduw per jaar voor woningen bij windmolens.

a. Wat was hiervoor de aanleiding?

Provinciale doelstelling Zuid-Holland

b. Wie zijn de initiatiefnemers?

Eneco en Renewable Energy Factory (een gezamenlijk initiatief)

c. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

- *Bij inloopavonden zijn er veel mensen die met verschillende uiteenlopende bronnen komen. Het zou wenselijk zijn om goede, kenbare & objectieve informatie beschikbaar te hebben over windmolens op land vanuit het Rijk.*
- *Nut en noodzaak dient goed onder de aandacht gebracht te worden.*
- *Proces en kosten zijn grote drempels. Weerstand voor windplannen kosten extra geld voor extra onderzoek, extra inloopavonden, veel tijd in jaren ed.*

4. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Er is een bestemmingsplanprocedure gaande bij de windlocatie Heinenoordtunnel. Gemeente Binnenmaas is geen voorstander van nieuwe plannen voor windmolens omdat er binnen de gemeente geen geschikte windlocaties zijn. Naast het lopende windenergieproject bij de Heinenoordtunnel zijn er geen nieuwe plannen.

a. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Eneco en Renewable Factory BV.

5. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Nee

<u>Bij ervaring met inwonerscoöperatie</u>: Houding, wat vond u daarvan hoe kan dat beter

6. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Het vormen van een Coöperatie bij de windenergie is geïntegreerd in de plannen om obligaties uit te geen aan omwonenden zodat zij op die manier kunnen participeren in het windpark.

7. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief

Wat vindt u van de interviewvragen?

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?

Ja

Bijlage 16: Interview gemeente Dordrecht

Naam: Rob Mank
Functie: Senior beleidsadviseur milieu
Telefoonnummer: 078-7704844
E-mailadres: R.mank@dordrecht.nl

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Positief, alleen de realisatie van windmolens is in Dordrecht is lastig.

a. Waarom?

Dordrecht heeft beperkt ruimte voor het realiseren van windenergie. Aan de noordkant van Dordrecht is er bebouwing, die te dichtbij staat, dus daar kunnen ook geen turbines gerealiseerd worden vanwege last van inwoners.

2. Wat doet uw gemeente aan windenergie op land?

Op dit moment zijn er vier molens gerealiseerd van in totaal 9,2MW. Er is nog één molen van 2,3 MW in procedure.

a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Structuurvisie windenergie 2016

b. Wat was hiervoor de aanleiding?

Bijdrage aan duurzaamheidsopgave van het rijk. Dordrecht wilt in 2050 energie neutraal zijn.

c. Wie zijn de initiatiefnemers?

Particuliere bedrijven en stichting Kilwind.

i. <u>Bij realisatie:</u> Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Alle partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van windenergie moeten tot overeenstemming komen.
De procedure rondom de ontwikkelingen van windenergie mag wel wat versimpeld worden. Er loopt nu nog steeds een procedure rond een windmolen die in september 2016 is aangevraagd voor vergunningverlening.

ii. Wat zijn risico's bij de ontwikkelingen van windenergie?

Alle inspraak momenten zijn een risico voor de ontwikkelingen van windmolens. Partijen kunnen dan in beroep gaan en daarmee tegen werken aan het procedure van realisatie van windenergie.

iii. Wat was er nodig aan kennis, beleid, financiën en/of andere zaken?

Kennis en beleid zijn aanwezig binnen de gemeente voor het realiseren van windenergie. Markt moeten windenergie realiseren en financieren. Draagkracht bij direct omwonende vinden

3. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Dordrecht heeft potentie om maximaal 11MW aan windenergie extra te kunnen realiseren.

a. Hoe gaat de gemeente dat doen?

Er moeten dan initiatieven komen vanuit de markt om dit op te pakken. Bewoners kunnen via Drechtse Wind bij de ontwikkelingen van windenergie participeren.

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Structuurvisie windenergie 2016

4. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Ja

<u>Bij ervaring met inwonerscoöperatie</u>:

Houding, wat vond u daarvan? hoe kan dat beter?

Positief.

5. Hoe ziet het beleid eruit voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Door spelen naar collega (Paul Bezemer).

De gemeente Dordrecht heeft bij de voorbereiding van deze structuurvisie gekozen voor een zorgvuldig proces met de samenleving; met belanghebbenden uit Dordrecht en de ons omliggende gemeenten. De gemeente dringt er bij potentiële initiatiefnemers op aan deze werkwijze voort te zetten. De voorkeur gaat er daarom naar uit, dat ontwikkelaars in Dordrecht de op 3 september 2014 vastgestelde landelijke gedragscode van de Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA) hebben ondertekend.

Hiermee committeren zij zich aan bepaalde basisprincipes met betrekking tot draagvlak, proces- en financiële participatie en vergoedingen.

6. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief

a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Vanuit de lokale platform duurzaamheid (particulier) is Drechtse winden tot stand gekomen.

7. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Geschikte locaties voor het realiseren van windenergie
Financiering voor de windturbines
Draagvlak om windenergie te realiseren
Kennis omtrent het realiseren van windturbines
Steun vanuit de gemeente

Wat vindt u van de interviewvragen?

De vragen die gesteld werden in het interview waren terecht en to de point.

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek? Ja/nee

Ja

Bijlage 17: Interview gemeente Goeree-Overflakkee

Naam: Joost Moelker
Functie: Beleidsmedewerker ruimtelijk ontwikkeling
Telefoonnummer: 0187-475368
E-mail: j.moelker@ggo.nl

8. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Het is een verdeling van het rijk, voor ons een gegeven. Sinds 2000 zijn er al plannen door Rijk en provincie voor windturbines aan de zijkant van Goeree-Overflakkee (Nota Wervel en Nota Wervelender). Hier hebben wij als gemeente op geparticipeerd en regie in eigen handen genomen. Hiermee konden wij overeenkomsten invullen met de windturbine-ontwikkelaars. Zo heeft de gemeenteraad besloten om geen obstakelverlichting op de windmolens te plaatsen.

Obstakelverlichting is vaak nodig bij grote objecten/gebouwen bij een hoogte van 150 meter. Echter accentueert dit de windmolens in het landschap wanneer het donker is. Dat wordt vaak als niet prettig ervaren door omwonende. De windmolens binnen de gemeente mogen daarom niet hoger zijn dan 150 meter.

We zijn positief op het gebied van duurzame ambities binnen de gemeente.

Echter hebben wij een neutrale houding t.a.v. de doelstelling naar aanleiding van het proces rondom de ontwikkeling van windenergie binnen de gemeente. Zo wou de provincie in eerste instantie 300 [MW] aan windenergie op land binnen Goeree-Overflakkee realiseren. De doelstelling is uiteindelijk 225 [MW] geworden met de huidige plannen voor windenergie op land binnen gemeente Goeree Overflakkee.

a. Waarom?

De windturbines zijn top-down gerealiseerd. De provincie heeft onze gemeente voor een grote opgave gesteld, die al sinds 2000 bekend was. Wij wisten dus al een lange tijd dat dit eraan zat te komen. Bij de ontwikkelingen van windenergie zijn de inwoners niet goed betrokken geweest. Dit heeft naderhand voor weerstand gezorgd voor de ontwikkelingen van windenergie in de gemeente.

Als er geen taakstelling was vanuit de provincie dan had Goeroe Overflakkee ook minder gedaan op het gebied van windenergie. Maar de provinciale taakstelling zorgt er wel voor dat ontwikkelingen van windenergie op land wordt doorgepakt.

Er heerst nu frustratie op politiek niveau op dit dossier.

9. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Ja: Structuurvisie windenergie, Plan-MER Windenergie GO

10. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

- *Bij de inzage van de structuurvisie windenergie was geen beroep. Er kwam een zienswijze nadat er een nieuw visueel beeld over de ontwikkelingen van windenergie werd getoond, met daarop een nabijgelegen windpark in provincie Zeeland. Dit betekende dat er nog een windpark die invloed gaf op de horizon van de inwoners. Dit was aanleiding voor meer weerstand bij omwonende. Windenergie ontwikkelingen kunnen daarom het beste regionaal worden aangevlogen om verrassingen halverwege de windenergie ontwikkeling te voorkomen.*

- *Wanneer mensen weerstand hebben, dan wordt ieder klein dingetje een groot probleem van gemaakt. Probeer in dit geval wel overwogen keuzes te maken. Weerstand zal er altijd zijn bij dit soort ontwikkelingen.*

11. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Wij hebben de doelstelling om in 2020, 225[MW] windenergie gerealiseerd te hebben. In het structuurvisie windenergie van Goeree Overflakkee zijn een aantal windlocatie in kaart gebracht. In al deze locaties lopen procedures. De markt komt met initiatieven.

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

- *Bestemmingsplan*
- *Structuurvisie windenergie op land*

a. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente?

- *Nuon/ Eneco/ Qurrent*
- *Deltawind (Coöp wind)*
- *Aantal boeren (landeigenaar)*
- *Provincie Zuid-Holland*

12. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Ja, met Deltawind. Deltawind is eind jaren 80 actief in de regio met duurzame-energieopwekking.

13. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Energie coöperatie Deltawind is initiatiefnemer. De gemeente neemt geen initiatief maar de markt. Inwonerscoöperaties zijn niet mee genomen in de plannen voor windenergie op land.

14. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Nee

15. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief, zij kunnen positief bijdragen aan het creëren van draagkracht voor windenergie ontwikkelingen. Met een coöperatie kan direct contact gemaakt worden met omwonende. Echter kan een inwonerscoöperatie ook tegenovergesteld werken en juist geen draagkracht creëren.

a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Bij de locatie met Deltawind waren er slechts 20 zienswijze. Dat is relatief weinig. Dus een coöperatie met inwoners blijkt positief te werken.

16. Wat zouden inwonerscoöperaties kunnen doen bij de ontwikkelingen van windenergie op land?

Voornamelijk draagkracht creëren voor (nieuwe) windenergie ontwikkelingen. Niet iedere ontwikkeling heeft voorstanders. Communicatie met omwonende blijkt middels een coöperatie te werken.

17. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Locatie is vastgesteld voor de gemeente door de provincie. De gemeente heeft bevoegd gezag in de procedure bij de windenergie ontwikkelingen in de gemeente. Initiatiefnemers zijn vanaf het begin al meegenomen in het proces. Van daaruit zijn grondposities ingenomen voor het realiseren van windenergie op land.

Overige opmerkingen:
De gehele procedure van het begin tot de realisatie van een windturbine duurt 4-5 jaar.

Wat vindt u van de interviewvragen?
Goed

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

Bijlage 18: Interview gemeente Lansingerland

Naam: Elske Tamminga
Functie: adviseur duurzaamheid
Telefoonnummer: 0619191241
E-mailadres: elske.tamminga@lansingerland.nl

18. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

De doelstelling lijkt onhaalbaar. Dat komt met name door de procesduur wat vaak lang duurt.

Houding is echter positief voor windenergie binnen de gemeente. Echter vind ik wel dat de Zuid-Hollandse gemeenten zelf met geschikte locaties mogen komen i.p.v. dat de provincie die voor hen bepalen. Daarnaast vind ik ook dat de gemeenten ook mogen bepalen op welk soort duurzame energievoorziening zij mogen inzetten om de klimaatdoelen te bereiken. Op sommige plekken is windenergie bijvoorbeeld minder rendabel en is zon misschien een mooi uitkomst om op in te zetten. Bijvoorbeeld Lansingerland heeft geen gunstige windstromen voor windenergie omdat de gemeente redelijk landelijk gelegen is.

a. Waarom?

We moeten vooruit en iets doen tegen de klimaatverandering.

19. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Ja

a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Er is een toets kader ontwikkeld voor windenergie op land. De spelregels voor het ontwikkelen van windenergie binnen de gemeente.
Daarnaast is er ook een routekaart voor windenergie gemaakt waarin de gemeente wilt inzetten op drie sporen: Ruimtelijke spoor – bestemmingsplan, ontwikkel spoor – participatie ontwikkelen van stakeholders, maatschappelijke spoor – draagkracht creëren.

20. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

Zienswijze ingediend voor de locatie bij Noord Bleizo. De gemeenteraad is positief. Er is ook voorgesteld om het gebied bij de geschikte locatie te vergroten n.a.v. partiele herziening om meer speling te krijgen voor de gemeentelijke opgave van 12[MW]windenergie op land. Eind 2017 krijgen we hierover de uitslag in nieuwe VRM.

Er is een vliegveld in de buurt van Lansingerland. De luchtvaartclub kijkt voor een uitzondering van de vastgestelde bouwhoogte rondom het vliegveld. In het proces, dat nu loopt bij Bleizo, is uit gegaan van een maximale bouwhoogte van 146 meter. Echter blijkt dit 126 meter te zijn. Dit betekend dat er minder opbrengst gemaakt kan worden met dergelijke windmolens en dat de businesscase er anders uit gaat komen te zien. Het proces kan na een uitspraak over de mogelijkheid van een uitzondering weer verder gaan. Eerst was ik optimistisch voor het realiseren van windenergie binnen de gemeente. Nu ben ik meer sceptisch over de haalbaarheid van windenergie binnen de gemeente voor 2020.

Echter zijn de ontwikkelingen voor windenergie binnen de gemeente goed opgang. Er is goed overleg met inwoners, de gemeenteraad en andere betrokkenpartijen over de toekomstige windplannen.

a. Wie zijn de initiatiefnemers?

- Eneco

- Green Point, (waterstof bedrijf)
- Jard Energy is in gesprek met coöperaties voor het in nemen van positie. De naam van de coöperatie is Lansingerwind.

b. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Maximale bouwhoogte, Plan-MER van de provincie is oppervlakkiger dan gedacht. Plan-MER hield geen rekening met de maximale bouwhoogte restrictie. Plan-MER ging uit van 147meter, echter is de bouwhoogte restrictie in dit gebied 126meter. Dit heeft nadelige invloed op de businesscase van de windmolens in dit gebied en mogelijk zijn windmolens in dit gebied niet rendabel.

i. Wat was er nodig aan kennis, beleid, financiën en/of andere zaken?

21. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Door het vliegveld is er weinig ruimte beschikbaar voor het realiseren van windmolens. De uitkomst van de nieuwe VRM, vaststelling uitzondering bouwhoogte en de beweging van de markt bepalen uiteindelijk de potentie van windenergie binnen Lansingerland. Er is misschien meer mogelijk dan de voorgestelde 12 [MW] indien dit allemaal goed uitpakt.

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

In het VRM

22. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Ja, Lansingerwind. Dit is een coöperatie die lokaal is opgezet en heeft ongeveer 25 leden.

23. Wat is de houding van de gemeente t.a.v. inwonerscoöperatie.

Positief

a. Wat ging er goed?

De gemeente en de coöperatie kunnen elkaar vinden. Er is goed contact met de coöperatie. Er is ruimte gegeven aan de coöperatie voor de inwoneravond voor windenergie binnen de gemeente. Lansingerwind is uitgenodigd voor de ontwikkeltafel voor het ontwikkelen van windenergie binnen de gemeente. De coöperatie komt ook in aanmerking voor subsidie voor promotie doeleinde.

b. Wat kon er beter?

Alles verloopt voorspoedig, er wordt goed met de betrokken partijen gecommuniceerd.

24. Wat zijn belemmeringen voor het realiseren van windenergie binnen uw gemeente?

De gemeente heeft geen eigen grond die geschikt is voor windenergie. De beoogde locaties zijn van bedrijven en particulieren.
De Hoge Snelheidslijn (HSL), de ondergrondse infrastructuur, de A12, het hoogspanningsnet vormen ook belemmeringen voor het realiseren van windenergie

Op dit moment is de grond van Bleizo en Prisma in de verkoop voor bedrijven. Toekomstige kopers van de grond weten vooraf dat er binnen VRM-ruimte is voor windenergie. Nieuwe eigenaren kunnen in gesprek gaan met initiatiefnemers voor het ontwikkelen van windenergie. Toekomstige bedrijven in dit gebied kunnen dit ook juist tegen werken.

25. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Er is geen beleid geformuleerd voor coöperaties. Echter ben ik van mening dat lokaal oprichtte coöperaties niet per se beter zijn dan een coöperatie met een landelijke energieproducent zoals bijvoorbeeld Eneco. Eneco heeft ook de nodige kennis voor windontwikkelingen in huis. Zij kunnen hetzelfde te werk gaan als een lokaal opgericht energiecoöperatie.

26. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief, zie vraag 6

a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Zie vraag 6

Wat vindt u van de interviewvragen?
Prima.

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

natuur en milieu federatie zuid-holland

Bijlage 19: Interview gemeente Korendijk

Naam: Henk Groeneveld
Functie: projectleider/coördinator ruimte
Telefoonnummer: 088-6471757
E-mailadres: henk.groeneveld@korendijk.nl

27. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Positief, mits de ontwikkelingen van windenergie wordt afgestemd met de gemeente en inwoners. Anders werkt het niet.

28. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Geen beleid voor grote windturbines. Er is wel beleid voor windturbines tot 10 meter hoogte.

29. Wat doet uw gemeente aan windenergie op land?

Er is ruimte voor kleine windturbines tot 10 meter binnen de gemeente. Echter richt de gemeente vooral op zonenergie als duurzame energie opwekker.
Faciliteren van informatieavonden voor windturbines op locatie 50 (Spui)

a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Bestemmingsplan, voor de kleine turbines tot 10 meter hoogte.

30. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

Er zijn nog geen grote windturbines gerealiseerd.

Er is hier een plan gaande om windenergie (15MW) te realiseren (locatie 50 VRM). Hier is een agrariër de initiatiefnemer. De initiatiefnemer is naar de provincie gegaan om een inpassingsplan te regelen zonder degelijke draagvlak te creëren voor de realisatie van de windmolens. De provincie heeft de gemeente nog aangeboden om de regie in eigen handen te houden, mits de windmolens op dezelfde locatie worden gebouwd. De gemeente heeft dit geweigerd omdat er veel weerstand was/is vanuit de bevolking over deze locatie en er geen ruimte was in dit dossier om de meest geschikte locatie te zoeken.
Op dit moment is zijn de vergunningen verleend voor de realisatie van de windmolen en het inpassingsplan is goedgekeurd. Nu ligt het dossier met een aantal beroepsschriften bij de raad van staten. Eind dit jaar wordt er een uitspraak over dit dossier gedaan.

Er is nu ook een beroepsschrift gaande van Stichting tegen windenergie. Het beroepsschrift oogt op het feit dat een aanbesteding van windenergie vaak alleen met een initiatiefnemer wordt gedaan. Een aanbesteding moet transparant zijn en voor meerdere partijen toegankelijk. In praktijk gebeurt dit vaak niet. Indien dit beroepsschrift gaat winnen kan het mogelijk invloed hebben om meerdere ontwikkelingen van windenergie op land.

a. Wat was hiervoor de aanleiding?

De provinciale doelstelling van Zuid-Holland van 735,5MW windenergie op land voor 2020. Het beroepschrift van stichting tegen windenergie is naar aanleiding van de gang van zaken rondom locatie 50 bij Spui.

b. Wie zijn de initiatiefnemers?

Klein Piershil BV, bestaande uit een boer en Yard Energie (exploitant).

c. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Wanneer er een locatie vaststaat zonder overeenstemming te hebben met de lokale bevolking dan maakt dat draagkracht voor zo'n locatie erg lastig.

Zorg dat initiatieven bottom-up gericht zijn. Dat er samen met alle partijen die gemoeid zijn met de ontwikkeling van windmolens goede afwegingen worden gemaakt. Dat er draagkracht gecreëerd wordt met de inwoners om windturbines ergens neer te zetten. En er moeten belangenorganisaties betrokken worden bij de ontwikkelingen.

d. Wat was er nodig aan kennis, beleid, financiën en/of andere zaken?

Kennis over projectmanagement: stakeholders betrekken en informeren. Een geschikte locatie waar voldoende afstand is tussen de woningen. Politiek gezien moeten windmolens ook worden afgestemd met de regio.

31. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

Er is hier een plan gaande om windenergie (15MW) te realiseren (locatie 50 VRM bij Spui). Hier is een boer de initiatiefnemer samen met JART-energie. De gemeente heeft hier kort mee gedaan toen is de initiatiefnemer naar de provincie gegaan om een inpassingsplan te regelen zonder degelijke draagvlak te creëren voor de realisatie van de windmolen met de omgeving. De provincie heeft de gemeente nog aangeboden om de regie in eigen handen te houden, mits de windmolens op dezelfde locatie worden gebouwd. De gemeente heeft dit geweigerd omdat er veel weerstand was vanuit de bevolking over deze locatie en er geen ruimte was in dit dossier om een andere locatie te onderzoeken voor de betreffende windmolens.
Op dit moment is zijn de vergunningen verleend door de provincie. De inpassingspan was nodig. Nu ligt het dossier met een aantal beroepsschriften bij de raad van staten. Eind dit jaar wordt er een uitspraak over dit dossier gedaan.

a. Hoe gaat de gemeente dat doen?

De gemeente faciliteert/faciliteerde informatieavonden voor deze locatie.

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

VRM

b. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Klein Piershil BV, bestaande uit een boer en JART Energie (exploitant).

32. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Nee, ook niet bij locatie 50. Echter is Coöperatie HW duurzaam, actief in de Hoekswaard. Deze coöperatie is onder andere actief bij windmolens in Cromstrijen.

33. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Niet

34. Hoe zou de gemeente de inwonerscoöperatie kunnen helpen?

De gemeente kan randvoorwaarden opstellen voor de initiatiefnemer van windenergie om inwonerscoöperaties te laten betrekken bij de ontwikkeling. Zo kan de gemeente de initiatiefnemer

verplichten om een inwonerscoöperatie bij de ontwikkeling te betrekken. Dit kan worden vastgelegd in een overeenkomst met de initiatiefnemer en de gemeente.

De gemeente kan in communicatieve zin de inwonerscoöperaties promoten.

35. Staat uw gemeente open voor een inwonerscoöperatie bij ontwikkelingen van windenergie op land?

Ja

36. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Nee

37. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Positief

    a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

Naar aanleiding van de negatieve ontwikkelingen rondom locatie 50 bij Spui. Er moet een inwonerscoöperatie actief zijn die draagvlak creëert bij inwoners om een windenergieproject succesvol te laten verlopen.

38. Wat zouden inwonerscoöperaties kunnen doen bij de ontwikkelingen van windenergie op land?

Inwonerscoöperaties kunnen een positieve rol spelen als tussenschakel bij de exploitanten en de inwoners. Zie leermoment (vraag 4C). Mooi voorbeeld, bekijk de ontwikkelingen bij Texel wat betreft inwonerscoöperatie die voor duurzaamheid gaat.

39. Wat kan de gemeente doen om windenergie op land te bewerkstelligen?

- *Planologisch toestemming verlenen*
- *Faciliteren van bewonersavonden*
- *Zoeken naar een geschikt locatie*
- *Het opstellen van een stichting*

Wat vindt u van de interviewvragen?
Goede vragen

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

natuur en milieu zuid-holland
federatie

Bijlage 20: Interview gemeente Rotterdam

Naam: Michel Simons
Functie: Programma Duurzaamheid, (waaronder windmolens)
Telefoonnummer: 06-83571625
E-mailadres: m.simons1@rotterdam

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Wij vinden dat een goede instelling. Echter vinden wij het jammer dat sommige gemeenten geen aandeel aan deze doelstelling willen leveren zoals Barendracht en Maassluis.

   a. Waarom?

Ieder gemeente zou hierin zijn aandeel moeten leveren om gezamenlijk de provinciale doelstelling te kunnen halen.

2. Heeft uw gemeentebeleid op het gebied van windenergie op land?

Ja, in 'De Leidraad Windenergie' is te zien wat de spelregels zijn voor de omgang met windenergie op land.

3. Wat doet uw gemeente aan windenergie op land?

Onderhandelen en communiceren met de betrokken partijen.
Vergunningverlening versoepelen/versnellen voor windenergieprojecten.

   a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

In De Leidraad Windenergie

4. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen uw gemeente?

In het havengebied van Rotterdam staan inmiddels 195MW aan windenergie op land. Er is een leidraad voor windenergie opgesteld voor windprojecten met daarin het plan van aanpak voor het realiseren van windenergie

   a. Wat was hiervoor de aanleiding?

Convenant Realisatie windenergie (2009)
Programma Duurzaam 2015-2018: duurzaam dichter bij de Rotterdammer
De provinciale doelstelling van 735,5MW voor 2020
Rotterdam wil ook graag een voorbeeldfunctie zijn voor wat betreft windenergie realiseren voor andere gemeenten. Daarom doet Rotterddam zijn best op dit gebied.

   b. Wie zijn de initiatiefnemers?

Het Rijk met het nationaal energieakkoord. De provincie met de provinciale doelstelling. De gemeente stimuleert en helpt met het verlenen van vergunningen.

      i. <u>Bij realisatie:</u> Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Praktijk Heenvliet: de realisatie van de windmolens voldeed aan de Wet<u>- en regelgeving</u>. Toch zijn er in de loop van tijd 6.000 klachten gekomen van het dorp met 2.000 inwoners. Er zijn ook psychische klachten bekend bij de aanklagers. Dus wanneer de realisatie van windmolens voldoet aan wet- en regelgeving dan betekend dat niet dat het voor iedereen een succes is.

Onvoldoende draagvlak/commitment inwoners uit de direct omgeving van de windmolen
Tegengestelde belangen van verschillende partijen die te ma
Lange tijd ontbreken van beleidskader/handvat voor het plaatsen van windmolens
Onvoldoende communicatie met betrokken partijen

ii. Wat was er nodig aan kennis, beleid, financiën en/of andere zaken?

Deskundigheid inhuren voor het opzetten van windmolens
Inpassing zelf doen voor de realisatie van windmolens
Juristen inhuren voor het beleid rondom windenergie
Advocaat inhuren die strategisch de juridisch aspect rondom windenergie bewaken en verdedigen.

c. Is er beleid geformuleerd?

Leidraad windenergie

5. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen uw gemeente binnen 2020?

De doorlooptijd om een windmolen te realiseren is 6-7 jaar. Voor 2020 worden er nog 7-8 windmolens bij Havengebied gerealiseerd.

a. Hoe gaat de gemeente dat doen?

Eigen projecten participatie
Onderhandelen en communiceren met partijen voor windprojecten in het havengebied

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

De Leidraad Windenergie

b. Wie zijn de initiatiefnemers voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Het Havengebied en bedrijven

6. Heeft uw gemeente ervaring met inwonerscoöperaties bij windenergie op land? Ja/nee

Nog niet. Er ontbrak kennis over het opzetten en organiseren van een inwoner coöperaties bij de ontwikkelingen van windenergie. Maar we kijken er wel positief naar inwonerscoöperaties bij windenergie op land.

7. In hoeverre zijn inwonerscoöperaties geïntegreerd in de plannen voor windenergie op land binnen uw gemeente?

Nu nog niet maar na een jaar wel.

a. Hoe gaat de gemeente dat doen?

Plan van aanpak opstellen, onderhandelen met de betrokken partijen, projectleider erop zetten met kennis op dit gebied. Veel communicatie met de betrokken partijen

b. Hoe zou de gemeente de inwonerscoöperatie kunnen helpen?

Deskundigheid over de gang van zaken omtrent de ontwikkeling van winenergie bijzetten voor de inwonerscoöperaties.

<u>Bij geen ervaring met inwonerscoöperatie:</u> Staat uw gemeente open voor een inwonerscoöperatie bij ontwikkelingen van windenergie op land?
Ja

8. Is er beleid geformuleerd voor inwonerscoöperatie bij windenergie op land binnen uw gemeente?

Ja, in De Leidraad Windenergie

9. Wat is de houding van uw gemeente bij inwonerscoöperaties voor ontwikkelingen bij windenergie op land?

Rotterdam heeft een positieve houding t.a.v. inwonerscoöperaties bij de ontwikkelingen van windenergie.

   a. Hoe is deze houding tot stand gekomen?

De gebiedscommissie zelf kwam met dit idee. Het adviesorgaan voor het realiseren van windenergie. Mogelijkheden tot aandelen en obligaties voor de financiering van windenergie, wat interessant is voor de haalbaarheid van windenergie.

10. Wat zouden inwonerscoöperaties kunnen doen bij de ontwikkelingen van windenergie op land?

Obligaties voor het investeren in windenergie
Gebiedsfonds die bijdraagt aan de wensen van de omwonende van de windturbines.

11. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Windkaarten om te kijken waar het hard waait voor meest rendement van de windturbines
Geen belemmeringen en/of barrières van windenergieprojecten
Subsidie voor financiële ondersteuning voor windenergie
Geschikt locatie voor de windmolens wat betekend, dun bevolkingsdichtheid
(Snel) vergunningverlening voor het mogen plaatsen van de windmolens

Wat vindt u van de interviewvragen?
Goede vragen, leuk onderzoek

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?
Ja

natuur en milieu zuid-holland
federatie

Bijlage 21: Interview regio Holland Rijnland

Naam: Ariaan van der Vlugt, Jeroen Ververs
Functie: Beleidsmedewerker leefomgeving en strategisch beleidsadviseur op ruimtelijk-economisch terrein en duurzaamheid
Telefoonnummer: Ariaan: 06-21138424 Jeroen: 06 - 461 65 079
E-mail: avandervlugt@kaagenbraassem.nl, jververs@hollandrijnland.nl

1. Wat vindt uw gemeente van de provinciale doelstelling van Zuid-Holland om 735,5MW aan windenergie op land te realiseren voor 2020?

Omgeving Holland Rijnland: positief. Ambitie gaat nog veel verder.

a. Waarom?

De huidig energieopwekking met fossiele brandstoffen is eindig.
Parijsakkoord-> Nationaal energieakkoord-> provinciale doelstelling.

In provinciaal beleid zijn vooraf locaties opgenomen waarbij niet is gekeken naar draagvlak onder gemeente en inwoners. Er zijn locaties te bedenken waarbij windenergie beter past.

Ruimtelijk kwaliteit botst met duurzaamheid. Zoals bij het gebied bij Akzo, Dit gebied is aangewezen door de provincie voor windenergie maar er heerst veel weerstand tegen windenergie bij dit gebied.

De meeste belangenorganisaties, zoals stichting openlandschap en Staatsbosbeheer, die geven aan dat energietransitie uiteindelijk meer belangrijker is dan standpunten waar zij voor staan.

De gemeenten binnen het regionale verband zijn welwillend om windenergie in beschouwing te nemen binnen hun gemeente.

2. Wat zijn belemmerende factoren bij het realiseren van windenergie op land?

- *Onvoldoende draagvlak voor windenergie in verband met openlandschap*
- *Geluidshinder directe omgeving*
- *Slagschaduw rondom de windturbine*

3. Heeft uw Holland Rijnland beleid op het gebied van windenergie op land?

Regionale doelstellingen. Rijnland Holland is aan het kijken wat er mogelijk is voor duurzame energievoorziening binnen haar alliantie. Binnen de 14 gemeenten die zijn aangesloten bij de Alliantie Holland Rijnland wordt gekeken naar alternatieve locaties voor windenergie. We zijn bezig met het opstellen van het uitvoeringsprogramma.
Per gemeente wordt gekeken naar hoe het beleidskader voor windenergie eruitziet. Dit beleidskader voorziet in richtlijn voor de ruimtelijke, sociaal- en economische kaders voor de ontwikkeling van windenergie op locaties.

a. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Het energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 geeft aan wat er moet worden opgewekt. Locaties onbekend.

4. Wat zijn tot nu toe de resultaten van windenergie op land binnen de alliantie?

Nog geen concrete projecten. Er zijn wel geschikte locaties reeds naar voren gekomen voor windenergie. Alphen aan den Rijn is druk bezig met windenergie en Leiderdorp is ook aan het kijken voor mogelijkheden.

a. Wat was hiervoor de aanleiding?

Betrokken partijen zien belang bij windenergie in. Echter hebben Voorschoten en Leiden geen geschikte locatie voor het ontwikkelen van windenergie. Maar ze willen wel

b. Wat waren 'leermomenten' bij het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

Wet- en regelgeving van de provincie werkt vaak belemmerend voor het ontwikkelen van windenergie bij bepaalde locaties. Soms mag een locatie wel in de vorm van een pilot.

5. Wat zijn de toekomstige plannen wat betreft windenergie op land binnen de alliantie voor 2020?

Kaag en Braasem heeft aangegeven dat zij in 2025 een bepaald hoeveelheid energie duurzaam willen opwekken. De locaties hiervoor zijn nog onbekend. Holland Rijnland is nu bezig met een verkenning voor windenergie op land.

a. Hoe gaat Holland Rijnland dat doen?

De gemeenten die het regionaal energieakkoord hebben ondertekend, moet nog blijken dat zij daadwerkelijk iets gaan doen op dit gebied. De gemeenteraad van de gemeenten die hebben ondertekend moeten dit door gaan pakken.

Holland Rijnland is bezig met een regionaal aanpak voor windenergie. Er zijn plannen voor een investeringsfonds. Er wordt gekeken hoe we gezamenlijk de lusten en de lasten eerlijk kunnen verdelen. Tactische locaties worden opgepakt. De besturen van de gemeenten van Holland Rijnland willen wel. Duurzaamheidsinitiatieven worden gestimuleerd.

Dit gaan we doen door geschikte locaties in kaart te brengen. Bijeenkomsten organiseren met inwoners.

i. Op wat voor manier is dat vastgelegd?

Energieakkoord Holland Rijnland

6. Wat is de houding van de gemeente t.a.v. inwonerscoöperatie.

Holland Rijnland staat positief tegenover inwonerscoöperaties bij de ontwikkeling van windenergie. Met name draagvlak is de belangrijkste reden om een inwonerscoöperatie bij windenergie ontwikkelingen te betrekken.

7. Wat zijn aandachtspunten voor het realiseren van windenergie?

Het is belangrijk dat de benodigde infrastructuur er is. Windmolens moeten worden aangesloten op het elektriciteitsnet. Daarnaast is onderhoud van de windmolen een aandachtpunt voor de initiatiefnemer en de exploitatie van de windmolen.

8. Wat hebben initiatiefnemers nodig voor het realiseren van windenergie op land binnen uw gemeente?

- *Infrastructuur (ondergronds)*
- *Draagvlak inwoners*
- *Draagvlak bestuur en politiek*
- *Windproject is afgestemd met andere in de buurt gelegen gemeenten*

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek?

Ja

Bijlage 22: Interview provincie Zuid-Holland

Naam: Hans Geerders
Functie: senior beleidsadviseur energie provincie Zuid-Holland

1. Waarom heeft provincie Zuid-Holland de provinciale doelstelling: 735,5MW windenergie op land in 2020?

Naar aanleiding van het energieakkoord. Voor Nederland betekent dat elk provincie een deel van de opgave moet realiseren. Voor provincie Zuid-Holland is dit 735,5 [MW] voor 2020

Het college-akkoord geeft aan de duurzaamheidsopgave toe. Echter wil de coalitie niet meer windenergie voor 2020 realiseren dan afgesproken met het Rijk. Het huidig college geeft geen ruimte voor meer ambitie voor het realiseren van windenergie op land.

2. Hoe is het deel van Zuid-Holland tot stands gekomen?

Er is een verdeelcircus geweest op basis van de grote van de provincies en potentiele windplekken. Binnen de provincie hebben wij veel locaties vooral in het westen aangewezen vanwege de hogere potentieel rendement van de windturbines.

3. Op welke manier is het winddossier vastgelegd?

In de voortgangsrapportage realisatie windenergie
De meest recente versie van de voortgang is bekend bij RVO. De provincies moeten bij de RVO op frequente basis hun voortgang rapporteren van windenergie op land.
In de eerdere Nota's Wervel en Wervelender is een plaatsingsvisie voor windenergie neergelegd binnen provincie Zuid-Holland. Op basis daarvan zijn locaties aangewezen. Deze plaatsingsvisie is ook de basis voor het huidige ruimtelijk beleid voor windenergie in de VRM. De specifieke locaties zijn vastgelegd op kaart 10 van de Verordening Ruimte.

4. Hoe wil de provincie de doelstelling van windenergie op land behalen?

De provincie, de Zuid-Hollandse gemeenten en windenergie-ontwikkelaars zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het ontwikkelen van windenergie binnen de provincie.
In Nota Wervel en nota Wervelender is de plaatsingsvisie te zien van mogelijke windlocaties. Indien deze geschikt zijn worden ze opgenomen in het VRM. Wanneer ze in het VRM opgenomen zijn dan kunnen de locaties ontwikkeld worden voor windenergie.

Bijvoorbeeld: het Rijkstructuurvisie had een groot deel van Goeree Overflakkee ingetekend voor potentieel windenergie. Toen is er een MER opgesteld en van daaruit is het opgenomen in het VRM. Initiatiefnemers kunnen bij een geschikte locaties windenergie ontwikkelen.

In het VRM zijn ook locaties opgenomen die geopperd zijn door gemeenten of initiatiefnemers.

5. Wat zijn de kaders/manieren van de provincie om de doelstelling te behalen?

De provincie stelt het VRM op. Dit is leidend voor de te ontwikkelen locaties wat betreft windenergie. Hier wordt aandacht geschonken aan een goede verdeling van de lusten en lasten van windenergie.

De Provinciale Staten zijn op dit moment bezig met het opstellen van de partiele herziening windenergie. Er is een plan-MER gemaakt voor nieuwe locaties bij Stadsregio Rotterdam.

In Goeroe Overflakkee is bijvoorbeeld, uit een afdracht door de exploitanten van windturbines, een windfonds gerealiseerd dat bestemd is voor lokale projecten op het gebied van bijvoorbeeld recreatie

en duurzaamheid. Om zoiets terug te doen voor de inwoners die in de buurt van een windturbine wonen.

In de energie-agenda is een energiebeleid in bredere zin beschreven. Windenergie is daar een onderdeel van.

Alle vormen van duurzame energieopwekking zijn nodig om de klimaatdoelstelling te halen.

6. In hoeverre ligt de verantwoordelijkheid bij de provincie voor het behalen van de doelstelling?

De provincie is verantwoordelijk voor het ruimtelijk mogelijk maken van het realiseren van windenergie. De locaties die geschikt zijn voor het ontwikkelen van windenergie zijn terug te vinden in het VRM.
De provincie heeft ook een inspanningsverplichting om ontwikkeling van windenergie binnen de provincie aan te vliegen. Dit gebeurt door bijvoorbeeld convenanten op te stellen voor gemeenten en regio's om windenergie te gaan ontwikkelen. Er is een convenant ondertekend door Goeree Overflakkee, Stadsregio Rotterdam, havengebied Rotterdam. Daarnaast hebben tien Zuid-Hollandse gemeenten een overeenkomst ondertekend. Zij moeten twee keer per jaar hun voortgang rapporteren van windenergie aan de provincie.

7. In hoeverre ligt er verantwoordelijkheid bij de Zuid-Hollandse gemeenten voor het behalen van de doelstelling?

De Zuid-Hollandse gemeenten zitten onder het energieakkoord wat door Vereniging Nederlandse Gemeenten is ondertekend. Daarmee zijn Zuid-Hollandse gemeenten verplicht (NB- dit is geen harde juridische verplichting! Meer een bestuurlijk commitment)) om iets te doen aan de duurzaamheidsopgave.

Als een gemeente niet meewerkt aan een locatie, die in het VRM is opgenomen, dan kan de provincie een inpassingsplan inzetten. Dat betekent dat de provincie de regie in handen heeft voor het ontwikkelen van de betreffende windlocatie. De provincie kan dan met de initiatiefnemer/ windenergie ontwikkelaar de locatie verder ontwikkelen. Op dit moment is er een inpassingsplan gaande bij gemeente Korendijk. Dit is tot nu toe de enige gemeente waar een inpassingsplan van kracht is.

De provincie streeft ernaar om gemeenten te enthousiasmeren om regie in eigen handen te houden voor het ontwikkelen van windlocaties. Dan kunnen gemeentenovereenkomsten sluiten met de initiatiefnemer en omwonende om de lusten en lasten eerlijk te verdelen.

8. Wat is de verwachting van de provincie bij de provinciale doelstelling?

De doelstelling halen we naar verwachting wel, maar mogelijk niet helemaal in 2020t. In de voortgangsrapportage 2016 is aangegeven dat de doelstelling voor ZH in 2021-2022 klaar zal zijn. Het tempo ligt niet hoogt omdat provincie Zuid-Holland een drukke en dichtbevolkte provincie is. Dit geeft veel weerstand bij het realiseren van windenergie. Er zijn ook wettelijke belemmeringen. Het Rijk lost niet de wettelijke belemmeringen rondom het ontwikkelen van windenergie op land weg.

9. Hoe zijn Zuid-Hollandse gemeente betrokken geweest bij het opstellen van de doelstelling?

De Zuid-Hollandse gemeenten zijn niet betrokken geweest bij het opstellen van de landelijke en provinciale doelstelling. Zij zijn wel betrokken bij het opstellen van de convenanten voor de uitvoering van windenergie. Er zijn ook realisatie overeenkomsten met gemeenten afgesloten.

10. Hoe wordt er met de Zuid-Hollandse gemeenten gecommuniceerd?

- *Er is communicatie over windenergie in de energieconvenanten die zijn afgesloten met de gemeenten. Er is regionaal overleg met de gemeenten uit de Stadsregio Rotterdam.*
- *Er zijn klankbordgroepen opgesteld voor het realiseren van windenergie.*
- *Er is op frequente basis bestuurlijk overleg met de gemeenten die windplannen hebben. Dit stopt wanneer er uiteindelijk windenergie is gerealiseerd.*

11. Wat kunnen de Zuid-Hollandse gemeenten doen om deze doelstelling te halen? (Naast de aangewezen locaties van VRM)

De Zuid-Hollandse gemeenten kunnen niet met nieuwe windlocaties aankomen. De Provinciale Staten moet nieuwe locatie goedkeuren maar dat gebeurt in praktijk niet. Dat komt omdat de VVD de meerderheid vormt in de provinciale staten (NB, dat is inside-informatie waar je terughoudend mee moet omgaan). Zij willen niet meer windenergie realiseren dan de provinciale doelstelling.

12. Wat zijn de leermomenten van Provincie Zuid-Holland bij deze opgave?

Gemeenten in een zo vroeg mogelijk stadium betrekken voor het ontwikkelen van windenergie.
Technische haalbaarheid van windenergie op locatie checken.
Duidelijke plaatsingsvisie
Het provinciaal windbeleid is niet altijd helder. Beleid in VRM is niet altijd helder. Gemeenten snappen niet altijd de achtergrond van de geschikte locaties.
Gemeenten krijgen weinig ruimte om eigen invulling te geven aan geschikte locaties. Gemeenten kunnen niet met mee praten over geschikte locaties.

13. Wat is er tot nu toe nodig om de doelstelling te halen? Of bleken achteraf handig te zijn geweest voor het behalen van de doelstelling?

Het is belangrijk dat er duidelijk beleid ligt die is afgestemd met de buitenwereld. Windenergie is onderdeel van de energie transitie. Er zou per gebied gekeken moeten worden naar de meest geschikte duurzame vormen van energieopwekking.

14. Welk belang vindt de provincie het belangrijkst bij de ontwikkelingen van windenergie?

Lastig. Er is nooit een belang die de overhand heeft. Voor de provincie is het van belang dat er stappen worden ondernomen in de ontwikkeling van windenergie. Dit moet worden doorgepakt. Soms is dit belangrijker dan het landschap/ uitzicht van een inwoner/ stiltezone. De ontwikkeling van windenergie is een nieuw belang die met bestaande belangen moet worden afgewogen. Ruimtelijke functies worden met de transitie afgedwongen.

Wilt u op de hoogte blijven van de resultaten van het onderzoek? Ja/nee
Ja
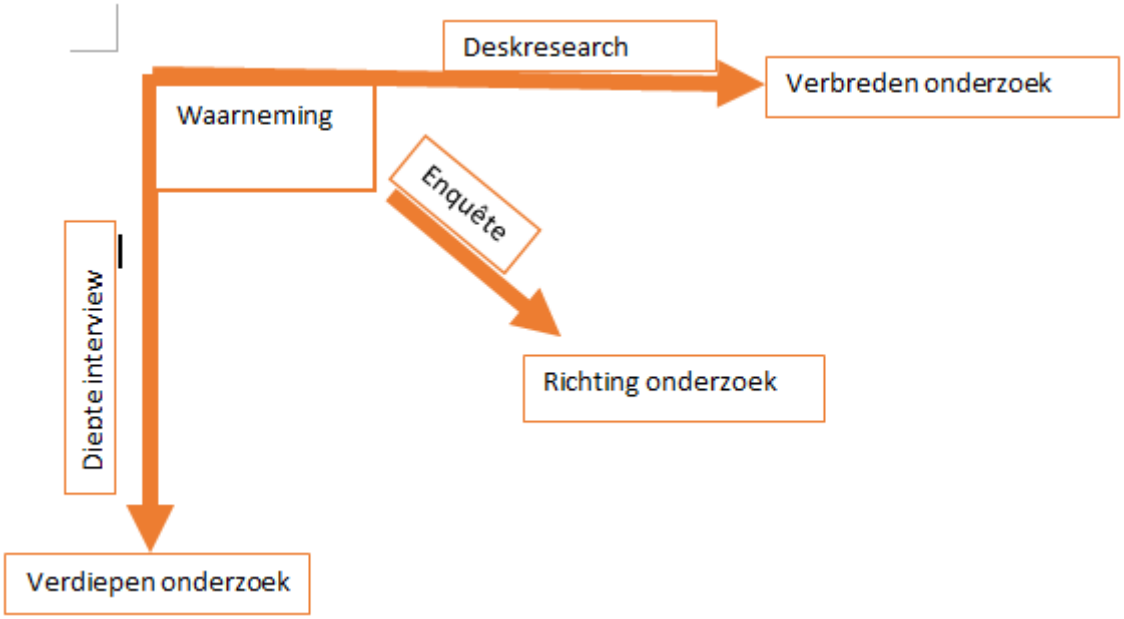
Bijlage 23: Onderzoeksopzet